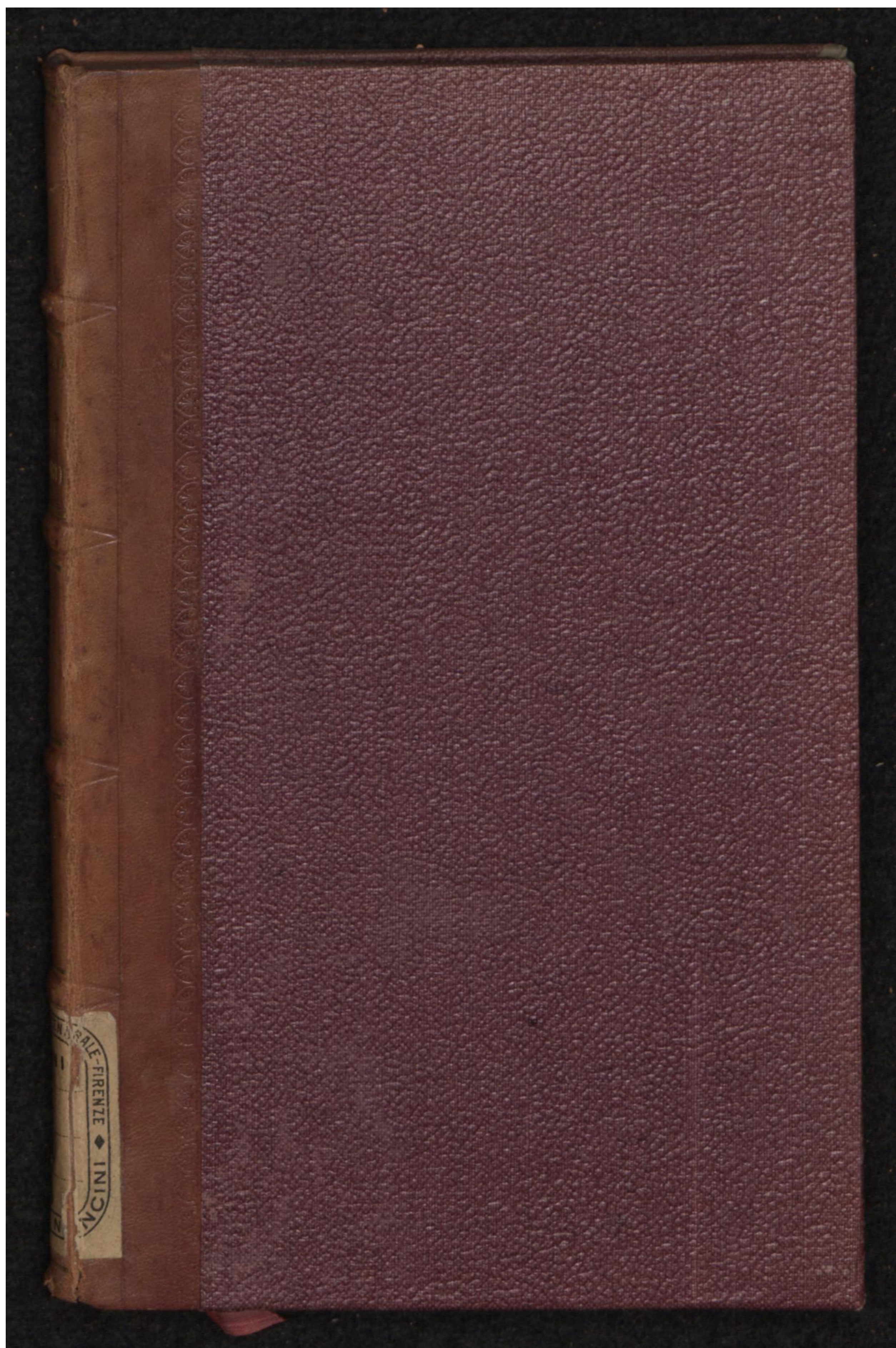
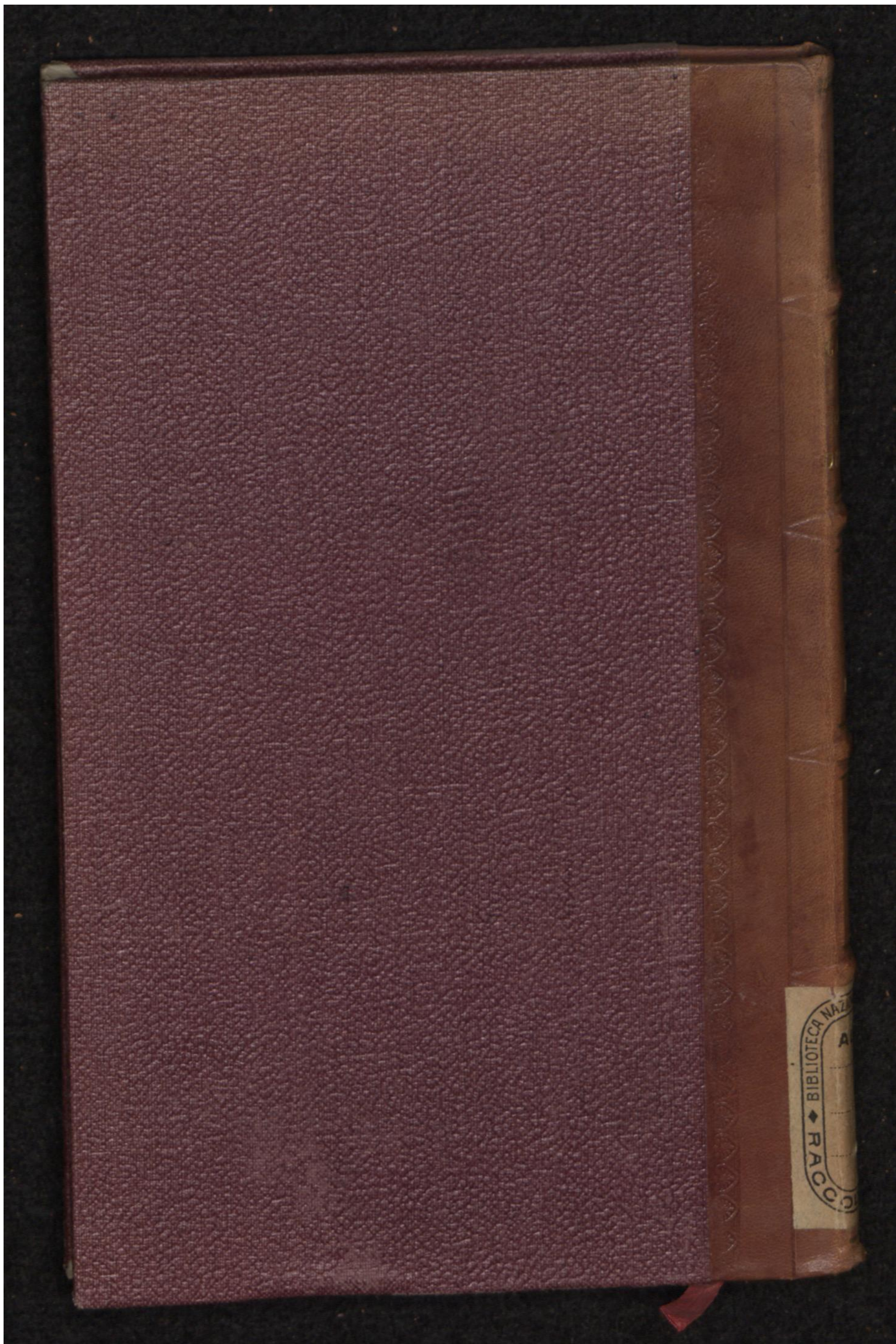

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

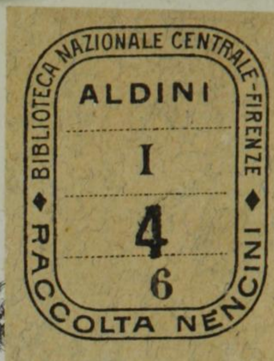

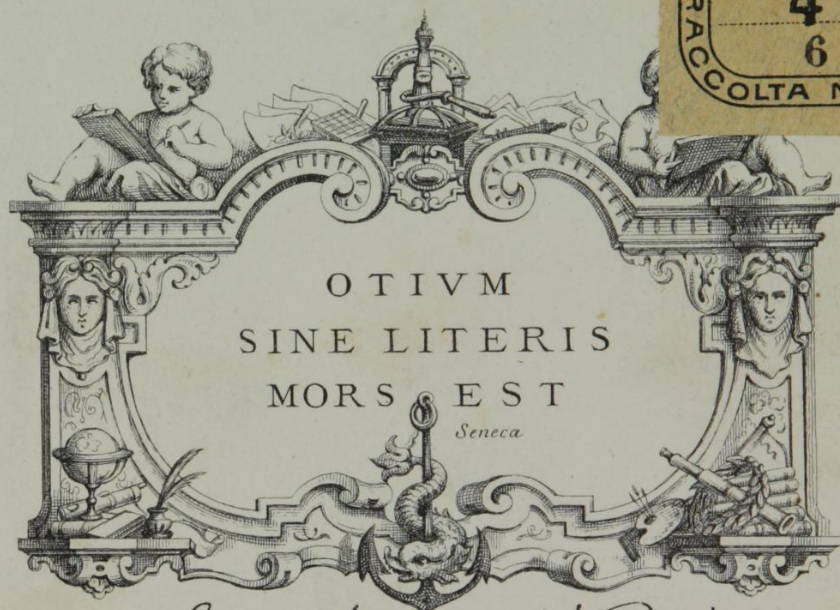
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Ald. 1/4

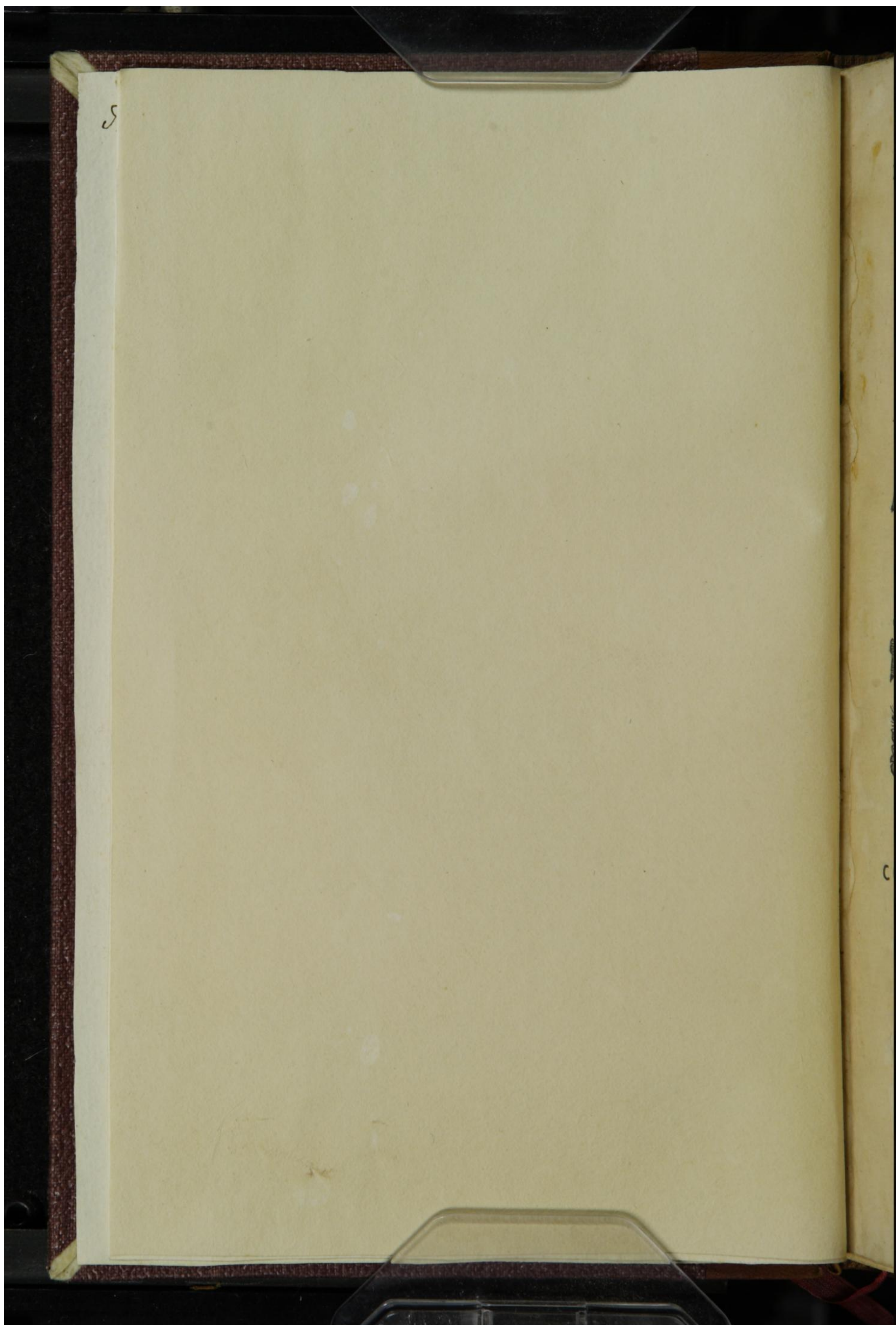

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

DE CLARIS ORATORIBVS, CICERONIS LIBER, QVI INSCRIBITVR BRVTVS.

Variæ lectiones ex antiquis libris, & ex ingenio.

CORRIGENTE PAVLO MANVTIO, ALDI FILIO.

VENETIIS, M. D. XLVI.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

M. TVLLII CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS LIBER, QVI DICITVR BRVTVS.

CVM è Cilicia decedens Rhodum uenissem, & eò mihi de Q. Hortensij morte esset allatũ, opinione omnium maiorem animo cepi dolorem. nam & amico amisso, cum consuetudine iucunda, tum multorum officiorum coniunctione me priuatum uidebam: & interitu talis Auguris dignitatem nostri collegij diminutam dolebam. qua in cogitatione, et cooptatum me ab eo in collegium recordabar, in quo iuratus iudicium dignitatis meæ fecerat: & inauguratum ab eodem, ex quo Augurum institutis in parentis eum loco colere debebam. augebat etiam molestiam, quòd magna sapientium ciuium, bonorumq; penuria, uir egregius, coniunctissimusq; mecum consiliorum omnium societate, alienissimo reip. tempore extinctus, & auctoritatis, & prudentiæ suæ triste nobis desiderium reliquerat: dolebamq;, quòd non, ut plerique putabant, aduersarium, aut obtrectatorem laudũ mearum, sed socium potius, & consortem gloriosi laboris amiseram. etenim si in leuiorum artium studio memoriæ proditum est, poetas nobileis poetarum æqualium morte doluisse: quo tandem animo eius interitum ferre debui, cum quo certare erat gloriosius, quàm omni-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

no aduerſarium non habere? cum præſertim non mo=
do nũquam ſit aut illius à me curſus impeditus, aut ab
illo meus, ſed contra ſemper alter ab altero adiutus &
communicando, & monendo, & fauendo. ſed quo=
niam perpetua quadam felicitate uſus ille ceſſit è uita,
ſuo magis quàm ſuorum ciuium tempore; & tum oc=
cidit, cum lugere facilius remp. poſſet, ſi uiueret, quàm
iuuare; uixitq; tandiu, quàm licuit in ciuitate bene
beatéq; uiuere: noſtro incommodo detrimentóq;, ſi eſt
ita neceſſe, doleamus; illius uero mortis opportunita=
tem beneuolentia potius, quàm miſericordia proſequa=
mur; ut, quotieſcunque de clariſſimo & beatiſſimo ui
ro cogitemus, illum potius, quàm noſmet ipſos diligere
uideamur. nam ſi id dolemus, quòd eo iam frui nobis
non licet: noſtrum eſt id malum: quod modice fera=
mus; ne id non ad amicitiam, ſed ad domeſticam uti
litatem referre uideamur. ſin, tanquam illi ipſi acerbi
tatis aliquid acciderit, angimur: ſummam eius felicita
tem non ſatis grato animo interpretamur. etenim ſi
uiueret Q. Hortenſius, cætera fortaſſe deſideraret unà
cum reliquis bonis & fortibus ciuibus: hunc autem et
præter cæteros, aut cum paucis ſuſtineret dolorem, cum
forum populi R. quod fuiſſet quaſi theatrum illius in=
genij, uoce erudita, & Romanis Græciſq; auribus di=
gna ſpoliatum atque orbatum uideret. equidem an=
gor animi, non conſilij, non ingenij, non auctorita=
tis armis egere remp. quæ didiceram tractare, quibuſq;
me aſſuefeceram, quæq; erant propria cum præſtan=
tis in rep. uiri, tum bene moratæ & bene conſtitutæ
ciuitatis. quòd ſi fuit in rep. tempus ullum, cum extor=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.4.6

quere arma posset è manibus iratorum ciuium boni ciuis auctoritas & oratio: tum profecto fuit, cum patrocinium pacis exclusum est aut errore hominum, aut timore. ita nobismet ipsis accidit, ut, quanquam essent multo magis alia lugenda, tamen hoc doleremus, quòd quo tempore ætas nostra perfuncta rebus amplissimis tanquam in portum confugere deberet, non inertiæ neque desidiæ, sed otij moderati atque honesti, cumq; ipsa oratio iam nostra canesceret, haberetq; suam quandam maturitatem, & quasi senectutem; tum arma sunt ea sumpta, quibus illi ipsi, qui didicerant eis uti gloriose, quemadmodum salutariter uterentur, non reperiebant.. itaque ij mihi uidentur fortunate beateq; uixisse, cum in cæteris ciuitatibus, tum maxime in nostra, quibus cum auctoritate, rerumq; gestarum gloria, tum etiam sapientiæ laude perfrui licuit. quorum memoria & recordatio in maximis nostris grauissimisq; curis iucunda sanè fuit, cum in eam nuper ex sermone quodam incidissemus. nam cum inambularem in xysto, & essem otiosus domi: Marcus ad me Brutus, ut consueuerat, cum T. Pomponio uenerat, homines cum inter se coniuncti, tum mihi ita chari, itaq; iucundi, ut eorum aspectu omnis, quæ me angebat, de rep. cura consederit. quos postquam salutaui, Quid uos, inquam, Brute, & Attice nunc, quid tandem noui? Nihil sanè, inquit Brutus, quod quidem aut tu audire uelis, aut ego pro certo dicere audeam. Tum Atticus, Eo, inquit, ad te animo uenimus, ut de republica esset silentium, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

aliquid audiremus potius ex te, quàm te afficeremus ul la molestia. Vos uero, inquã, Attice & præsentem me cura leuatis, & absenti magna solatia dedistis: nam uestris primũ literis recreatus, me ad pristina studia re uocaui. Tum ille, Legi, inquit, perlubenter epistolam, quam ad te Brutus misit ex Asia: qua mihi uisus est & monere te prudenter, & consolari amicissime. Re= cte, inquam, est uisus: nam me istis scito literis ex diu= turna perturbatione totius ualetudinis tanquam ad aspiciendam lucem esse reuocatum. atque ut post Can nensem illam calamitatem primum Marcelli ad No= lam prælio populus se Romanus erexit, posteaq; pro= speræ res deinceps multæ cõsecutæ sunt: sic post rerum nostrarum, et communium grauissimos casus, nihil an= te epistolam Bruti mihi accidit, quod uellem, aut quod aliqua ex parte solicitudines alleuaret meas. Tum Bru tus, Volui id quidem efficere certe, & capio magnum fructum, si quidem, quod uolui, tanta in re consecutus sum. sed scire cupio, quæ te Attici literæ delectauerint. Istæ uero, inquam, Brute non modo delectationẽ mihi, sed etiam, ut spero, salutem attulerunt. Salutem? in quit ille. quodnam tandem genus istuc tam præclarũ literarum fuit? An mihi potuit, inquam, esse aut gra= tior ulla salutatio, aut ad hoc tempus aptior, quàm il= lius libri, quo me hic affatus, quasi iacentem excitauit? Tum ille, Nempe eum dicis, inquit, quo iste omnem re= rum memoriam breuiter, et, ut mihi quidem uisum est, perdiligenter complexus est? Istum ipsum, inquã, Bru= te dico librum mihi saluti fuisse. Tum Atticus, Opta= tissimum mihi quidem est, quod dicis: sed quid tandem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

habuit liber iste, quod tibi aut nouum, aut tanto usui posset esse? Ille uero & noua, inquam, mihi quidem multa, & eam utilitatem, quam requirebam, ut explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia uiderem: quæ cum studiose tractare cœpissem, ipsa mihi tractatio literarum salutaris fuit, admonuitq; Pomponi, ut à te ipso sumerem aliquid ad me reficiẽdum, teq; remunerandum, si non pari, at grato tamen munere. quanquam illud Hesiodium laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. ego autem uoluntatem tibi profecto emetiar, sed rem ipsam nõdum posse uideor, idq; ut ignoscas à te peto. nec enim ex nouis, ut agricolæ solent, fructibus est unde tibi reddam quod accepi; sic omnis fœtus repressus, exustusq; flos siti ueteris ubertatis exaruit: nec ex conditis, qui iacent in tenebris, & ad quos omnis nobis aditus, qui penè solis patuit, obstructus est. seremus igitur aliquid tanquam in inculto & derelicto solo: quod ita diligenter colemus, ut impendijs etiam augere possimus largitatem tui muneris, modo idẽ noster animus efficere possit, quod ager, qui cum multos annos quieuit, uberiores efferre fruges solet. Tum ille, Ego uero & expectabo ea, quæ polliceris, neque exigam, nisi tuo commodo: & erunt mihi pergrata, si solueris. Mihi quoque, inquit Brutus, & expectanda sunt ea, quæ Attico polliceris. etsi fortasse ego à te huius uolũtarius procurator petam, quod ipse, cui debes, incommodo exacturum negat. At uero, inquam, tibi ego Brute non soluam, nisi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio sit, petitu

rum. Non mehercule, inquit, tibi repromittere istuc qui dem ausus sim. nam hunc, qui negat, uideo flagitatorem, non illum quidem tibi molestum, sed assiduum tamen, & acrem fore. Tum Pomponius, Ego uero, inquit, Brutum nihil mentiri puto. uideor enim iam te ausurus esse appellare; quoniam longo interuallo modo primum animaduerti paulo te hilariorem. itaque quoniam hic, quod mihi deberetur, se exacturum professus est: quod huic debes, ego à te peto. Quidnam id, inquam? Vt scribas, inquit, aliquid: iam pridem enim conticuerunt tuæ literæ. nam ut illos de rep. libros edidisti, nihil à te sanè postea accepimus, eisq; nosmet ipsi ad ueterum annalium memoriam comprehendendam impulsi atque incensi sumus. sed illa, cum poteris: atque, ut possis, rogo. nunc uero, inquit, si es animo uacuo, expone nobis quod quærimus. Quidnam est id, inquam? Quod mihi nuper in Tusculano inchoasti de oratoribus, quando esse cœpissent, qui etiam, & quales fuissent. quem ego sermonem cum ad Brutum tuum, uel nostrum potius detulissem, magnopere hic audire se uelle dixit. Itaque hunc elegimus diem, cum te sciremus esse uacuum. quare, si tibi est commodum, ede illa, quæ cœperas, & Bruto, & mihi. Ego uero, inquam, si potuero, faciam uobis satis. Poteris, inquit: relaxa modo paulum animum, aut sanè, si potes, libera. Nempe igitur hinc tum Pomponi ductus est sermo, quòd erat à me mentio facta, causam Deiotari fidelissimi atque optimi regis ornatissime et copiosissime à Bruto me audisse defensam. Scio, inquit, ab isto initio tractum esse sermonem, teq;

Bruti dolentem uicem, quasi defleuisse iudiciorum uastitatem & fori. Feci, inquam, istuc quidem, & sæpe facio. nam mihi Brute in te intuenti crebro in mentem uenit uereri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua & natura admirabilis, & exquisita doctrina, & singularis industria. cum enim in maximis causis uersatus esses, & cum tibi ætas nostra iam cederet, fascesq; summitteret, subito in ciuitate cum alia ceciderūt, tum etiam ea ipsa, de qua disputare ordimur, eloquentia obmutuit. Tū ille, Cæterarum rerū causa, inquit, istuc & doleo, & dolendū puto: dicendi autem me nō tā fructus & gloria, quàm studium ipsum, exercitatioq; delectat: quod mihi nulla res eripiet, te præsertim tā studioso. etenim dicere bene nemo potest, nisi qui prudenter intelligit. quare qui eloquentiæ ueræ dat operā, dat prudētiæ, qua ne maximis quidem in bellis æquo animo carere quisquam potest. Præclare, inquam, Brute dicis: eoq; magis ista dicendi laude delector, quòd cætera, quæ sunt quondam habita in ciuitate pulcherrima, nemo est tam humilis, qui se non aut posse adipisci, aut adeptū putet; eloquentem neminem uideo factum esse uictoria. sed quo facilius sermo expliīcetur, sedētes, si uidetur, agamus. Cū idē placuisset illis, tū in pratulo propter Platonis statuam consedimus.

HIC ego, Laudare igitur eloquentiam, et, quāta uis sit eius, expromere, quantamq; iis, qui sint eam cōsecuti, dignitatem afferat, neque propositum nobis est hoc loco, neque necessarium. hoc uero sine ulla dubitatione confirmauerim; siue illa arte pariatur aliqua, siue exercitatione quadam, siue natura, rem unam esse

omnium difficillimam. quibus enim ex quinque rebus constare dicitur, earum unaquæque est ars ipsa magna per sese. quare quinque artium concursus maximarũ quantam uim, quantamq; difficultatem habeant, existimari potest. Testis est Græcia; quæ cum eloquentiæ studio sit incensa, iandiuq; excellat in ea, præstetq; cæteris, tamen omneis artes uetustiores habet, & multo ante non inuentas solum, sed etiam perfectas, quàm hæc est à Græcis elaborata dicendi uis, atque copia. in quam cum intueor, maxime mihi occurrunt Attice, & quasi lucent Athenæ tuæ: qua in urbe primum se orator extulit, primumq; etiam monimentis & literis oratio est cœpta mandari. tamen ante Periclem, cuius scripta quædam feruntur, & Thucydidem, qui non nascentibus Athenis, sed iam adultis fuerũt, litera nulla est, quæ quidem ornatum aliquem habeat, & oratoris esse uideatur. quanquam opinio est, & eum, qui multis annis ante hos fuerit, Pisistratum, & paulo seniorem etiam Solonem, posteaq; Clisthenem, multum, ut temporibus illis, ualuisse dicendo. post hanc ætatem aliquot annis, ut ex Attici monimentis potest perspici, Themistocles fuit, quem constat cum prudentia, tum etiam eloquentia præstitisse. post Pericles; qui cũ floreret omni genere uirtutis, hac tamen fuit laude clarissimus. Cleonem etiam temporibus illis turbulentum illum quidem ciuem, sed tamen eloquentem constat fuisse. huic ætati suppares Alcibiades, Critias, Theramenes. quibus temporibus quod dicendi genus uiguerit, ex Thucydidi scriptis, qui ipse tum fuit, intelligi maxime potest. grandes erant uerbis, crebri senten=

tijs, compressione rerum breues, & ob eam ipsam causam interdum subobscuri. sed ut intellectum est, quantam uim haberet accurata, & facta quodã modo oratio; tum etiam magistri dicendi multi subito extiterunt; tum Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Cius, Hippias Elæus in honore magno fuit; alijq; multi temporibus eisdem docere se profitebantur, arrogantibus sanè uerbis, quemadmodum causa inferior (ita enim loquebantur) dicendo fieri superior posset. ijs opposuit sese Socrates, qui subtilitate quadam disputandi refellere eorum instituta solebat, uir is, cuius ex uberrimis sermonibus extiterunt doctissimi uiri: primumq; tum philosophia, non illa de natura, quæ fuerat antiquior, sed hæc, in qua de bonis rebus & malis, deq; hominum uita & moribus disputatur, inuẽta dicitur. quod quoniam genus ab hoc, quod proposuimus, abhorret; philosophos aliud in tempus reijciamus, ad oratores, à quibus digressi sumus, reuertamur. Extitit igitur iam senibus illis, quos paulo ante diximus, Isocrates, cuius domus cunctæ Græciæ quasi ludus quidam patuit, atque officina dicendi, magnus orator, & perfectus magister, quanquam forensi luce caruit, intraq; parietes aluit eam gloriam, quam nemo quidem meo iudicio est postea consecutus. is & ipse scripsit multa præclare, & docuit alios: & cum cætera melius quàm superiores, tum primus intellexit, etiam in soluta oratione, dum uersum effugeres, modum tamen & numerum quendam oportere seruari. ante hunc enim uerborum quasi structura, & quædam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ad numerum conclusio nulla erat: aut, si quãdo erat, non apparebat eam dedita opera esse quæsitam: quæ forsitan laus sit: ueruntamen natura magis, tum casu nonnunquam, quàm aut ratione aliqua, aut obseruatione fiebat. ipsa enim natura circunscriptione quadam uerborum comprehendit concluditq; sententiam. quæ cum aptis constricta uerbis est, cadit etiam plerunque numerose. nam & aures ipsæ, quid plenum, quid inane sit, indicant: & spiritu, quasi necessitate aliqua, uerborum comprehensio terminatur: in quo non modo defici, sed etiam laborare turpe est. Tum fuit Lysias, ipse quidem in causis forensibus non uersatus, sed egregie subtilis scriptor atque elegans: quem iam propè audeas oratorem perfectum dicere. nam planè quidem perfectum, & cui nihil admodum desit, Demosthenem facile dixeris. nihil acute inueniri potuit in eis causis, quas scripsit, nihil, ut ita dicam, subdole, nihil uersute, quod ille non uiderit: nihil subtiliter dici, nihil presse, nihil enucleate, quo fieri possit aliquid limatius: nihil contra grande, nihil incitatum, nihil ornatum uel uerborum grauitate, uel sententiarum, quo quidquam esset elatius. Huic Hyperides proximus, & Aeschines fuit, & Lycurgus, & Dinarchus, & is, cuius nulla extant scripta, Demades, alijq; plures. hæc enim ætas effudit hanc copiam; et, ut opinio mea fert, succus ille, & sanguis incorruptus usque ad hanc ætatem oratorum fuit, in qua naturalis inesset, non fucatus nitor. Phalereus enim successit eis senibus adolescens, eruditissimus ille quidem horum omnium, sed non tam armis institutus, quàm pa=

læſtra : itaque delectabat magis Athenienſes, quàm
inflámabat : proceſſerat enim in ſolem & puluerem,
non ut è militari tabernaculo, ſed ut è Theophraſti do
ctiſſimi hominis umbraculis. hic primus inflexit ora=
tionem, & eam mollem teneramq́; reddidit, & ſua=
uis, ſicut fuit, uideri maluit, quàm grauis, ſed ſuauita=
te ea, qua perfunderet animos, non qua perfringeret,
tantum ut memoriam concinnitatis ſuæ, non, quem=
admodum de Pericle ſcripſit Eupolis, cum delectatione
aculeos etiam relinqueret in animis eorum, à quibus
eſſet auditus. Vides ne igitur, ut in ea ipſa urbe, in
qua & nata & alta ſit eloquentia, quàm ea ſero pro=
dierit in lucem? ſiquidem ante Solonis ætatem & Pi=
ſiſtrati de nullo ut diſerto memoriæ proditum eſt. at hi
quidem, ut populi R. ætas eſt, ſenes; ut Athenienſium
ſecula numerantur, adoleſcentes debent uideri. nam
etſi Seruio Tullo regnante uiguerunt: tamen multo
diutius Athenæ iam erant, quàm eſt Roma ad hodier=
num diem: nec tamen dubito, quin habuerit uim ma=
gnam ſemper oratio. neque enim iam Troicis tempo=
ribus tantum laudis in dicendo Vlyſſi tribuiſſet Home=
rus, & Neſtori, quorum alterum uim habere uoluit,
alterum ſuauitatem; niſi iam tũ eſſet honos eloquen-
tia: neque ipſe poeta hic tã idem ornatus in dicendo,
ac planè orator fuiſſet: cuius etſi incerta ſunt tempo=
ra, tamen annis multis fuit ante Romulum: ſiquidem
non infra ſuperiorem Lycurgũ fuit, à quo eſt diſciplina
Lacedæmoniorũ aſtricta legibus. ſed ſtudium eius gene
ris, maiorq́; uis agnoſcitur in Piſiſtrato. denique hunc
proximo ſeculo Themiſtocles inſecutus eſt, ut apud

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

nos perantiquus; ut apud Athenienses, non ita sanè uetus. fuit enim regnante iam Græcia, nostra autem ciuitate non ita pridem dominatu regio liberata. nam bellum Volscorum illud grauissimum, cui Coriolanus exul interfuit, eodem ferè tempore, quo Persarum bellũ, fuit, similisq; fortuna clarorum uirorum: siquidem uterque, cum ciuis egregius fuisset, populi ingrati pulsus iniuria, se ad hostes contulit, conatumq; iracundiæ suæ morte sedauit. nam etsi aliter est apud te Attice de Coriolano: concede tamen, ut huic generi mortis potius assentiar. At ille ridens, Tuo uero, inquit, arbitratu: quoniam quidem cõcessum est rhetoribus ementiri in historijs, ut aliquid dicere possint argutius. ut enim tu nunc de Coriolano, sic Clitarchus, sic Stratocles de Themistocle finxit. nam quem Thucydides, qui & Atheniensis erat, & summo loco natus, summusq; uir, & paulo ætate posterior, tãtum mortuum scripsit, & in Attica clàm humatum, addidit fuisse suspicionẽ ueneno sibi consciuisse mortem; hunc isti aiunt, cum taurum immolauisset, excepisse sanguinem patera, & eo poto, mortuum concidisse. hanc enim mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt: illa mors uulgaris nullam præbebat materiem ad ornatum. quare, quoniam tibi ita quadrat, omnia fuisse in Themistocle paria & Coriolano, pateram quoque à me sumas licet. præbebo etiam hostiam, ut Coriolanus sit planè alter Themistocles. Sit sanè, inquam, ut lubet, de isto: & ego cautius posthac historiam attingam te audiente, quem rerum Romanarum auctorem laudare possum religiosissimum. sed tum ferè Pericles Xantippi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

filius, de quo ante dixi, primus adhibuit doctrinam: quæ quanquam tum nulla erat dicendi, tamen ab Anaxagora physico eruditus exercitationem mentis à reconditis abstrusisq; rebus ad causas forenses popularesq; facile traduxerat. huius suauitate maxime hilaratæ sunt Athenæ, huius ubertatem & copiam admiratæ, eiusdem uim dicendi terroremq; timuerunt. hæc igitur ætas prima Athenis oratorem propè perfectum tulit. nec enim in constituentibus remp. nec in bella gerentibus, nec in impeditis ac regum dominatione deuinctis nasci cupiditas dicendi solet. pacis est comes, otijq; socia, & iam bene constitutæ ciuitatis quasi alumna quædam eloquentia. itaque ait Aristoteles, cum sublatis in Sicilia tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primum, quòd esset acuta illa gens & controuersa natura, artem & præcepta Siculos Coracem & Tisiam conscripsisse: nam antea neminem solitum uia, nec arte, sed accurate tamen, & de scripto plerosque dicere; scriptasq; fuisse & paratas à Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci: quod idem fecisse Gorgiam, cũ singularum rerum laudes uituperationesq; conscripsisset; quòd iudicaret hoc oratoris esse maxime proprium, rem augere posse laudando, uituperandoq; rursus affligere: huic Antiphontem Rhamnusium similia quædam habuisse conscripta: quo neminem unquam melius ullam orauisse capitis causam, cum se ipse defenderet, se audiente, locuples auctor scripsit Thucydides: nam Lysiam primo profiteri solitum artem esse dicendi: deinde, quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Theodorus esset in arte subtilior, in orationibus autem ieiunior, orationes eum scribere aliјs cœpisse, artem remouisse. similiter Isocratem primo artem dicendi esse negauisse, scribere autem aliјs solitum orationes, quibus in iudicijs uterentur; sed cum ex eo, quia quasi committeret contra legem, quo quis iudicio circumueniretur, sæpe ipse in iudicium uocaretur, orationes aliјs destitisse scribere, totumq; se ad artes componendas trãstulisse. & Græciæ quidem oratorum partus, atque fontes uides, ad nostrorum annalium rationem ueteres, ad ipsorum sanè recentes. nam ante quàm delectata est Atheniensium ciuitas hac laude dicendi, multa iam memorabilia & in domesticis & in bellicis rebus effecerat. hoc autem studium non erat commune Græciæ, sed proprium Athenarum. quis enim aut Argiuum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum scit fuisse temporibus illis? nisi quid de Epaminunda docto homine suspicari libet. Lacedæmonium uero usque ad hoc tempus audiui fuisse neminem. Menelaum ipsum dulcem illum quidem tradit Homerus, sed pauca dicentem. breuitas autem laus est interdum in aliqua parte dicendi, in uniuersa eloquentia laudem non habet. at uero extra Græciam magna dicendi studia fuerunt, maximiq; huic laudi habiti honores illustre oratorum nomen reddiderunt. nam ut semel è Peireæo eloquentia euecta est, omnes peragrauit insulas, atque ita peregrinata tota Asia est, ut se externis oblineret moribus, omnemq; illam salubritatem Atticæ dictionis quasi sanitatem perderet, ac loqui penè dedisceret. hinc Asiatici oratores non contemnendi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

temnendi quidem nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes. Rhodij ſaniores, & Atticorum ſimiliores. ſed de Græcis hactenus: etenim hæc ipſa forſitan fuerint non neceſſaria. Tum Brutus, Iſta uero, inquit, quàm neceſſaria fuerint, non facile dixerim: iucunda certe mihi fuerunt, neque ſolum non longa, ſed etiam breuiora quàm uellem. Optime, inquam: ſed ueniamus ad noſtros: de quibus difficile eſt plus intelligere, quàm quantum ex monimentis ſuſpicari licet. Quis enim putet aut celeritatem ingenij L. Bruto illi nobilitatis ueſtræ principi defuiſſe? qui de matre ſuauianda ex oraculo Apollinis tam acute argutéq; coniecerit; qui ſummam prudentiam ſimulatione ſtultitiæ texerit; qui potentiſſimum regem clariſſimi regis filium expulerit; ciuitatemq; perpetuo dominatu liberatam, magiſtratibus annuis, legibus, iudicijsq; deuinxerit; qui collegæ ſuo imperium abrogauerit, ut è ciuitate regalis nominis memoriam tolleret: quod certe effici non potuiſſet, niſi eſſet oratione perſuaſum. Vidimus item paucis annis poſt reges exactos, cum plebes prope ripam Anienis ad tertium milliarium cõſediſſet, eumq; montem, qui Sacer appellatus eſt, occupauiſſet, M. Valerium Dictatorem dicendo ſedauiſſe diſcordias, eiq; ob eam rem honores ampliſſimos habitos, & eum primum ob eam ipſam cauſam Maximum eſſe appellatum. Ne L. Valerium quidem Potitum arbitror nõ aliquid potuiſſe dicendo, qui poſt decemuiralem inuidiã plebem in patres incitatam legibus & concionibus ſuis mitigauerit. Poſſumus Appium Claudium ſuſpicari diſertũ, quia ſenatũ iam iam inclinatum à Pyrrhi pace

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

reuocauerit. Possumus C. Fabritium, quia sit ad Pyrrhum de captiuis recuperandis missus orator: T. Coruncanium, quòd ex Pontificum commentarijs longe plurimũ ingenio ualuisse uideatur: Ma. Curium, quòd is Tribunus pl. interrege Appio Cæco diserto homine comitia contra leges habente, cum de plebe Consulem non accipiebat, patres ante auctores fieri coegerit: quod fuerit permagnum nondum lege Menia lata. Licet aliquid etiam de M. Popilij ingenio suspicari: qui cum Consul esset, eodemq; tempore sacrificium publicum cũ læna faceret, quòd erat flamen Carmentalis, plebis cõtra patres concitatione & seditione nunciata, ut erat læna amictus, ita uenit in concionem, seditionemq; cũ auctoritate, tum oratione sedauit. sed eos oratores habitos esse, aut omnino tum ullum eloquentiæ præmium fuisse, nihil sanè mihi legisse uideor, tantummodo coniectura ducor ad suspicandum. Dicitur etiam C. Flaminius, is, qui Tribunus pl. legem de agro Gallico & Piceno uiritim diuidendo tulerit, qui Cõsul apud Trasimenum sit interfectus, ad populum ualuisse dicendo. Quintus etiam Maximus Verrucosus orator habitus est temporibus illis; & Q. Metellus is, qui bello Punico secundo cum L. Veturio Philone Consul fuit. Quem uero extet, & de quo sit memoriæ proditum eloquentem fuisse, & ita esse habitum, primus est M. Cornelius Cethegus: cuius eloquentiæ est auctor, & idoneus quidem mea sententia, Q. Ennius, præsertim cum & ipse eum audiuerit, & scribat de mortuo: ex quo nulla suspicio est, amicitiæ causa esse mentitum. est igitur sic apud illum in nono, ut opinor, annali:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

» Additur orator Cornelius ſuauiloquenti
» Ore Cethegus Marcus, Tuditano, collega
» Marci filius, =. & oratorem appellat, & ſuauiloquentiam tribuit : quæ nunc quidem non tam eſt in pleriſque : latrant enim iam quidam oratores, non loquuntur : ſed eſt ea laus eloquentiæ certe maxima,
» = dictus ollis popularibus olim,
» Qui tum uiuebant homines, atque æuum agitabant,
» Flos delibutus populi, =

Probe uero : ut enim hominis decus ingenium, ſic ingenij ipſius lumen eſt eloquentia, qua uirũ excellentem præclare tum illi homines florem populi eſſe dixerunt :
= Suadæq; medulla.

Πειθὼ quam uocant Græci, cuius effector eſt orator, hanc ſuadam appellauit Ennius. eius autem Cethegũ medullam fuiſſe uult, ut, quam deam in Periclis labris ſcripſit Eupolis ſeſſitauiſſe, huius hic medullam noſtrũ oratorem fuiſſe dixerit. At hic Cethegus Conſul cum P. Tuditano fuit bello Punico ſecundo, Quæſtorq; his * Conſulibus M. Cato, modo planè, annis CXL ante me Conſulem : & id ipſum niſi unius eſſet Ennij teſtimonio cognitum, hunc uetuſtas, ut alios fortaſſe multos, obliuione obruiſſet. illius autem ætatis qui ſermo fuerit, ex Næuianis ſcriptis intelligi poteſt. his enim Cõſulibus, ut in ueteribus cõmentarijs ſcriptum eſt, Næuius eſt mortuus. quanquam Varro noſter, diligentiſſimus inueſtigator antiquitatis, putat in hoc erratũ, uitamq; Næuij producit longius. nam Plautus P. Claudio, L. Porcio, uiginti annis poſt illos, quos ante dixi, Conſulibus mortuus eſt, Catone Cenſore. hunc igitur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Cethegum consecutus est ætate Cato, qui annis IX post eum fuit Consul. eum nos ut perueterem habemus, qui L. Marcio, M. Manilio Coss. mortuus est, annis LXXXVI ipsis ante me Consulem. Nec uero habeo quenquã antiquiorem, cuius quidem scripta proferenda putem. nisi si quem Appij Cæci oratio hæc ipsa de Pyrrho, & non nullæ mortuorum laudationes forte delectant. & hercules hæ quidem extant. ipsæ enim familiæ sua quasi ornamenta ac monimenta seruabant, & ad usum, si quis eiusdem generis occidisset, & ad memoriam laudum domesticarum, & ad illustrandam nobilitatem suam. quanquam his laudationibus historia rerum nostrarum est facta mendosior. multa enim scripta sunt in eis, quæ facta non sunt; falsi triumphi, plures Consulatus, genera etiam falsa, & à plebe transitiones, cum homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunderentur genus; ut, si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patritius cum Ser. Sulpitio Consul anno X post exactos reges fuit. Catonis autem orationes non minus multæ ferè sunt, quàm Attici Lysiæ, cuius arbitror plurimas esse: est enim Atticus, quoniam certe Athenis est & natus, & mortuus, & functus omni ciuium munere. quanquam Timæus eum quasi Licinia & Mutia lege repetit Syracusas: & quodam modo est non nulla in ijs etiam inter ipsos similitudo. acuti sunt, elegantes, faceti, breues: sed ille Græcus ab omni laude felicior: habet enim certos sui studiosos, qui non tam habitus corporis opimos, quàm gracilitates consectentur: quos, ualetudo modo bona sit, tenuitas ipsa delectat. quanquam in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Lysia sunt sæpe etiam lacerti, sic ut eo fieri nihil possit ualentius. uerum est certe genere toto strigosior: sed habet tamen suos laudatores, qui hac ipsa eius subtilitate admodum gaudeant. Catonem uero quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? aut quis nouit omnino? at quem uirum, dij boni. mitto ciuem, aut senatorem, aut Imperatorem: oratorem enim hoc loco quærimus. quis illo grauior in laudando? acerbior in uituperando? in sententijs argutior? in docendo edisserendoq; subtilior? refertæ sunt orationes amplius centum quinquaginta, quas quidem adhuc inuenerim & legerim, & uerbis, & rebus illustribus. licet ex ijs eligant ea, quæ notatione & laude digna sint: omnes oratoriæ uirtutes in eis reperientur. iam uero Origines eius quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? amatores huic desunt, sicuti multis iam ante seculis & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi. nam ut horum concisis sententijs, interdum etiam non satis apertis cum breuitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. sed & in nostris inscitia est, quòd ij ipsi, qui in Græcis antiquitate delectantur, eaq; subtilitate, quam Atticam appellant, hanc in Catone non nouerũt quidem. Hyperidæ uolunt esse, & Lysiæ. laudo: sed cur nolunt Catonis? Attico genere dicendi se gaudere dicunt. sapienter id quidem: atque utinam imitarentur, nec ossa solum, sed etiam sanguinem: gratum est tamen, quòd uolunt. cur igitur Lysias, & Hyperides

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

amatur, cum penitus ignoretur Cato? antiquior est huius sermo, & quædam horridiora uerba. ita enim tum loquebantur. id muta: quod tum ille non potuit: & adde numeros, & aptior sit oratio: ipsa uerba compone, & quasi coagmenta, quod ne Græci quidem ueteres factitauerunt: iam neminem antepones Catoni. ornari orationem Græci putant, si uerborum immutationibus utãtur, quos appellãt τρόπους; & sententiarũ orationisq; formis, quæ uocant σχήματα: non uerisimile est, quàm sit in utroque genere & creber, et distinctus Cato. nec uero ignoro, nondum esse satis politum hunc oratorem, & quærendum esse aliquid perfectius; quippe cum ita sit ad nostrorũ temporum rationem uetus, ut nullius scriptum extet dignum quidem lectione, quod sit antiquius: sed maiore honore in omnibus artibus, quàm in hac una dicendi, uersatur antiquitas. quis enim eorum, qui hæc minora animaduertũt, nõ intelligit Canachi signa rigidiora esse, quàm ut imitentur ueritatem? Calamidis dura illa quidem, sed tamen molliora, quàm Canachi. nondum Myronis satis ad ueritatem adducta, iam tamen quæ nõ dubites pulchra dicere. pulchriora etiam Polycleti, & iam planè perfecta, ut mihi quidem uideri solent. Similis in pictura ratio est, in qua Zeusim, & Polygnotum, & Timantem, & eorum, qui non sunt usi plus quàm quatuor coloribus, formas, et liniamenta laudamus. at in Aetione, Nicomacho, Protogene, Apelle iam perfecta sunt omnia: & nescio an reliquis in rebus omnibus idem eueniat. nihil est enim simul & inuentũ & perfectũ. nec dubitari debet, quin fuerint ante Ho=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

merum poetæ : quod ex eis carminibus intelligi potest, quæ apud illum & in Phæacum, & in procorum epulis canuntur. quid, nostri ueteres uersus ubi sunt?

» Quos olim Fauni, uatesq; canebant,

» Cum neque musarum scopulos quisquam superarat,

» Nec dicti studiosus erat.

» Ante hunc.

Ait ipse de se, nec mentitur in gloriando. sic enim sese res habet : nam & Odyssea Latina est, sic, tanquam opus aliquod Dædali, & Liuianæ fabulæ, non satis dignæ, quæ iterum legantur. atque hic Liuius, qui primus fabulam C. Clodio Cæci filio & M. Tuditano Coss. docuit, anno ipso ante quàm natus est Ennius, post Romam conditam autem quartodecimo & quingentesimo, ut hic ait, quem nos sequimur : est enim inter scriptores de numero annorum controuersia. Accius autem à Q. Maximo quintum Consule captum Tarento scripsit Liuium, annis XXX post, quàm eum fabulam docuisse & Atticus scribit, & nos in antiquis commentarijs inuenimus : docuisse autem fabulam annis post XI, Cn. Cornelio, Q. Minutio Coss. ludis Iuuentatis, quos Salinator Senensi prælio uouerat. in quo tantus error Accij fuit, ut his Consulibus XL annos natus Ennius fuerit : cui si æqualis fuerit Liuius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quàm ij, qui multas docuerant ante hos Consules, & Plautus, & Næuius. Hæc si minus apta uidentur huic sermoni Brute, Attico assigna, qui me inflammauit studio illustrium hominum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ætates & tempora persequendi. Ego uero, inquit Brutus, & delector ista quasi notatione temporum, & ad id, quod instituisti, oratorum genera distinguere ætatibus, istam diligentiam esse accommodatam puto. Recte, inquam, Brute intelligis. atque utinam extarent illa carmina, quæ multis seclis ante suam ætatem in epulis esse cantitata à singulis conuiuis de clarorum uirorum laudibus in Originibus scriptum reliquit Cato. tamen illius, quem in uatibus, & Faunis enumerat Ennius, bellum Punicum quasi Myronis opus delectat. Sit Ennius sanè, ut est certe, perfectior: qui si illum, ut simulat, contemneret, non, omnia bella persequens, primum illud Punicum acerrimum bellum reliquisset. sed ipse dicit, cur id faciat: —Scripsere, inquit, alij rem Versibu': — & luculente quidem scripserunt, etiam si minus, quàm tu, polite. nec uero tibi aliter uideri debet: qui à Næuio uel sumpsisti multa, si fateris; uel, si negas, surripuisti. Cum hoc Catone grandiores natu fuerunt C. Flaminius, C. Varro, Q. Maximus, Q. Metellus, P. Lentulus, P. Crassus, qui cum superiore Africano Consul fuit. Ipsum Scipionem accepimus non infantem fuisse. filius quidem eius, is qui hunc minorem Scipionem à Paulo adoptauit, si corpore ualuisset, in primis habitus esset, disertus. indicant cum oratiunculæ, tum historia quædam Græca scripta dulcissime. Numeroq; eodem fuit Sex. Aelius, iuris quidem ciuilis omnium peritissimus, sed etiam ad dicendum paratus. De minoribus autem C. Sulpitius Gallus, qui maxime omnium nobilium Græcis literis studuit, isq; & oratorum in numero est ha-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

bitus, & fuit reliquis rebus ornatus, atque elegans. iam enim erat unctior quædam splendidiorq; consuetudo loquendi. nam hoc Prætore ludos Apollini faciente, cum Thyestem fabulam docuisset, Q. Marcio, Cn. Seruilio Coss. mortem obijt Ennius. Erat ijsdem temporibus T. Gracchus P. F. qui bis Consul, & Censor fuit: cuius est oratio Græca apud Rhodios: quem ciuem cum grauem, tum etiam eloquentem constat fuisse. P. etiam Scipionem Nasicam, qui est Corculum appellatus, qui item bis Consul, & Censor fuit, habitum eloquentem aiunt, illius, qui sacra acceperit, filium. dicunt etiam L. Lentulum, qui cũ C. Figulo Consul fuit; Q. Nobiliorem M. filium iam patrio instituto deditũ studio literarum, qui etiam Q. Ennium, qui cum patre eius in Aetolia militauerat, ciuitate donauit, cũ Triũuir coloniam deduxisset. & T. Annium Luscum, huius Q. Fuluij collegam, non indisertum dicunt fuisse. Atque etiam L. Paulus, Africani pater, personã principis ciuis facile dicendo tuebatur. At uero etiam tum Catone uiuo, qui annos quinque & LXXX natus excessit è uita, cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset, quã etiam orationem scriptam reliquit; sed uiuo Catone minores natu multi uno tempore oratores floruerunt. nam & A. Albinus, is qui Græce scripsit historiam, qui Consul cum L. Lucullo fuit, & literatus, & disertus fuit: & tenuit cum hoc locum quendam etiam Ser. Fuluius, & unà Ser. Fabius Pictor, & iuris, & literarum, & antiquitatis bene peritus. Quintusq; Fabius Labeo fuit ornatus ijsdem ferè laudi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

bus. Nam Q. Metellus, is, cuius quatuor filij consulares fuerunt, in primis est habitus eloquens: qui pro L. Cotta dixit, accusante Africano: cuius & aliæ sunt orationes, & contra Ti. Gracchum exposita est in C. Fannij annalibus. Tum ipse L. Cotta ueterator habitus, sed C. Lælius & P. Africanus in primis eloquentes, quorum extant orationes, ex quibus existimari de ingenijs oratorum potest. sed inter hos ætate paulum his antecedens sine controuersia Ser. Galba eloquentia præstitit: & nimirum is princeps ex Latinis illa oratorum propria, & quasi legitima opera tractauit, ut egrederetur à proposito ornandi causa, ut delectaret animos, ut permoueret, ut augeret rem, ut miserationibus, ut communibus locis uteretur: sed nescio quo modo huius, quem constat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolentes magis antiquitatem, quàm aut Lælij, aut Scipionis, aut etiam ipsius Catonis: itaque exaruerunt, uix iam ut appareant. De ipsius Lælij & Scipionis ingenio, quãquam ea est iam, ut plurimum tribuatur ambobus, dicendi tamen laus est in Lælio illustrior. at oratio Lælij de collegijs non melior, quàm de multis quam uoles Scipionis: nõ quo illa Lælij quidquam sit dulcius, aut quod de religione dici possit augustius: sed multo tamen uetustior, & horridior ille, quàm Scipio: & cum sint in dicendo uariæ uoluntates, delectari mihi magis antiquitate uidetur, & lubenter uerbis etiam uti paulo magis priscis Lælius. sed est mos hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere. nam ut ex bellica laude aspirare ad Africanum nemo potest, in qua ipsa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

egregium Viriati bello reperimus fuisse Lælium: sic ingenij, literarum, eloquentiæ, sapientiæ denique, etsi utrique primas, priores tamen libenter deferunt Lælio. nec mihi cæterorum iudicio solum uidetur, sed etiam ipsorum inter ipsos concessu ita tributum fuisse. erat omnino tum mos, ut in reliquis rebus melior, sic in hoc ipso humanior, ut faciles essent in suum cuique tribuendo. memoria teneo, Smyrnæ me ex P. Rutilio Rufo audisse, cum diceret adolescentulo se accidisse, ut ex S. C. P. Scipio et D. Brutus, ut opinor, Coss. de re atroci magnaq; quærerent. nam cum in silua Scantia facta cædes esset, notiq; homines interfecti; insimulareturq; familia, partim etiam liberi societatis eius, quæ picarias de P. Cornelio, L. Mummio Cess. redemisset; decreuisse senatum, ut de ea re cognoscerent & statuerent Consules: causam pro publicanis accurate, ut semper solitus esset, eleganterq; dixisse Lælium: cum Consules re audita, Amplius, de consilij sententia pronunciauissent, paucis interpositis diebus iterum Lælium multo diligentius meliusq; dixisse; iterumq; eodem modo à Consulibus rem esse prolatam: tum Lælium, cum eum socij domum reduxissent, egissentq; gratias, &, ne defatigaretur, orauissent, locutum esse ita, se, quæ fecisset honoris eorum causa, studiose accurateq; fecisse, sed se arbitrari causam illam à Ser. Galba, quòd is in dicendo fortior, acriorq; esset, grauius, & uehementius posse defendi: itaque auctoritate C. Lælij publicanos causam detulisse ad Galbam: illum autem, quòd ei uiro succedendum esset, uerecunde, & dubitanter recepisse:

unum, quasi comperendinatus, medium diem fuisse, quem totum Galbam in consideranda causa componendáq; posuisse: & cum cognitionis dies esset, & ipse Rutilius rogatu sociorum domum ad Galbam mane uenisset, ut eum admoneret, & ad dicendi tempus adduceret, usque illum, quoad ei nunciatum esset Consules descendisse, omnibus exclusis commentatum in quadam testudine cum seruis literatis fuisse, quorum aliud alij dictare eodem tempore solitus esset: interim cum esset ei nunciatum tempus esse, exisse in ædes eo colore, & ijs oculis, ut egisse causam, non commentatum putares. addebat etiam, idq; ad rem pertinere putabat, scriptores illos male multatos exisse cum Galba. ex quo significabat illum non in agendo solum, sed etiam in meditando uehementem atque incensum fuisse. quid multa? magna expectatione, plurimis audientibus, corám ipso Lælio sic illam causam, tanta ui, tantáq; grauitate dixisse Galbam, ut nulla ferè pars orationis silentio præteriretur: itaque multis querelis, multáq; miseratione adhibita, socios, omnibus approbantibus, illa die quæstione liberatos esse. Ex hac Rutiliana narratione suspicari licet, cum duæ summæ sint in oratore laudes, una subtiliter disputandi ad docendum, altera grauiter agendi ad animos audientium permouendos; multóq; plus proficiat is, qui inflammet iudicem, quàm ille, qui doceat; elegantiam in Lælio, uim in Galba fuisse. quæ quidem uis tum maxime cognita est, cum, Lusitanis à Ser. Galba Prætore contra interpositam, ut existimabatur, fidem, interfectis, L. Libone Tribuno pl. populum incitante, & rogationem in Gal

bam priuilegij similem ferente, summa senectute, ut ante dixi, M. Cato legem suadens in Galbam multa dixit: quam orationem in Origines suas retulit, paucis ante quàm mortuus est an diebus, an mensibus? tum igitur recusans Galba pro sese, & populi R. fidem implorans, cum suos pueros, tum C. Galli etiam filium flens commendabat: cuius orbitas & fletus mire miserabilis fuit propter recentem memoriam clarissimi patris: isq; se tum eripuit flamma, propter pueros misericordia populi cõmota, sicut idem scriptum reliquit Cato. Atque etiam ipsum Libonem non infantem uideo fuisse, ut ex orationibus eius intelligi potest. Cum hæc dixissem, & paulum interquieuissem, Quid igitur, inquit, est causæ, Brutus, si tanta uirtus in oratore Galba fuit, cur ea nulla in orationibus eius apparet? quod mirari non possum in eis, qui nihil omnino scripti reliquerunt. Nec enim est eadem, inquam, Brute causa non scribendi, & non tam bene scribendi, quàm dixerint. nam uidemus alios oratores inertia nihil scripsisse, ne domesticus etiã labor accederet ad forensem; pleræque enim scribuntur orationes habitæ iam, non ut habeantur: alios non laborare, ut meliores fiant; nulla enim res tantum ad dicendum proficit, quantum scriptio; memoriam autem in posterum ingenij sui nõ desiderant, cum se putant satis magnam adeptos esse dicendi gloriam, eamq; etiam maiorem uisum iri, si in existimantium arbitrium sua scripta non uenerint: alios, quòd melius putent dicere se posse, quàm scribere: quod peringeniosis hominibus, neque satis doctis, plerunque contigit, ut ipsi Galbæ: quem for=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

tasse uis non ingenij solum, sed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat, efficiebatq; ut & incitata, & grauis, & uehemens esset oratio: dein cum otiosus stylum prehenderat, motusq; omnis animi tanquam uentus hominem defecerat, flaccescebat oratio: quod ijs, qui limatius dicendi consectantur genus, accidere non solet: propterea quòd prudentia nũquam deficit oratorem; qua ille utens, eodem modo possit & dicere, & scribere. ardor animi non semper adest: isq; cum consedit, omnis illa uis, & quasi flamma oratoris extinguitur. hanc igitur ob causam uidetur Lælij mens spirare etiam in scriptis, Galbæ autem uis occidisse. Fuerunt etiam in oratorum numero mediocrium L. & Sp. Mummij fratres, quorum extant amborum orationes: simplex quidem Lucius & antiquus, Spurius autem nihilo ille quidem ornatior, sed tamen astrictior: fuit enim doctus ex disciplina Stoicorum. Multæ sunt Sp. Albini orationes. sunt etiam L. & C. Aureliorum Orestarum, quos aliquo uideo in numero oratorum fuisse. P. etiam Popilius cum ciuis egregius, tum non indisertus fuit: C. uero filius eius disertus. Caiusq; Tuditanus cum omni uita atque uictu excultus, atque expolitus, tũ eius elegans est habitum etiam orationis genus. Eodemq; in genere est habitus is, qui iniuria accepta fregit Ti. Gracchum patientia, ciuis in rebus optimis constantissimus M. Octauius. At uero M. Aemilius Lepidus, qui est Porcina dictus, ijsdem temporibus ferè, quibus Galba, sed paulo minor natu, & summus orator est habitus, & fuit, ut apparet ex orationibus, scriptor sanè bonus. Hoc in

oratore Latino primum mihi uidetur, & lenitas apparuisse illa Græcorum, & uerborum comprehensio, etiã artifex, ut ita dicam, stylus. hunc studiose duo adolescentes ingeniosissimi & propè æquales C. Carbo & Ti. Gracchus audire soliti sunt: de quibus iam dicendi locus erit, cum de senioribus pauca dixero. Q. enim Pompeius non contemptus orator temporibus illis fuit; qui summos honores, homo per se cognitus, sine ulla commendatione maiorum est adeptus. Tum L. Cassius multum potuit, non eloquentia, sed dicendo tamen; homo non liberalitate, ut alij, sed ipsa tristitia & seueritate popularis: cuius quidem legi tabellariæ M. Antius Briso Tribunus pl. diu restitit, M. Lepido Consule adiuuante. eaq; res P. Africano uituperationi fuit, quòd eius auctoritate de sententia deductus Briso putabatur. Tum duo Cæpiones multum clientes consilio & lingua, plus auctoritate tamen & gratia subleuabant. sed Pompeij sunt scripta nec nimis extenuata, (quanquam ueterum est similis) & plena prudentiæ. P. Crassum ualde probatum oratorem, iisdem ferè temporibus accepimus; qui & ingenio ualuit, & studio, & habuit quasdam etiam domesticas disciplinas. nam & cum summo illo oratore Ser. Galba, cuius Caio filio filiam suam collocauerat, affinitate sese deuinxerat: & cum esset P. Mutij filius, fratremq; haberet P. Scæuolam, domi ius ciuile cognouerat. in eo industriam constat summam fuisse, maximamq; gratiam, cum & consuleretur plurimum, & diceret. Horum ætatibus adiuncti duo C. Fannij, Caij Marci filij, fuerunt: quorũ Caij filius, qui Cõsul

cum Domitio fuit, unam orationem de socijs & nomine Latino contra Gracchum reliquit, sanè & bonam, & nobilem. Tum Atticus, Quid ergo? est ne ista Fannij? nam uaria opinio pueris nobis erat. alij à C. Persio literato homine scriptam esse diebant, illo, quem significat ualde doctum esse Lucilius: alij multos nobiles, quod quisque potuisset, in illam orationem contulisse. Tum ego, Audiui equidem ista, inquam, de maioribus natu, sed nũquam sum adductus ut crederem: eamq; suspicionem propter hanc causam credo fuisse, quòd Fannius in mediocribus oratoribus habitus esset, oratio autem uel optima esset illo quidem tempore orationum omnium. sed nec eiusmodi est, ut à pluribus confusa uideatur; unus enim sonus est totius orationis, & idem stylus: nec de Persio reticuisset Gracchus, cũ & Fannius de Menelao Maratheno, & de cæteris obiecisset, præsertim cum Fannius nunquam sit habitus elinguis: nam & causas defensitauit; & Tribunatus eius, arbitrio & auctoritate P. Africani gestus, nõ obscurus fuit. Alter autem C. Fannius M. F. C. Lælij gener, & moribus, & ipso genere dicendi durior. is soceri instituto; quem, quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim cum ille Q. Scæuolam sibi minorem natu generum prætulisset: cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed maiori filiæ detulisse: is tamen instituto Lælij Panætium audiuerat. eius omnis in dicendo facultas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspici potest: quæ neque nimis est infans, neque perfecte diserta. Mutius autem Augur, quod pro se

opus

opus erat, ipse dicebat, ut de pecunijs repetundis contra T. Albutium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit. L. Celius Antipater, scriptor, quemadmodum uidetis, fuit ut temporibus illis luculētus, iuris ualde peritus, multorum etiam, ut L. Crassi, magister. Vtinam in Ti. Graccho, Caioq; Carbone talis mens ad remp. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendū fuit: profecto nemo his uiris gloria præstitisset. sed eorum alter propter turbulentissimum Tribunatum, ad quem ex inuidia fœderis Numantini bonis iratus accesserat, ab ipsa rep. est interfectus: alter propter perpetuam in populari ratione leuitatem morte uoluntaria se à seueritate iudicum uindicauit. sed fuit uterque summus orator: atque hoc memoria patrum teste dicimus. nā & Carbonis & Gracchi habemus orationes, nondum satis splendidas uerbis, sed acutas, prudentiæq; plenissimas. Fuit Gracchus diligentia Corneliæ matris à puero doctus, & Græcis literis eruditus. nam semper habuit exquisitos è Græcia magistros, in eis iam adolescens Diophanem Mitylenæum, Græciæ temporibus illis disertissimum: sed & breue tempus ingenij augendi, & declarandi fuit. Carbo, quòd uita suppeditauit, est in multis iudicijs causisq; cognitus. hunc qui audierant prudentes homines, in quibus familiaris noster L. Gellius, qui se illi contubernalem in Consulatu fuisse narrabat, canorum oratorem, & uolubilem, & satis acrem, & uehementem, atque eundem & ualde dulcem, & perfacetum fuisse dicebat. addebat, industrium etiam, & diligentem, & in exercitationibus cō-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

mentationibusq; multum operæ solitum esse ponere. hic optimus illis temporibus est patronus habitus, eóq; forū tenente plura fieri iudicia cœperunt. nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescente cōstitutæ sunt, quæ antea nullæ fuerunt: (L. enim Piso Tribunus pl. legem primus de pecunijs repetundis Censorino et Manilio Coss. tulit: ipse etiam Piso & causas egit, & multarum legum aut auctor, aut dissuasor fuit: isq; & orationes reliquit, quæ iam euanuerunt, & annales sanè exiliter scriptos) & iudicia populi, quibus aderat Carbo, iam magis patronum desiderabant, tabella data: quam legem L. Cassius Lepido & Mancino Coss. tulit. Vester etiam D. Brutus M. filius, ut ex familiari eius L. Accio poeta sum audire solitus, & dicere non inculte solebat, & erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, eruditus. Quæ tribuerat idē Accius etiam Q. Maximo L. Pauli nepoti. Et uero, ante Maximū, illum Scipionem, quo duce priuato Ti. Gracchus occisus est, cum omnibus in rebus uehementem, tum acrem aiebat in dicendo fuisse. Tū etiam P. Lentulus ille princeps, ad remp. duntaxat quod opus esset, satis habuisse eloquentiæ dicitur. Iisdemq; temporibus L. Furius Philus perbene Latine loqui putabatur, literatiusq; quàm cæteri. P. Scæuola ualde prudenter & acute. paulo etiam copiosius, nec multo minus prudenter M. Manilius. Appij Claudij uolubilis, sed paulo feruidior erat oratio. In aliquo numero etiam M. Fuluius Flaccus, & C. Cato Africani sororis filius, mediocres oratores: etsi Flacci scripta sunt, sed ut studiosi literarum. Flacci autem æmulus P. Decius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

fuit, non infans ille quidem, sed ut uita, sic oratione etiam turbulentus. M. Drusus C. filius, qui in Tribunatu C. Gracchum collegam iterum Tribunum fecit, uir & oratione grauis, & auctoritate: eiq; proxime adiunctus C. Drusus frater fuit. Tuus etiam gentilis Brute M. Pēnus facile agitauit in Tribunatu, C. Gracchum paulum ætate antecedens: fuit enim M. Lepido & L. Oreste Coss. Quæstor Gracchus, Tribunus Pennus, illius M. filius, qui cum Q. Aelio Consul fuit: sed is omnia summa sperans, Aedilitius est mortuus. Nam de T. Flaminio, quem ipse uidi, nihil accepi, nisi Latine diligenter locutum. Iis adiuncti sunt C. Curio, M. Scaurus, P. Rutilius, C. Gracchus. de Scauro, & Rutilio breuiter licet dicere: quorū neuter summi oratoris habuit laudem, & uterque in multis causis uersatus. erat in quibusdam laudandis uiris, etiam si maximi ingenij non essent, probabilis tamen industria: quanquam ijs quidem non omnino ingenium, sed oratorium ingenium defuit: neque enim refert uidere, quid dicendum sit, nisi id queas solute & suauiter dicere: ne id quidem satis est, nisi id, quod dicitur, sit uoce, uultu, motuq; conditius. quid dicam opus esse doctrina? sine qua, etiam si quid bene dicitur adiuuante natura, tamen id, quia fortuito fit, semper paratum esse non potest. in Scauri oratione, sapientis hominis & tecti, grauitas summa, & naturalis quædā inerat auctoritas, non ut causam, sed ut testimonium dicere putares, cum pro reo diceret. hoc dicendi genus ad patrocinia mediocriter aptum uidebatur, ad senatoriam uero sententiam, cuius erat ille princeps, uel

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

maxime: significabat enim non prudentiam solum, sed, quod maxime rem continebat, fidem. habebat hoc à natura ipsa, quod à doctrina non facile posset. quãquam huius quoque ipsius rei, quemadmodum scis, præcepta sunt. huius & orationes sunt, & tres ad L. Fufidium libri scripti de uita ipsius acta, sanè utiles, quos nemo legit. at Cyri uitam & disciplinam legunt, præclaram illam quidem, sed neque tã rebus nostris aptã, nec tamen Scauri laudibus anteponendam. Ipse etiã Fufidius in aliquo patronorum numero fuit. Rutilius autem in quodam tristi & seuero genere dicendi uersatus est, & uterque natura uehemens & acer. itaque cum unà Consulatum petiuissent, non ille solum, qui repulsam tulerat, accusauit ambitus designatum cõpetitorem, sed Scaurus etiam absolutus Rutilium in iudicium uocauit: multáq; opera, multáq; industria Rutilius fuit: quæ erat propterea gratior, quòd idem magnum munus de iure respondendi sustinebat. sunt eius orationes ieiunæ: multa præclara de iure: doctus uir, & Græcis literis eruditus, Panætij auditor, propè perfectus in Stoicis, quorum peracutum & artis plenum orationis genus, sed tamen & exile, nec satis populari assensioni accommodatum: itaque illa, quæ propria est huius disciplinæ, philosophorum de se ipsorum opinio, firma in hoc uiro & stabilis inuenta est: qui cũ innocentissimus in iudiciũ uocatus esset, quo iudicio conuulsam penitus scimus esse remp. cum essent eo tempore eloquentissimi uiri L. Crassus & M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum uoluit, dixit ipse pro sese, & pauca C. Cotta, quòd sororis erat fi=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

lius, et is quidem tamen ut orator, quanquam erat admodum adolescens: sed Q. Mutius enucleate ille quidem, et polite, ut solebat, nequaquã autem ea ui atque copia, quam genus illud iudicij & magnitudo causæ postulabat. habemus igitur in Stoicis oratoribus Rutilium, Scaurum in antiquis: utrunque tamen laudemus, quoniam per illos ne hæc quidem in ciuitate genera hac oratoria laude caruerunt: uolo enim ut in scena, sic etiam in foro, non eos modo laudari, qui celeri motu & difficili utantur, sed eos etiam, quos statarios appellant, quorum sit illa simplex in agendo ueritas non molesta. Et quoniam Stoicorum est facta mentio, Q. Aelius Tubero fuit illo tempore, L. Pauli nepos, nullo in oratorum numero, sed uita seuerus, & congruens cum ea disciplina, quam colebat, paulo etiã durior, qui quidem in Triumuiratu iudicauerit contra P. Africani auunculi sui testimonium, uacationem Augures, quo minus iudicijs operam darent, non habere: sed ut uita, sic oratione durus, incultus, horridus: itaque honoribus maiorum respondere non potuit. fuit autem constans ciuis, & fortis, & in primis Graccho molestus: quod indicat Gracchi in eum oratio. sunt etiam in Gracchum Tuberonis. is fuit mediocris in dicendo, doctissimus in disputando. Tum Brutus, Quàm hoc idem in nostris contingere intelligo, quod in Græcis, ut omnes ferè Stoici prudentissimi in disserendo sint, & id arte faciant, sintq; architecti penè uerborum; ijdem traducti à disputando ad dicendum, inopes reperiantur. unum excipio Catonem, in quo perfectissimo Stoico summam eloquentiam non desiderẽ:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

quam exiguam in Fannio, ne in Rutilio quidem magnam, in Tuberone nullam uideo fuisse. Et ego, Non, inquam, Brute sine causa: propterea quòd istorum in dialecticis omnis cura consumitur, uagum illud orationis & fusum & multiplex non adhibetur genus: tuus autem auunculus, quemadmodum scis, habet à Stoicis id, quod ab illis petendum fuit; sed dicere didicit à dicendi magistris, eorumq́; more se exercuit. quòd si omnia à philosophis essent petenda, Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. quo magis tuum Brute iudicium probo, qui eorum, id est ex uetere Academia, philosophorum, sectam secutus es, quorum in doctrina atque præceptis disserendi ratio coniungitur cum suauitate dicendi & copia. quanquam ea ipsa Peripateticorum Academicorumq́; cõsuetudo in ratione dicendi talis est, ut nec perficere oratorem possit ipsa per sese, nec sine ea orator esse perfectus. nam ut Stoicorum astrictior est oratio, aliquantoq́; contractior, quàm aures populi requirunt: sic illorum liberior & latior, quàm patitur consuetudo iudiciorum & fori. quis enim uberior in dicendo Platone? Iouem sic, ut aiunt philosophi, si Græce loquatur, loqui. quis Aristotele neruosior? Theophrasto dulcior? lectitauisse Platonem studiose, audiuisse etiam Demosthenes dicitur: idq́; apparet ex genere & granditate uerborum. dicit etiam in quadam epistola hoc ipse de sese. sed & huius oratio in philosophiam translata pugnacior, ut ita dicam, uidetur, & illorum in iudicia pacatior. nũc reliquorum oratorum ætates, si placet, & gradus persequamur. Nobis uero, inquit Atticus, & uehemen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ter quidem; ut pro Bruto etiam respondeam. Curio fuit igitur eiusdem ferè ætatis, sanè illustris orator, cuius de ingenio ex orationibus eius existimari potest: sunt enim & aliæ, & pro Ser. Fuluio de incestu nobilis oratio. nobis quidem pueris hæc omnium optima putabatur: quæ uix iam comparet in hac turba nouorum uoluminum. Præclare, inquit Brutus, teneo, qui istam turbam uoluminum effecerit. Et ego, inquam, intelligo Brute, quem dicas. certe enim & boni aliquid attulimus iuuentuti, magnificentius, quàm fuerat, genus dicendi, & ornatius: & nocuimus fortasse, quòd ueteres orationes post nostras, nō à me quidem, (meis enim illas antepono) sed à plerisque legi sunt desitæ. Enumera, inquit, me in plerisque. quanquam uideo mihi multa legenda iam te auctore, quæ antea contemnebam. Atqui hæc, inquam, de incestu laudata oratio, puerilis est locis multis: de amore, de tormentis, de rumore, loci sanè inanes, ueruntamen, nondum tritis nostrorum hominum auribus, nec erudita ciuitate, tolerabiles. scripsit etiam alia nonnulla; & multa dixit, & illustria; & in numero patronorum fuit: ut eum mirer, cum & uita suppeditauisset, & splendor ei non defuisset, Consulem non fuisse. Sed ecce in manibus uir & præstantissimo ingenio, et flagranti studio, & doctus à puero C. Gracchus. noli enim putare quenquam Brute pleniorem & uberiorem ad dicendum fuisse. Et ille, Sic prorsus, inquit, existimo: atque istum de superioribus penè solum lego. Imo planè, inquam, Brute legas censeo. damnum enim illius immaturo interitu res Romanæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Latinæq; literæ fecerunt. utinam non tam fratri pietatem, quàm patriæ præstare uoluisset: quàm ille facile tali ingenio, diutius si uixisset, uel paternam esset, uel auitam gloriam consecutus: eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem. grandis est uerbis, sapiens sententijs, genere toto grauis. manus extrema non accessit operibus eius: præclare inchoata multa, perfecta non planè. legendus inquam est hic orator Brute, si quisquam alius, iuuentuti: non enim solum acuere, sed etiam alere ingenium potest. Huic successit ætati C. Galba, Seruij illius eloquẽtissimi uiri filius, P. Crassi eloquentis & iuris periti gener. laudabant hunc patres nostri, fauebant etiam propter patris memoriam, sed cecidit in cursu. nam rogatione Manilia, Iugurthinæ coniurationis inuidia, cum pro sese ipse dixisset, oppressus est. extat eius peroratio, qui epilogus dicitur: qui tanto in honore pueris nobis erat, ut eum etiam edisceremus. hic, qui in collegio sacerdotum esset, primus post Romam conditam iudicio publico est condemnatus. P. Scipio, qui est in Consulatu mortuus, non multum ille quidem, nec sæpe dicebat, sed & Latine loquendo cuiuis erat par, & omnes sale facetijsq; superabat. eius collega L. Bestia bonis initijs orsus Tribunatus (nam P. Popilium ui C. Gracchi expulsum sua rogatione restituit) uir & acer & non indisertus, tristes exitus habuit Consulatus: nam inuidiosa lege Manilia quæstione C. Galbam sacerdotem, & quatuor cõsulares, L. Bestiam, C. Catonem, Sp. Albinum, ciuemq; præstantissimum L. Opimium Gracchi interfectorem, à populo absolutum, cum is contra populi stu

dium stetisset, Gracchani iudices sustulerũt. Huius dissimilis in Tribunatu, reliquaq; omni uita, ciuis improbus C. Licinius Nerua non indisertus fuit. C. Fimbria temporibus iisdem ferè, sed longius ætate prouectus, habitus est sanè, ut ita dicam, luculentus patronus, asper, maledicus, genere toto paulo feruidior atque cõmotior, diligentia tamen & uirtute animi atque uita bonus auctor in senatu. idem tolerabilis patronus, nec rudis in iure ciuili, & cum uirtute, tum etiam ipso orationis genere liber: cuius orationes pueri legebamus, quas iã reperire uix possumus. Atque etiam ingenio, & sermone eleganti, ualetudine incommoda, C. Sestius Caluinus fuit: qui etsi, cum remiserant dolores pedum, non deerat in causis, tamen id nõ sæpe faciebat. itaque consilio eius, cum uolebant, homines utebantur; patrocinio, cum licebat. Iisdem temporibus M. Brutus: in quo magnum fuit Brute dedecus generi uestro; qui cũ tanto nomine esset, patremq; optimum uirum habuisset, & iuris peritissimum, accusationem factitauerit, ut Athenis Lycurgus. is magistratus non petiuit, sed fuit accusator uehemens & molestus, ut facile cerneres naturale quoddam stirpis bonum degenerauisse uitio deprauatæ uoluntatis. Atque eodem tempore accusator de plebe L. Cæsidenus fuit. quem ego audiui iam senẽ, * cum ab L. Sabelio multam lege Aquilia de iustitia petiuisset. non fecissem hominis penè infimi mentionem, nisi iudicarem, qui suspiciosius aut criminosius diceret, audiuisse me neminem. Doctus etiam Græcis T. Albutius, uel potius penè Græcus. loquor ut opinor, sed licet ex orationibus iudicare. fuit autem Athenis ado=

lescēs: perfectus Epicureus euaserat, minime aptū ad dicendū genus. Iamq; Q. Catulus, nō antiquo illo more, sed hoc nostro, nisi quid fieri potest perfectius, eruditus. multæ literæ: summa non uitæ solum atque naturæ, sed orationis etiam comitas: incorrupta quædam Latini sermonis integritas: quæ perspici cum ex orationibus eius potest, tum facillime ex eo libro, quem de Consulatu, & de rebus gestis suis conscriptum molli & Xenophonteio genere sermonis misit ad A. Furium poetam familiarem suum: qui liber nihilo notior est, quàm illi tres, de quibus ante dixi, Scauri libri. Tum Brutus, Mihi quidem nec iste notus est, nec illi: sed nec mea culpa est: nunquam enim in manus inciderunt. nunc autem & à te sumam, & conquiram ista posthac curiosius. Fuit igitur in Catulo sermo Latinus: quæ laus dicendi non mediocris ab oratoribus plerisque neglecta est. nam de sono uocis, & suauitate appellandarum literarum, quoniam filium cognouisti, noli expectare quid dicam: quanquam filius quidem non fuit in oratorum numero, sed non deerat ei tamen in sententia dicenda cum prudentia, tum elegans quoddam & eruditum orationis genus. nec habitus est tamen pater ipse Catulus princeps in numero patronorum: sed erat talis, ut, cum quosdam audires, qui tum erant præstantes, uideretur esse inferior; cum autem ipsum audires sine comparatione, non modo contentus esses, sed melius non quæreres. Q. Metellus Numidicus, & eius collega M. Silanus, dicebāt de rep. quod esset illis uiris, & consulari dignitati satis. M. Aurelius Scaurus non sæpe dicebat, sed polite:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Latine uero in primis est eleganter locutus. Quæ laus eadem in A. Albino bene loquendi fuit. Nam flamen Albinus etiam in numero est habitus disertorum. Q. etiam Cæpio, uir acer, & fortis: cui fortuna belli, crimini; inuidia populi, calamitati fuit. Tum etiam C. & L. Memmij fuerunt, oratores mediocres, accusatores acres atque acerbi: itaque in iudicium capitis multos uocauerunt, pro reis non sæpe dixerunt. Sp. Torius satis ualuit in populari genere dicendi, is qui agrum publicum, uitiosa & inutili lege, uectigale leuauit. M. Marcellus Aeserníni pater, non ille quidem in patronis, sed & in promptis tamen, & non inexercitatis ad dicendum fuit, ut filius eius P. Lentulus.
L. etiam Cotta prætorius in mediocrium oratorum numero, dicendi non ita multum laude processerat; sed de industria cum uerbis, tum etiam ipso sono quasi sub rustico persequebatur atque imitabatur antiquitatem. atque ego & in hoc ipso Cotta, & in alijs pluribus intelligo, me non ita disertos homines & retulisse in oratorum numerum, & relaturum. est enim propositum colligere eos, qui hoc munere in ciuitate functi sint, ut tenerent oratorum locum: quorum quidem quæ fuerit ascensio, & quàm in omnibus rebus difficilis optimi perfectio atque absolutio, ex eo, quod dicam, existimari potest. quàm multi enim iam oratores commemorati sunt, et quàm diu in eorũ enumeratione uersamur; cũ tamen spisse, atque uix, ut dudũ ad Demosthenem & Hyperidem, sic nũc ad Antoniũ Crassumq́; peruenimus. nam ego sic existimo, hos oratores fuisse maximos, & in his primum cum Græcorum gloria

Latine dicendi copiam æquatam. Omnia ueniebant
Antonio in mentem, eaq; suo quæque loco, ubi pluri=
mum proficere & ualere possent. ut ab Imperatore
equites, pedites, leuis armatura: sic ab illo in maxime
opportunis orationis partibus collocabantur. erat me=
moria summa, nulla meditationis suspicio, imparatus
semper aggredi ad dicendum uidebatur, sed ita erat
paratus, ut iudices illo dicente nonnunquam uideren-
tur non satis parati ad cauendum fuisse. Verba ipsa,
non illa quidem elegantissimo sermone; itaque diligen
ter loquendi laude caruit, (neque tamen est admodum
inquinate locutus) sed illa, quæ proprie laus oratoris
est in uerbis: nam ipsum Latine loqui est illud quidem,
ut paulo ante dixi, in magna laude ponendum, sed
non tam sua sponte, quàm quòd est à plerisque negle=
ctum: non enim tam præclarũ est scire Latine, quàm
turpe nescire: neque tam id mihi oratoris boni, quàm
ciuis Romani proprium uidetur: sed tamen Antonius
in uerbis & eligendis, neque id ipsum tam leporis cau
sa, quàm ponderis, & collocandis, & comprehensio=
ne deuinciendis, nihil non ad rationem, & tanquã ad
artem dirigebat, uerum multo magis hoc idem in sen
tentiarum ornamentis, & conformationibus. quo ge=
nere quia præstat omnibus Demosthenes, idcirco à do=
ctis oratorum est princeps iudicatus. σχήματα enim
quæ uocant Græci, ea maxime ornant oratorem: eaq;
non tam in uerbis pingendis habent pondus, quàm in il
luminandis sententijs. sed cum hæc magna in Anto=
nio, tum actio singularis. quæ si partienda est in
gestum, atque uocem: gestus erat non uerba expri=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

mens, ſed cum ſententijs congruens, manus, humeri, la tera, ſupploſio pedis, ſtatus, inceſſus, omniſq; motus cum uerbis ſententijſq; conſentiens: uox permanens, uerum ſubrauca natura: ſed hoc uitium huic uni in bonum conuertebatur: habebat enim flebile quiddam in queſtionibus, aptumq; cum ad fidem faciẽdam, tum ad miſericordiam commouendam: ut uerum uideretur in hoc illud, quod Demoſthenem ferunt ei, qui quæſiuiſſet quid primum eſſet in dicendo, actionem, quid ſecundum, idem, & idem tertium, reſpondiſſe. nulla res magis penetrat in animos, eoſq; fingit, format, flectit: taleſq; oratores uideri facit, quales ipſi ſe uideri uolunt. Huic alij parem eſſe dicebant, alij anteponebant L. Craſſum. illud quidem certe omnes ita iudicabant, neminem eſſe, qui, horum alterutro patrono, cuiuſquam ingenium requireret. equidẽ quanquam Antonio tantum tribuo, quantum ſupra dixi: tamen Craſſo nihil ſtatuo fieri potuiſſe perfectius. erat ſumma grauitas, erat cum grauitate iunctus facetiarum & urbanitatis oratorius, non ſcurrilis lepos: Latine loquendi accurata, & ſine moleſtia diligens elegantia: in diſſerendo mira explicatio: cum de iure ciuili, cum de æquo & bono diſputaretur, argumentorum & ſimilitudinum copia. nam ut Antonius coniectura mouenda, aut ſedanda ſuſpicione, aut excitanda, incredibilem uim habebat: ſic in interpretando, in definiẽdo, in explicanda æquitate, nihil erat Craſſo copioſius: idq; cum ſæpe aliàs, tum apud Centumuiros in M. Curij cauſa cognitum eſt. ita enim multa tũ contra ſcriptum pro æquo & bono dixit, ut hominem acutiſſimum Q. Scæuo=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

lam, & in iure, in quo illa causa uertebatur, paratissimum obrueret argumentorũ exemplorumq; copia: atque ita tum ab his patronis æqualibus, etiam consularibus, causa illa dicta est, cum uterque ex contraria parte ius ciuile defenderet, ut eloquẽtium iuris peritissimus Crassus, iuris peritorum eloquentissimus Scæuola putaretur: qui quidem cum peracutus esset ad excogitandum, quid in iure, aut in æquo uerum aut esset, aut non esset; tum uerbis erat ad rem cum summa breuitate mirabiliter aptus. quare sit nobis orator in hoc interpretandi explanandiq; & disserendi genere mirabilis, sic, ut simile nihil uiderim: in augendo, in ornando, in refellendo magis existimator metuẽdus, quàm admirandus orator. uerum ad Crassum reuertamur.
Tum Brutus, Etsi satis, inquit, mihi uidebar habere cognitum Scæuolam ex ijs rebus, quas audiebam sæpe ex C. Rutilio, quo utebatur propter familiaritatem Scæuolæ nostri: tamen ista mihi eius dicendi tanta laus nota non erat: itaque cepi uoluptatem, tam ornatum uirum, tamq; excellens ingenium fuisse in nostra rep. Hic ego, Noli, inquam, Brute existimare his duobus quidquam fuisse in nostra ciuitate præstantius. nam ut paulo ante dixi cõsultorum alterum disertissimum, disertorum alterum consultissimum fuisse: sic in reliquis rebus ita dissimiles erant inter sese, statuere ut tamen non posses, utrius te malles similiorẽ. Crassus erat elegantium parcissimus, Scæuola parcorum elegantissimus. Crassus in summa comitate habebat etiam seueritatis satis: Scæuolæ multa in seueritate non deerat tamen comitas. licet omnia hoc modo. sed uereor, ne

fingi uideantur hæc, ut dicantur à me quodam modo.
res ſe tamen ſic habet. cum omnis uirtus ſit, ut ueſtra
Brute uetus Academia dixit, mediocritas: uterque ho
rum medium quiddam uolebat ſequi: ſed ita cadebat,
ut alter ex alterius laude partem, uterque autem ſuam
totam haberet. Tum Brutus, Cum ex tua oratione
mihi uideor, inquit, bene Craſſum, & Scæuolam cogno
uiſſe: tum de te, & de Ser. Sulpitio cogitans, eſſe
quandam uobis cum illis ſimilitudinem iudico. Quo=
nam, inquam, iſtuc modo? Quia mihi & tu uide=
ris, inquit, tantum iuris ciuilis ſcire uoluiſſe, quantum
ſatis eſſet oratori; & Seruius eloquentiæ tantum aſ=
ſumpſiſſe, ut ius ciuile facile poſſit tueri: ætatesq; ue-
ſtræ, ut illorum, nihil, aut non ferè multum differunt.
Et ego, De me, inquam, dicere nihil eſt neceſſe: de Ser=
uio autem & tu probe dicis, & ego dicam, quod ſen=
tio. Non enim facile quem dixerim plus ſtudij, quàm
illum, & ad dicendum, & ad omnes bonarum rerũ
diſciplinas adhibuiſſe. nam & in iiſdem exercitationi
bus ineunte ætate fuimus: & poſtea Rhodum unà il=
le etiam profectus eſt, quo melior eſſet, & doctior: et
inde ut rediit, uidetur mihi in ſecunda arte primus eſſe
maluiſſe, quàm in prima ſecundus. atque haud ſcio
an par principibus eſſe potuiſſet: ſed fortaſſe maluit, id
quod eſt adeptus, longe omniũ non eiuſdem modo æta=
tis, ſed eorum etiam, qui fuiſſent, in iure ciuili eſſe prin
ceps. Hic Brutus, Ain' tu, inquit? etiam ne Q. Scæuo
læ Seruium noſtrum anteponis? Sic enim, inquã, Bru=
te exiſtimo, iuris ciuilis magnum uſum & apud Scæuo
lam, & apud multos fuiſſe, artem in hoc uno: quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

nunquam effecisset ipsius iuris scientia, nisi eam praeterea didicisset artem, quae doceret rem uniuersam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscurã explanare interpretando, ambiguam primum uidere, deinde distinguere, postremo habere regulam, qua uera & falsa iudicarentur, & quae quibus propositis essent, quaéq; non essent consequentia. hic enim attulit hanc artem omnium artium maximam quasi lucem ad ea, quae confuse ab alijs aut respõdebantur, aut agebantur. Dialecticam mihi uideris dicere, inquit. Recte, inquam, intelligis. sed adiunxit etiam & literarum scientiam, & loquendi elegantiam: quae ex scriptis eius, quorum similia nulla sunt, facillime perspici potest. cumq; dicendi causa duobus peritissimis operã dedisset, L. Lucilio Balbo, C. Aquilio Gallo: Galli hominis acuti & exercitati promptam in agendo, & in respondendo celeritatem subtilitate diligentiáq; superauit: Balbi docti & eruditi hominis in utraque re consideratam tarditatem uicit, expediendis conficiendisq; rebus. sic & habet, quod uterque eorum habuit: & expleuit, quod utrique defuit. itaque ut Crassus mihi uidetur sapientius fecisse, quàm Scaeuola: (hic enim causas studiose recipiebat, in quibus à Crasso superabatur: ille se consuli uolebat, ne qua in re inferior esset, quàm Scaeuola) sic Seruius sapientissime. cum enim duae ciuiles artes ac forenses plurimum & laudis haberent, & gratiae: perfecit, ut altera praestaret omnibus; ex altera tantum assumeret, quantum esset & ad tuẽdum ius ciuile, & ad obtinendam consularem dignitatem satis. Tum Brutus, Ita prorsus, inquit, et antea putabam.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

putabam. audiui enim nuper eum studiose, & frequẽter Sami, cum ex eo, ius nostrum pontificium qua ex parte cum iure ciuili coniunctum esset, uellem cognoscere: & nunc meum iudicium multo magis confirmo testimonio & iudicio tuo: simul illud gaudeo, quòd et æqualitas uestra, & pares honorum gradus, et artium studiorumq́; quasi finitima uicinitas tantum abest ab obtrectatione, & inuidia, quæ solet lacerare plerosque, uti ea non modo non exulcerare uestram gratiam, sed etiam conciliare uideatur. quali enim te erga illũ perspicio, tali illum in te uoluntate iudicioq́; cognoui. itaque doleo & illius consilio, & tua uoce populum R. carere tandiu. quod cum per se dolendum est, tum multo magis consideranti, ad quos ista non translata sint, sed nescio quo pacto deuenerint. Hic Atticus, Dixeram, inquit, à principio, de rep. ut sileremus: itáq; faciamus: nam si isto modo uolumus singulas res desiderare, non modo quærendi, sed ne lugendi quidem finem reperiemus. Pergamus ergo, inquam, ad reliqua, & institutum ordinem persequamur. Paratus igitur ueniebat Crassus: expectabatur: audiebatur à principio statim, quod erat apud eum semper accuratum: expectatione dignus uidebatur: non multa iactatio corporis, non inclinatio uocis, nulla inambulatio, non crebra supplosio pedis, uehemens & interdum irata & plena iusti doloris oratio; multæ, & cum grauitate facetiæ; quodq́; difficile est, idem & perornatus, & perbreuis. iam in altercando inuenit parem neminem. uersatus est in omni ferè genere causarum. mature in locum principum oratorum uenit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

accuſauit C. Carbonem, eloquentiſſimum hominem, ad modum adoleſcens: ſummam ingenij non laudem modo, ſed etiam admirationem eſt conſecutus. defendit poſtea Liciniam uirginem, cum annos XXVII. natus eſſet: in ea ipſa cauſa fuit eloquentiſſimus, orationiſq; eius ſcriptas quaſdam partes reliquit. uoluit adoleſcens in colonia Narbonenſi cauſæ popularis aliquid attingere, eamq; coloniã, ut fecit, ipſe deducere. extat in eam legem ſenior, ut ita dicam, quàm illa ætas ferebat, oratio. multæ deinde cauſæ, ſed ita tacitus Tribunatus, ut, niſi in eo magiſtratu cœnauiſſet apud præconem Granium, idq; nobis narrauiſſet Lucilius, Tribunum pl. neſciremus fuiſſe. Ita prorſus, inquit Brutus. ſed ne de Scæuolæ quidem Tribunatu quidquam audiuiſſe uideor, & eum collegam Craſſi credo fuiſſe. Omnibus quidem alijs, inquam, in magiſtratibus, ſed Tribunus anno poſt fuit, eoq; in roſtris ſedente ſuaſit Seruiliam legem Craſſus. nam Cenſuram ſine Scæuola geſſit. eum enim magiſtratum nemo unquã Scæuolarum petiuit. ſed hæc Craſſi cum edita oratio eſt, quam te ſæpe legiſſe certo ſcio, quatuor & triginta tum habebat annos, totidemq; annis mihi ætate præſtabat. ijs enim Conſulibus eam legem ſuaſit, quibus nati ſumus, cum ipſe eſſet Q. Cæpione Conſule natus, & C. Lælio, triennio ipſo minor, quàm Antonius. quod idcirco poſui, ut, dicẽdi Latine prima maturitas in qua ætate extitiſſet, poſſet notari; & intelligeretur iam ad ſummum penè eſſe perductam, ut eò nihil ferme quiſquam addere poſſet, niſi qui à philoſophia, à iure ciuili, ab hiſtoria fuiſſet inſtructior. Erit, inquit

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

M. Brutus, aut iam est iste, quem expectas? Nescio, inquam. sed est etiam L. Crassi in Consulatu pro Q. Cæpione, defensione iuncta, non breuis, ut laudatio, ut oratio autem, breuis, postrema Censoris oratio, qua anno duodequinquagesimo usus est. in his omnibus inest quidã sine ullo fuco ueritatis color. quin etiam comprehensio, & ambitus ille uerborum (si sic periodum appellari placet) erat apud illum contractus, & breuis, & in membra quædam, quæ κῶλα Græci uocant, dispertiebat orationem lubentius. Hoc loco Brutus, Quandoquidem tu istos oratores, inquit, tantopere laudas, uellem aliquid Antonio præter illũ de ratione dicendi sanè exilem libellum, plura Crasso libuisset scribere: cum enim omnibus memoriam sui, tum etiam disciplinam dicendi nobis reliquissent. nam Scæuolæ dicendi elegantiam satis ex ijs orationibus, quas reliquit, habemus cognitam. Et ego, Mihi quidem à pueritia quasi magistra fuit, inquam, illa in legem Cæpionis oratio: in qua & auctoritas ornatur senatus, quo pro ordine illa dicuntur; & inuidia cõcitatur in iudicum, & in accusatorum factionem, contra quorum potentiam populariter tum dicendum fuit. multa in illa oratione grauiter, multa leniter, multa aspere, multa facete dicta sunt: plura etiam dicta, quàm scripta: quod ex quibusdam capitibus expositis, nec explicatis intelligi potest. ipsa illa censoria contra Cn. Domitium collegam non est oratio, sed quasi capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius: nulla est enim altercatio clamoribus unquam habita maioribus. & uero fuit in hoc & po=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

pularis dictio excellens. Antonij genus dicendi multo aptius iudicijs, quàm concionibus. Hoc loco ipsum Domitium non relinquo. nam etsi non fuit in oratorum numero, tamen pono satis in eo fuisse orationis, atque ingenij, quo & magistratus personam, & consularẽ dignitatem tueretur. quod idem de C. Celio dixerim, industriam in eo summam fuisse, summasq; uirtutes, eloquentiæ tantum, quod esset in rebus priuatis amicis eius, in rep. ipsius dignitati satis. Eodem tempore M. Herennius in mediocribus oratoribus Latine & diligẽter loquentibus numeratus est: qui tamen summa nobilitate hominem, cognatione, sodalitate, collegio, summa etiam eloquentia, L. Philippum in Consulatus petitione superauit. Eodem tempore C. Clodius, etsi propter summam nobilitatem, & singularem potentiam magnus erat, tamen etiam eloquentiæ quandam mediocritatem afferebat. Eiusdem ferè temporis fuit eques Romanus C. Titius: qui meo iudicio eò peruenisse uidetur, quò potuit ferè Latinus orator sine Græcis literis, & sine multo usu peruenire. huius orationes tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum urbanitatis habent, ut penè Attico stylo scriptæ esse uideantur. easdem argutias in tragœdias satis ille quidẽ acute, sed parum tragice transtulit. quem studebat imitari L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam, ut scitis, disertus. Fuit etiam Q. Rubrius Varro, qui à senatu hostis cum C. Mario iudicatus est, acer & uehemens accusator. In eo genere sanè probabilis, doctus autem Græcis literis, propinquus noster, factus ad dicendum, M. Gratidius, M. Antonij perfa=

miliaris: cuius præfectus cum esset in Cilicia, est interfectus: qui accusauit C. Fimbriã, M. Marij Gratidiani pater. Atque etiam apud socios, & Latinos oratores habiti sunt Q. Vectius Vectianus è Marsis, quem ipse cognoui, prudens uir, & in dicendo breuis: Q. & D. Valerij Sorani, uicini, & familiares mei, non tam in dicendo admirabiles, quàm docti & Græcis literis et Latinis: C. Rusticellus Bononiensis, is quidem & exercitatus, & natura uolubilis: omnium autem eloquẽtissimus extra hanc urbem T. Betutius Barrus Asculanus, cuius sunt aliquot orationes Asculi habitæ, illa Romæ contra Cæpionem, nobilis sanè: cui orationi Cæpionis ore respondit Aelius; qui scriptitauit orationes multas, orator ipse nũquam fuit. Apud maiores autem nostros uideo disertissimum habitum ex Latio L. Papiriũ Fregellanum, Ti. Gracchi P. F. ferè ætate. eius autem oratio est pro Fregellanis colonisq; Latinis habita in senatu. Tum Brutus, Quid tu igitur, inquit, tribuis istis externis quasi oratoribus? Quid censes, inquam, nisi idem, quod urbanis, præter unum, quòd non est eorum urbanitate quadam quasi colorata oratio? Et Brutus, Qui est, inquit, iste tandem urbanitatis color? Nescio, inquam: tantum esse quendam scio. Id tu Brute iam intelliges, cum in Galliam ueneris. audies tu quidem etiam uerba quædam non trita Romæ: sed hæc mutari, dediscíq; possunt. illud est maius, quòd in uocibus nostrorum oratorum recinit quiddam, & resonat urbanius. nec hoc in oratoribus modo apparet, sed etiam in cæteris. ego memini, T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio

præcone dicacitate certare. Eon', inquit Brutus, de quo multa Lucilius? Isto ipso: sed Tincam non minus multa ridicule dicentem Granius obruebat nescio quo sapore uernaculo: ut ego iam non mirer illud Theophrasto accidisse, quod dicitur; cum percontaretur ex anicula quadam, quanti aliquid uenderet; & respondisset illa, atque addidisset, Hospes non pote minoris; tulisse eum moleste, se non effugere hospitis speciem, cum ætatem ageret Athenis, optiméq; loqueretur. omnium, sicut opinor, in nostris est quidam urbanorũ, sicut ille Atticorum, sonus. sed domum redeamus, id est ad nostros reuertamur. Duobus igitur summis Crasso & Antonio L. Philippus proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus. itaque eum, etsi nemo intercedebat qui se illi anteferret, neque secundum tamen, neque tertium dixerim. nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui uix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantum absit à primo, uix ut in eodem curriculo esse uideatur. sed tamen erant ea in Philippo, quæ qui sine comparatione illorum spectaret, satis magna diceret, summa libertas in oratione, multæ facetiæ, satis creber in reperiendis, solutus in explicandis sententijs. erat etiam in primis, ut temporibus illis, Græcis doctrinis institutus, in altercando cum aliquo aculeo, & maledicto facetus. Horum ætati propè coniunctus L. Gellius, non tam uendibilis orator, quàm ut nescires quid ei deesset: nec enim erat indoctus, nec tardus ad excogitandum, nec Romanarum rerum immemor, & uerbis solutus satis, sed in ma=

gnos oratores inciderat eius ætas : multam tamen operam amicis, & utilem præbuit : atque ita diu uixit, ut multarum ætatum oratoribus implicaretur, multum etiam in causis uersaretur. Iisdem ferè temporibus D. Brutus, is, qui Consul cũ Mamerco fuit, homo & Græcis doctus literis, & Latinis. Dicebat etiam L. Scipio non imperite. Cneusq; Pompeius Sex. F. aliquem numerum obtinebat. nam Sex. frater eius præstantissimum ingenium contulerat ad summam iuris ciuilis, et ad perfectam geometriæ, rerum Stoicarum scientiam. Item in iure, & ante hos M. Brutus, & paulo post eũ C. Bilienus, homo per se magnus, propè simili ratione summus euaserat : qui Consul factus esset, nisi in Marianos Consulatus, & in eas petitionis angustias incidisset. Cn. autem Octauij eloquentia, quæ fuerat ante Consulatum ignorata, in Consulatu multis concionibus est uehementer probata. Sed ab eis, qui tantum in dicentium numero, non in oratorum fuerunt, iam ad oratores reuertamur. Censeo, inquit Atticus : eloquentes enim uidebare, non sedulos uelle cõquirere. Festiuitate igitur, & facetijs, inquam, C. Iulius L. F. & superioribus & æqualibus suis omnibus præstitit, oratorq; fuit minime ille quidem uehemens, sed nemo unquã urbanitate, nemo lepore, nemo suauitate cõditior. sunt eius aliquot orationes, ex quibus, sicut ex eiusdem tragœdijs, lenitas eius sine neruis perspici potest. Eius æqualis P. Cethegus: cui de rep. satis suppeditabat oratio: totã enim tenebat eam, penitusq; cognorat: itaque in senatu consularium auctoritatem assequebatur, sed in causis publicis nihil, priuatis satis ueterator uide=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

batur. Erat in priuatis causis Q. Lucretius Vespillo & acutus, & iuris peritus: nam Aphilia aptior concionibus, quàm iudicijs. prudens etiam T. Annius Velina, & in eius generis causis orator sanè tolerabilis. In eodem genere causarum multum erat T. Iuuẽcius, nimis ille quidem lentus in dicendo, & penè frigidus, sed & callidus, & in capiendo aduersario uersutus, et præterea nec indoctus, & magna cum iuris ciuilis intelligentia. Cuius auditor P. Orbius, meus ferè æqualis, in dicendo non nimis exercitatus, in iure autem ciuili non inferior, quàm magister fuit. Nam T. Aufidius, qui uixit ad summam senectutem, uolebat esse similis horum, eratq; & bonus uir, & innocens, sed dicebat parum. Nec sanè plus frater eius M. Virgilius, qui Tribunus pl. L. Syllæ Imperatori diem dixit. Eius collega P. Magius in dicendo paulo tamen copiosior. Sed omnium oratorum, siue rabularum, qui & planè indocti, aut inurbani, aut rustici etiam fuerunt, quos quidem ego cognouerim, solutissimum in dicendo, & acutissimum iudico nostri ordinis Q. Sertorium, equestris C. Gorgonium. Fuit etiam facilis, & expeditus ad dicendum, & uitæ splendore multo, & ingenio sanè probabili T. Iunius L. filius Tribunitius: quo accusante P. Sestius Prætor designatus damnatus est ambitus. is processisset honoribus longius, nisi semper infirma atque etiam ægra ualetudine fuisset. Atque ego præclare intelligo, me in eorum commemoratione uersari, qui nec habiti sint oratores, neque fuerint, præteririq; à me aliquot ex ueteribus commemoratione, aut laude dignos: sed hoc quidem ignoratione. quid enim est su

perioris ætatis, quod ſcribi poſſit de ijs, de quibus nulla monimenta loquuntur nec aliorum, nec ipſorum? de ijs autem, quos ipſi uidimus, neminem ferè prætermittimus eorũ, quos aliquando dicentes uidimus. uolo enim ſciri, in tanta, & tam uetere rep. maximis præmijs eloquentiæ propoſitis, omneis cupiſſe dicere, non plurimos auſos eſſe, potuiſſe paucos. ego tamen ita de unoquoque dicam, ut intelligi poſſit, quem exiſtimem clamatorem, quem oratorem fuiſſe. Iiſdem ferè temporibus, ætate inferiores paulo quàm Iulius, ſed æquales propemodum fuerunt C. Cotta, P. Sulpitius, Q. Varius, Cn. Põponius, C. Curio, L. Fuſius, M. Druſus, P. Antiſtius: nec ulla ætate uberior oratorum fœtus fuit. ex his Cotta & Sulpitius, cum meo iudicio, tum omnium, facile primas tulerunt. Hic Atticus, Quo modo iſtuc dicis, inquit, cum tuo iudicio, tum omnium? ſemper ne in oratore probando aut improbando uulgi iudicium cum intelligentium iudicio congruit: an alij probantur à multitudine, alij autem ab ijs, qui intelligunt? Recte requiris, inquam, Attice: ſed audies ex me fortaſſe, quod non omnes probent. An tu, inquit, id laboras, ſi huic modo Bruto probaturus es? Plane, inquam, Attice diſputationem hanc de oratore probando, aut improbando multo malim tibi, & Bruto placere: eloquentiam autem meam populo probari uelim. etenim neceſſe eſt, qui ita dicat, ut à multitudine probetur, eundem doctis probari. nam quid in dicendo rectum ſit, aut prauum, ego iudicabo; ſi modo is ſum, qui id poſſim, aut ſciam iudicare: qualis uero ſit orator, ex eo, quod is dicendo efficiet, poterit intelligi. Tria ſunt enim, ut quidem ego

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ſentio, quæ ſint efficiẽda dicendo; ut doceatur is, apud quem dicetur, ut delectetur, ut moueatur uehementius. quibus uirtutibus oratoris horũ quidque efficiatur, aut quibus uitijs orator aut nõ aſſequatur hæc, aut etiã in his labatur & cadat, artifex aliquis iudicabit. efficiatur autem ab oratore, nec ne, ut ij, qui audiunt, ita afficiantur, ut orator uelit; uulgi aſſenſu, & populari approbatione iudicari ſolet. itaque nunquam de bono oratore, aut non bono doctis hominibus cũ populo diſſenſio fuit. an cenſes, dum illi uiguerũt, quos ante dixi, non eoſdem gradus oratorum uulgi iudicio & doctorum fuiſſe? de populo ſi quem ita rogauiſſes, Quis eſt in hac ciuitate eloquentiſſimus? in Antonio & Craſſo aut dubitaret, aut hunc alius, illum alius diceret. nemo ne Philippum, tam ſuauem oratorem, tam grauem, tam facetum, his anteferret, quem noſmet ipſi, qui hæc arte aliqua uolumus expendere, proximum illis fuiſſe diximus? nemo profecto. id enim ipſum eſt ſummi oratoris, ſummum oratorem populo uideri. Quare tibicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſanè frigenti ad populũ, Mihi cane, & muſis: ego huic Bruto dicenti, ut ſolet, apud multitudinem, Mihi cane, & populo mi Brute, dixerim: ut, qui audient, quid efficiatur, ego, etiã cur id efficiatur, intelligam. Credit ijs, quæ dicũtur, qui audit oratorem; uera putat; aſſentitur; probat; fidem facit oratio. tu artifex quid quæris amplius? delectatur audiens multitudo, & ducitur oratione, & quaſi uoluptate quadam perfunditur. quid habes, quod diſputes? gaudet, dolet: ridet, plorat: fauet, odit: cõtemnit, inuidet: ad miſericordiã inducitur, ad pudendũ, ad pigen-

dum: irascitur, miratur: sperat, timet: hæc perinde accidunt, ut eorũ, qui adsunt, mentes uerbis, & sententijs, & actione tractantur. quid est, quòd expectetur docti alicuius sententia? quod enim probat multitudo, hoc idem doctis probandum est. denique hoc specimen est popularis iudicij, in quo nunquam fuit populo cum doctis intelligentibusq; dissensio. cum multi essent oratores in uario genere dicendi, quis unquam ex his excellere iudicatus est uulgi iudicio, qui non idem à doctis probaretur? quando autem dubium fuisset apud patres nostros eligendi cui patroni daretur optio, quin aut Antonium optaret, aut Crassum? aderant multi alij: tamen, utrum de his potius, dubitasset aliquis; quin alterum, nemo. quid, adolescentibus nobis, cum esset Cotta & Hortensius, num quis, cui quidem eligendi potestas esset, quenquam his anteponebat? Tum Brutus, Quid tu, inquit, quæris alios? de te ipso non ne quid optarēt rei, quid ipse Hortensius iudicaret, uidebamus? qui cum partiretur tecum causas, (sæpe enim interfui) perorandi locum, ubi plurimum pollet oratio, semper tibi relinquebat. Faciebat ille quidem, inquã, & mihi beneuolentia credo ductus tribuebat omnia. sed ego, quæ de me populi sit opinio, nescio: de reliquis hoc affirmo, qui uulgi opinione disertissimi habiti sint, eosdem intelligentiũ quoque iudicio fuisse probatissimos. nec enim posset idem Demosthenes dicere, quod dixisse Antimachum Clarium poetam ferunt. qui cum conuocatis auditoribus legeret eis magnũ illud, quod nouistis, uolumen suum, & eũ legentem omnes præter Platonem reliquissent, Legam, inquit, nihilo minus: Plato

* enim mihi unus instar est omnium. me illum. & recte: poema enim reconditum paucorum approbatione, oratio popularis ad sensum uulgi debet moueri. at si eundem hunc Platonem unum auditorem haberet Demosthenes; cum esset relictus à cæteris, uerbum facere non posset. quid tu Brute posses, si te, ut Curionē quōdam, concio reliquisset? Ego uero, inquit ille, ut me tibi indicem, in eis etiam causis, in quibus omnis res nobis cum iudicibus est, non cum populo, tamen, si à corona relictus sim, non queam dicere. Ita se, inquam, res habet: ut, si tibiæ inflatæ non referant sonum, abijciendas eas sibi tibicen putet: sic oratori populi aures tanquam tibiæ sunt: eæ si inflatum non recipiunt, aut si auditor omnino tanquam equus non facit, agitandi finis faciendus est. hoc tamen interest, quòd uulgus interdum non probandum oratorem probat, sed probat sine comparatione, cum à mediocri, aut etiam à malo delectatur: eo est contentus, esse melius non sentit: illud quod est, qualecunque est, probat. tenet enim aures uel mediocris orator, sit modo aliquid in eo: nec res ulla plus apud animos hominum, quàm ordo & ornatus orationis ualet. quare quis ex populo, cum Q. Scæuolam pro M. Coponio dicentem audiret in ea causa, de qua ante dixi, quidquam politius, aut elegantius, aut omnino melius aut expectaret, aut posse fieri putaret? cum is hoc probare uellet, M. Curium, cum ita hæres institutus esset, si pupillus ante mortuus esset, quàm in suam tutelam uenisset, pupillo non nato hæredem esse non posse: quid ille non dixit de testamentorum iure, de antiquis formulis?

quid, quemadmodum ſcribi oportuiſſet, ſi etiam filio nõ nato hæres inſtitueretur? quàm captioſum eſſe populo, quod ſcriptum eſſet negligi, & opinione quæri uoluntates; & interpretatione diſertorum, ſcripta ſimplicium hominum peruertere? quàm ille multa de auctoritate patris ſui, qui ſemper ius illud eſſe defenderat? quàm omnino multa de conſeruando iure ciuili? quæ quidem omnia cum perite, & ſcienter, tum & breuiter, & preſſe, & ſatis ornate, & perleganter diceret; quis eſſet in populo, qui aut expectaret, aut fieri poſſe quidquam melius putaret? At uero ut contra Craſſus ab adoleſcente delicato, q̃ui in litore ambulans ſcalmum reperiſſet, ob eamq́; rem ædificare nauem concupiuiſſet, exorſus eſt, ſimiliter Scæuolam ex uno ſcalmo captionis Centumuirale iudicium hæreditatis effeciſſe: hoc in illo initio conſecutus, multis eiuſdem generis ſententijs delectauit, animosq́; omnium, qui aderant, in hilaritatem à ſeueritate traduxit: quod eſt unum ex tribus, quæ dixi ab oratore effici debere. deinde hoc uoluiſſe eum, qui teſtamentum feciſſet, hoc ſenſiſſe, quoquo modo filius non eſſet, qui in ſuam tutelam ueniret, ſiue non natus, ſiue ante mortuus, Curius hæres ut eſſet: ita ſcribere pleroſque, & id ualere, & ualuiſſe ſemper. hæc & multa eiuſmodi dicens, fidem faciebat: quod eſt ex tribus oratoris officijs alterum. deinde æquum bonum teſtamentorũ ſententias uoluntatesq́; tutatus eſt; quanta eſſet in uerbis captio, cum in cæteris rebus, tum in teſtamentis, ſi negligerentur uoluntates; quantam ſibi potentiam Scæuola aſſumeret, ſi nemo auderet teſtamentum facere po

stea, nisi de illius sententia. Hæc cum grauiter, cum ab exemplis copiose, cum uarie, tum etiam ridicule, & facete explicans, eam admirationem assensionemq; commouit, dixisse ut contra nemo uideretur. hoc erat oratoris officium partitione tertium, genere maximũ. hic ille de populo iudex, qui separatim alterum admiratus esset, idem audito altero iudicium suum contemneret: at uero intelligens, & doctus, audiens Scæuolam, sentiret esse quoddam uberius dicendi genus, & ornatius. ab utroque autem causa perorata, si quæreretur uter præstaret orator: nunquam profecto sapiẽtis iudicium à iudicio uulgi discreparet. qui præstat igitur intelligens imperito? magna re, & difficili: si quidem magnum est scire quibus rebus efficiatur, amittatur ue dicendo illud quidquid est, quod aut effici dicendo oportet, aut amitti non oportet. præstat etiam illo doctus auditor indocto, quòd sæpe, cum oratores duo, aut plures populi iudicio probantur, quod dicendi genus optimum sit, intelligit. nam illud, quod populo non probatur, ne intelligenti quidem auditori probari potest. ut enim ex neruorũ sono in fidibus, quàm scienter ij pulsi sint, intelligi solet: sic ex animorum motu cernitur, quid tractandis his perficiat orator. itaque intelligens dicendi existimator non assidens, & attente audiens, sed uno aspectu, & præteriens de oratore sæpe iudicat. uidet oscitantem iudicem, loquentem cũ altero, nonnunquam etiam circulantem, mittentem ad horas, quæsitorem, ut dimittat, rogantem: intelligit oratorem in ea causa non adesse, qui possit animis iudicum admouere orationem, tãquam fidibus manũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

idem si præteriens aspexerit erectos intuentes iudices, ut aut doceri de re, idq́; etiam uultu probare uideantur; aut, ut auem cantu aliquo, sic illos uiderit oratione quasi suspensos teneri; aut, id quod maxime opus est, misericordia, odio, motu animi aliquo perturbatos esse uehementius: ea si præteriens, ut dixi, aspexerit, si nihil audierit, tamen oratorem uersari in illo iudicio, & opus oratorium fieri, aut perfectum iam esse, profecto intelliget. Cum hæc disseruissem, uterque assensus est, & ego tanquam de integro ordiens, Quando igitur, inquam, à Cotta et Sulpitio hæc omnis fluxit oratio, cum hos maxime iudicio illorum hominum, & illius ætatis dixissem probatos, reuertar ad eos ipsos: tũ reliquos, ut institui, deinceps persequar. Quoniam ergo oratorum bonorum (hos enim quærimus) duo genera sunt, unum attenuate presséq;, alterum sublate ampleq́; dicentium: etsi id melius est, quod splendidius & magnificentius, tamen in bonis omnia, quæ summa sunt, iure laudantur. sed cauenda est presso illi oratori inopia & ieiunitas, amplo autem inflatum & corruptum orationis genus. inueniebat igitur acute Cotta, dicebat pure ac solute: & ut ad infirmitatem laterum perscienter contentionem omnem remiserat, sic ad uirium imbecillitatem dicendi accõmodabat genus. nihil erat in eius oratione nisi sincerum, nihil nisi siccum atque sanum: illudq́; maximum, quòd, cũ contentione orationis flectere animos iudicum uix posset, nec omnino eo genere diceret, tractando tamen impellebat ut idem facerent à se cõmoti, quod à Sulpitio concitati. Fuit enim Sulpitius uel maxime omnium, quos

quidem ego audiuerim, grandis, & , ut ita dicam, tragicus orator. uox cum magna, tum suauis et splendida: gestus, & motus corporis ita uenustus, ut tamen ad forum, non ad scenam institutus uideretur. incitata & uolubilis, nec ea redundans tamen, nec circunfluens oratio. Crassum hic uolebat imitari, Cotta malebat Antonium: sed ab hoc uis aberat Antonij, Crassi ab illo lepos. O' magnam, inquit, artem, Brutus: siquidem istis, cum summi essent oratores, duæ res maximæ altera alteri defuit. Atque in his oratoribus illud animaduertendum est, posse esse summos, qui inter se sint dissimiles. nihil enim tam dissimile, quàm Cotta Sulpitio; & uterque æqualibus suis plurimũ præstitit. quare hoc doctoris intelligentis est, uidere quò ferat natura sua quenque; & ea duce utentem sic instituere, ut Isocratem in acerrimo ingenio Theopompi, & lenissimo Ephori dixisse traditum est, alteri se calcaria adhibere, alteri frænos. Sulpitij orationes quæ feruntur, eas post mortem eius scripsisse P. Canutius putatur æqualis meus, homo extra nostrum ordinem meo iudicio disertissimus. ipsius Sulpitij nulla oratio est: sæpeq́; ex eo audiui, cum se scribere neque cõsuesse, neque posse diceret. Cottæ pro se lege Varia quæ inscribitur, eam L. Aelius scripsit Cottæ rogatu. fuit is omnino uir egregius, et eques Romanus cũ primis honestus; idemq́; eruditissimus & Græcis literis, & Latinis, antiquitatisq́; nostræ et in inuentis rebus, et in actis, scriptorumq́; ueterum literate peritus. quam scientiam Varro noster acceptam ab illo, auctamq́; per sese uir ingenio præstans, omniq́; doctrina, pluribus & illustrioribus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

bus literis explicauit. ſed idem Aelius Stoicus eſſe uoluit, orator autem nec ſtuduit unquam, nec fuit: ſcribebat tamen orationes, quas alij dicerent, ut Q. Metello F. ut Q. Cæpioni, ut Q. Pompeio Ruſo: quanquam is etiam ipſe ſcripſit eas, quibus pro ſe eſt uſus, ſed non ſine Aelio. his enim ſcriptis etiam ipſe interfui, cum eſſem apud Aelium adoleſcens, eumq; audire perſtudioſe ſolerem. Cottam autem miror, ſummum ipſum oratorem, minimeq; ineptum, Aelianas leueis oratiunculas uoluiſſe exiſtimari ſuas. His duobus eiuſdem ætatis annumerabatur nemo tertius: ſed mihi placebat Pomponius maxime, uel dicam minime diſplicebat. locus erat omnino in maximis cauſis præter eos, de quibus ſupra dixi, nemini: propterea quòd Antonius, qui maxime expetebatur, facilis in cauſis recipiendis erat, faſtidioſior Craſſus, ſed tamen recipiebat: horum qui neutrum habebat, confugiebat ad Philippum ferè, aut ad Cæſarem: Cotta & Sulpitius expetebantur. ita ab ijs ſex patronis cauſæ illuſtres agebantur: neque tam multa, quàm noſtra ætate, iudicia fiebant: neque hoc, quod nunc fit, ut cauſæ ſingulæ defenderentur à pluribus: quo nihil eſt uitioſius. reſpondemus ijs, quos non audiuimus. in quo primum ſæpe aliter eſt dictum, aliter ad nos relatum: deinde magni intereſt coràm uidere me, quemadmodum aduerſarius de quaque re aſſeueret; maxime autem, quemadmodũ quæque res audiatur. ſed nihil uitioſius, quàm, cum unum corpus debeat eſſe defenſionis, naſci de integro cauſam, cum ſit ab altero perorata. omnium enim cauſarum unum eſt naturale principium, una peroratio: reliquæ

partes, quasi membra suo quæque loco locata, suam et uim, & dignitatem tenent. Cum autem difficile sit in longa oratione non aliquando aliquid ita dicere, ut sibi ipse non conueniat: quanto difficilius cauere, ne quid dicas, quod non conueniat eius orationi, qui ante dixerit? sed quia & labor multo maior est totam causam, quàm partem dicere; & quia plures ineuntur gratiæ, si uno tempore dicas pro pluribus: idcirco hanc consuetudinem lubenter asciuimus. erant tamen, quibus uideretur illius ætatis tertius Curio, quia splendidioribus fortasse uerbis utebatur, & quia Latine non pessime loquebatur, usu credo aliquo domestico, nam literarum admodum nihil sciebat. sed magni interest, quos quisque audiat quotidie domi, quibuscum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. legimus epistolas Corneliæ matris Gracchorum: apparet filios non tam in gremio educatos, quàm in sermone matris. auditus est nobis Læliæ Caij filiæ sæpe sermo: ergo illam patris elegãtia tinctam uidimus, & filias eius Mutias ambas, quarũ sermo mihi fuit notus; & neptes Licinias, quas nos quidem ambas, hanc uero Scipionis etiam tu Brute credo aliquando audisti loquentem. Ego uero, ac lubenter quidem, inquit Brutus; & eo lubentius, quòd L. Crassi erat filia. Quid Crassum, inquã, illũ censes istius Liciniæ filium, Crassi testamento qui fuit adoptatus? Summo iste quidem dicitur ingenio fuisse, inquit. & uero hic Scipio collega meus mihi sanè bene & loqui uidetur, & dicere. Recte, inquã, iudicas Brute. etenim istius genus est ex ipsius sapientiæ stirpe generatũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

nam & de duobus auis iam diximus, Scipione, & Crasso; & de tribus proauis; Q. Metello, cuius quatuor filij; P. Scipione, qui ex dominatu Ti. Gracchi priuatus in libertatem remp. uindicauit; Q. Scæuola Augure, qui peritissimus iuris, idemq́; patronus est habitus. iam duorum abauorum quàm est illustre nomen, P. Scipionis, qui bis Consul fuit, qui est Corculum dictus, alterius omnium sapientissimi C. Lælij? O' generosam, inquit, stirpem, et, tanquam in unã arborem plura genera, sic in istam domum multorum insitam atque illuminatam sapientiam. Similiter igitur suspicor (ut conferamus parua magnis) Curionis, etsi pupillus relictus est, patrio fuisse instituto puro sermone assuefactam domum: & eo magis hoc iudico, quòd neminem ex ijs quidem, qui aliquo in numero fuerũt, cognoui in omni genere honestarum artium tam indoctum, tam rudem. nullum ille poetam nouerat, nullũ legerat oratorem, nullam memoriam antiquitatis collegerat: non publicum ius, non priuatum, & ciuile cognouerat: quanquã id quidem fuit etiã in alijs, et magnis quidem oratoribus, quos parum his instructos artibus uidimus, ut Sulpitium, ut Antonium. sed ij tamen unum illud habebant, dicendi opus elaboratum: idq́; cũ cõstaret ex quinque notissimis partibus, nemo in aliqua parte earũ omnino nihil poterat: in quacũque enim una plane claudicaret, orator esse nõ posset. sed tamen alius in alia excellebat magis. reperiebat, quid dici opus esset, et quo modo præparare, et quo loco locari, memoriaq́; ea cõprehẽdebat Antonius: excellebat autẽ actione: erátq; ei quædã ex his paria cũ Crasso, quædã etiã

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ſuperiora . at Craſſi magis enitebat oratio . nec uero Sulpitio, neque Cottæ dicere poſſumus, neque cuiquam bono oratori rem ullam ex illis quinque partibus planè atque omnino defuiſſe . itaque in Curione hoc uerissime iudicari poteſt, nulla re una magis oratorem commendari, quàm uerborum ſplendore & copia. nã cum tardus in cogitando, tum in inſtruendo diſſipatus fuit . reliqua duo ſunt, agere, & meminiſſe . in utroque cachinnos irridentium commouebat . motus erat is, quem & C. Iulius in perpetuum notauit, cum ex eo in utranque partem toto corpore uacillante quæſiuit, quis loqueretur è lintre . & Cn. Sicinius, homo impurus, ſed admodum ridiculus, neque aliud in eo oratoris ſimile quidquam ; is cum Tribunus pl. Curionem & Octauium Coss. produxiſſet ; Curioq́; multa dixiſſet ſedente Cn. Octauio collega, qui deuinctus erat faſcijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus : nunquam, inquit, Octaui collegæ tuo gratiam referes ; qui niſi ſe ſuo more iactauiſſet, hodie te iſtic muſcæ comediſſent . Memoria autem ita fuit nulla, ut aliquoties, tria cum propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. qui in iudicio priuato uel maximo, cum ego pro Titinia Cottæ perorauiſſem, ille contra me pro Ser. Næuio diceret, ſubito totam cauſam oblitus eſt, idq́; ueneficijs & cantionibus Titiniæ factũ eſſe dicebat. magna hæc immemoris ingenij ſigna : ſed nihil turpius, quàm quòd etiam in ſcriptis obliuiſceretur quid paulo ante poſuiſſet, ut in eo libro, ubi ſe exeũtem è ſenatu, & cum Panſa noſtro, & cum Curione filio colloquentem facit, cum ſenatum Cæſar Conſul habuiſ

ſet, omniſq; ille ſermo ductus è percunctatione filij, quid in ſenatu eſſet actum. in quo multis uerbis cum inuehe retur in Cæſarem Curio; diſputatioq; eſſet inter eos, ut eſt conſuetudo dialogorum: cum ſermo eſſet inſtitutus ſenatu miſſo, quem ſenatum Cæſar Conſul habuiſſet, reprehendit eas res, quas idem Cæſar anno poſt, & deinceps reliquis annis adminiſtrauiſſet in Gallia. Tum Brutus admirans, Tantam ne fuiſſe obliuionem, inquit, in ſcripto præſertim, ut ne legens quidem unquã ſenſerit quantum flagitij commiſiſſet? Quid autem, inquam, Brute ſtultius, quàm, ſi ea uituperare uolebat, quæ uituperauit, non eo tempore inſtituere ſermonem, cum illarum rerum iam tempora præterijſſent? ſed ita totus errat, ut in eodem ſermone dicat in ſenatũ ſe Cæſare Conſule non accedere, ſed id dicat ipſo Conſule exiens è ſenatu. iam qui hac parte animi, quæ cuſtos eſt cæterarum ingenij partium, tam debilis eſſet, ut ne in ſcripto quidem meminiſſet quid paulo ante poſuiſſet, huic minime mirum eſt ex tempore dicenti ſolitam effluere mentem. itaque cum ei nec officium deeſſet, & flagraret ſtudio dicendi, perpaucæ ad eum cauſæ deferebantur: orator autem uiuis eius æqualibus proximus optimis numerabatur propter uerborũ bonitatem, ut ante dixi, & expeditam, ac profluentem quodam modo celeritatem. itaque eius orationes aſpiciendas tamen cenſeo. ſunt illæ quidem languidiores, ueruntamen poſſunt augere & quaſi alere id bonum, quod in illo mediocriter fuiſſe concedimus: quod habet tantam uim, ut ſolum ſine alijs in Curione ſpeciem oratoris alicuius effecerit. ſed ad inſtituta redeamus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

In eodem igitur numero eiusdem ætatis C. Carbo fuit, illius eloquentissimi uiri filius, non satis acutus orator, sed tamen orator numeratus est. erat in uerbis grauitas, & facile dicebat, & auctoritatem naturalem quandam habebat oratio. Acutior Q. Varius rebus inueniẽdis, nec minus uerbis expeditus, fortis uero actor & uehemens, & uerbis nec inops nec abiectus, & quem planè oratorem dicere auderes. Cn. Pomponius lateribus pugnans, incitans animos, acer, acerbus, criminosus. Multum ab ijs aberat L. Fusius, tamen ex accusatione M. Aquilij diligentiæ fructum ceperat. Nã M. Drusum, tuum magnum auunculum, grauem oratorem, ita duntaxat cum de rep. diceret; L. autem Lucullum etiam acutum; patremq; tuum Brute; iuris quoque & publici & priuati sanè peritum M. Lucullum; M. Octauium Cn. filium; qui tantum auctoritate dicendoq; ualuit, ut legem Semproniam frumentariam populi frequentis suffragijs abrogauerit; M. Octauium M. filium; M. Catonem patrem, Q. etiam Catulum filium abducamus ex acie, id est à iudicijs, & in præsidijs reip. cui facile satisfacere possint, collocemus. Eodem Q. Cæpionem referrem, nisi nimis equestri ordini deditus, à senatu dissedisset. Cn. Carbonem, M. Marium, & ex eodem genere complures minime dignos elegantis conuentus auribus, aptissimos cognoui turbulentis concionibus. quo in genere (ut in his perturbem ætatum ordinem) nuper L. Quintius fuit, aptior etiam Palicanus auribus imperitorum. Et quoniam huius generis facta mentio est, seditiosorum omnium post Gracchos L. Apuleius Sa=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

turninus eloquentissimus uisus est: magis specie tamen, & motu, atque ipso amictu capiebat homines, quàm aut dicendi copia, aut mediocritate prudentiæ. Longe autem post natos homines improbissimus C. Seruilius Glaucia, sed peracutus, & callidus, cum primisq; ridiculus. is ex summis & fortunæ & uitæ sordibus in * Prætura Consul factus esset, si rationem eius haberi licere iudicatum esset. nam & plebem tenebat, & equestrem ordinem beneficio legis deuinxerat. is Prætor eodem die, quo Saturninus Tribunus pl. Mario et Flacco Coss. publice est interfectus, homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem ueteres Atticorũ comœdiæ notauerunt. Quos Sex. Titius consecutus, homo loquax sanè, & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, ut saltatio quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset. ita cauendum est, ne quid in agendo dicendo'ue facias, cuius imitatio rideatur. Sed ad paulo superiorem ætatem reuecti sumus: nunc ad eam, de qua aliquantum locuti sumus, reuertamur. Coniunctus igitur Sulpitij ætati P. Antistius fuit, rabula sanè probabilis: qui multos cum tacuisset annos, neque contemni solum, sed irrideri etiam solitus esset, in Tribunatu primum contra C. Iulij illam Consulatus petitionem extraordinariam, ueram causam agens est probatus, & eo magis, quòd eandem causam cum ageret eius collega ille ipse Sulpitius, hic plura & acutiora dicebat. itaque post Tribunatum primo multæ ad eum causæ, deinde omnes, maximæ quæcunque erant, deferebantur. rem uidebat acute, componebat diligenter; me=

moria ualebat: uerbis non ille quidem ornatis utebatur, sed tamen non abiectis. expedita autem erat, & perfacile currens oratio. & erat eius quidam tanquã habitus non inurbanus: actio paulum cum uitio uocis, tum etiam ineptijs claudicabat. hic temporibus floruit ijs, quibus inter profectionem reditumq; L. Syllæ sine iure fuit, & sine ulla dignitate resp. hoc autem magis probabatur, quòd erat ab oratoribus quædam in foro solitudo. Sulpitius occiderat: Cotta aberat & Curio: uiuebat è reliquis patronis eius ætatis nemo præter Carbonem & Pomponium, quorum utrunque facile superabat. Inferioris autem ætatis erat proximus L. Sisenna, doctus uir, & studijs optimis deditus, bene Latine loquens, gnarus reip. non sine facetijs sed neque laboris multi, nec satis uersatus in causis; interiectusq; inter duas ætates, Hortensij et Sulpitij, nec maiorem consequi poterat, & minori necesse erat cedere. huius omnis facultas ex historia ipsius perspici potest: quæ cum facile omnes uincat superiores, tum indicat tamen quãtum absit à summo, quamq; genus hoc scriptionis nondum sit satis Latinis literis illustratum. Nã Q. Hortensij admodum adolescentis ingenium, ut Phidiæ signum, simul aspectum & probatum est. is L. Crasso, Q. Scæuola Coss. primum in foro dixit; & apud hos ipsos quidem cõsules, & cum eorum, qui affuerunt, tum ipsorum Consulũ, qui omneis intelligentia anteibant, iudicio discessit probatus. undeuiginti annos natus erat eo tempore. est autem L. Paulo, C. Marcello Coss. mortuus: ex quo uidemus eum in patronorum numero annos quatuor & XL fuisse.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

hoc de oratore paulo post plura dicemus. hoc autem loco uoluimus ætatem eius in disparem oratorum ætatem includere. quanquam id quidem omnibus usu uenire necesse fuit, quibus paulo longior uita contigit, ut & cum multo maioribus natu, quàm essent ipsi, & cũ aliquanto minoribus compararentur. ut Accius ijsdem Aedilibus ait se & Pacuuium docuisse fabulam, cum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset. sic Hortensius non cum suis æqualibus solum, sed & mea cum ætate, & cum tua Brute, & cum aliquanto superiore coniungitur. siquidem & Crasso uiuo dicere solebat: & magis iam etiam uigebat Antonio: & cum Philippo iam sene pro Cn. Pompeij bonis dicente, in illa causa, adolescens cum esset, princeps fuit: & in eorum, quos in Sulpitij ætate põsui, numerum facile peruenerat: & suos inter æquales M. Pisonem, M. Crassum, Cn. Lentulum, P. Lentulum Suram longe præstitit: & me adolescentem nactus octo annis minorem, quàm erat ipse, multos annos in studio eiusdem laudis exercuit: & tecum simul, sicut ego pro multis, sic ille pro Appio Claudio dixit, paulo ante mortem. uides igitur ut ad te oratorem Brute peruenerimus, tam multis inter nostrum tuumq; initium dicendi interpositis oratoribus? ex quibus, quoniam in hoc sermone nostro statui neminem eorum, qui uiuerent, nominare, ne uos curiosius eliceretis ex me quid de quoque iudicarem, eos, qui iam sunt mortui, nominabo. Tum Brutus, Non est, inquit, ista causa, quam dicis, quamobrem de ijs, qui uiuunt, nihil uelis dicere. Quænam igitur, inquam, est? Vereri te inquit, arbitror, ne per nos hic

ſermo tuus emanet, & ij tibi ſuccenſeant, quos præterie ris. Quid uos, inquam, tacere non poteritis? Nos quidem, inquit, facillime: ſed tamen te arbitror malle id ipſum tacere, quàm taciturnitatem noſtram experiri. Tum ego, Vere, inquam, tibi Brute dicam: non me exiſtimaui in hoc ſermone uſque ad hanc ætatem eſſe uenturum: ſed ita traxit ordo ætatum orationem, ut iam ad minores etiam peruenerim. Interpone igitur, inquit, ſi quos uidetur: deinde redeamus ad te, & ad Hortenſium. Imo uero, inquam, ad Hortenſium: de me alij dicent, ſi qui uolent. Minime uero, inquit. nam etſi me facile omni tuo ſermone tenuiſti: tamen is mihi longior uidetur, quòd propero audire de te: nec uero tam de uirtutibus dicendi tuis, quæ cum omnibus, tũ certe mihi notiſſimæ ſunt, quàm quòd gradus tuos, & quaſi proceſſus dicendi ſtudeo cognoſcere. Geretur, inquam, tibi mos: quoniam me non ingenij prædicatorem eſſe uis, ſed laboris mei. uerum interponam, ut placet, alios, & à M. Craſſo, qui fuit æqualis Hortensij, exordiar. is igitur mediocriter à doctrina inſtructus, anguſtius etiam à natura, labore, & induſtria, et quòd adhibebat ad obtinendas cauſas curam etiam & gratiam, in principibus patronis aliquot annos fuit. in huius oratione ſermo Latinus erat, uerba non abiecta, res compoſitæ diligenter; nullus flos tamen, neque lumen ullum; animi magna, uocis parua contentio, omnia ferè ut ſimiliter atque uno modo dicerentur. Nam huius æqualis & inimicus C. Fimbria non ita diu iactare ſe potuit: qui omnia magna uoce dicens, uerborum ſanè bonorum curſu quodam incitato, ita

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

furebat tamen, ut mirarer tam alias res agere populum, ut esset insano inter disertos locus. Cn. autem Lentulus multo maiorem opinionem dicendi actione faciebat, quàm quanta in eo facultas erat: qui cum esset nec peracutus, (quanquam & ex facie, & ex uultu uidebatur) nec abundans uerbis, (etsi fallebat in eo ipso) sic interuallis, exclamationibus, uoce suaui & canora, admirando irridebat, calebat in agendo, ut ea, quæ deerant, non desiderarentur. ita tanquam Curio copia non nulla uerborum, nullo alio bono, tenuit oratorum locum: sic Lentulus cæterarum uirtutum dicendi mediocritatem actione occultauit, in qua excellens fuit. Neque multo secus P. Lentulus: cuius & excogitandi, & loquendi tarditatem tegebat formæ dignitas, corporis motus plenus & artis, & uenustatis, uocis & suauitas & magnitudo. sic in hoc nihil præter actionem fuit, cætera etiam minora quàm in superiore. M. Piso quidquid habuit, habuit ex disciplina; maximeq; ex omnibus, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus fuit. habuit à natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat, quod erat in reprehendendis uerbis uersutum et solers, sed sæpe stomachosum, nõnunquam frigidum, interdum etiam facetum. is laborem quasi cursum forensem diutius non tulit, quòd & corpore erat infirmo, & hominum ineptias ac stultitias, quæ deuorandæ nobis sunt, non ferebat, iracundiusq; respuebat, siue morose, ut putabatur, siue ingenuo liberoq; fastidio. is cũ satis floruisset adolescens, minor haberi est cœptus postea. deinde ex Virginũ iudicio magnã laudem est adeptus: & ex eo tem=

pore quaſi reuocatus in curſum, tenuit locum tandiu, quàm ferre potuit laborem: poſtea, quantum detraxit ex ſtudio, tantum amiſit ex gloria. P. Muræna medio cri ingenio, ſed magno ſtudio rerum ueterum, literarũ & ſtudioſus, & non imperitus, multæ induſtriæ, & magni laboris fuit. C. Cenſorinus Græcis literis ſatis doctus, quod propoſuerat explicans expedite, non inuenuſtus actor, ſed iners & inimicus fori. L. Turius par uo ingenio, ſed multo labore, quoquo modo poterat, ſæpe dicebat. itaque ei paucæ centuriæ ad Conſulatum defuerunt. C. Macer auctoritate ſemper eguit, ſed fuit patronus propemodum diligentiſſimus. huius ſi uita, ſi mores, ſi uultus denique non omnem commendationem ingenij euerteret, maius nomẽ in patronis fuiſſet. non erat abundans, non inops tamen: non ualde nitens, non plane horrida oratio: uox, geſtus, & omnis actio ſine lepore, at in inueniendis componendisq; rebus mira accuratio; ut non facile in ullo diligentiorem maioremq; cognouerim, ſed eã ut citius ueteratoriam, quàm oratoriam diceres. hic etſi etiam in publicis cauſis probabatur, tamen in priuatis illuſtriorem obtinebat locum. C. deinde Piſo, ſtatarius, & ſermonis plenus orator, minime ille quidem tardus in excogitãdo, uerũtamen uultu & ſimulatione multo etiã acutior, quàm erat, uidebatur. Nã eius æqualem M. Glabrionem, bene inſtitutũ aui Scæuolæ diligentia, ſocors ipſius natura, negligensq; tardauerat. Etiã L. Torquatus elegãs in dicendo, in exiſtimando admodum prudens, toto genere perurbanus. Meus autem æqualis Cn. Pompeius, uir ad omnia ſumma natus, maiorem dicendi gloriam habuiſ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ſet, niſi eum maioris gloriæ cupiditas ad bellicas laudes abſtraxiſſet. erat oratione ſatis amplus: rem prudenter uidebat: actio uero eius habebat & in uoce magnum ſplendorem, & in motu ſummam dignitatem. Noſter item æqualis D. Silanus, uitricus tuus, ſtudij ille quidem habuit non multum, ſed acuminis & orationis ſatis. Q. Pompeius A. F. qui Bithynicus dictus eſt, biennio quàm nos fortaſſe maior, ſummo ſtudio dicendi, multaq; doctrina, incredibili labore, atque induſtria: quod ſcire poſſum: fuit enim mecum, & cum M. Piſone cum amicitia, tum ſtudijs exercitationibusq; coniunctus. huius actio non ſatis commendabat orationem: in hac enim ſatis erat copiæ, in illa autem leporis parum. Erat eius æqualis P. Antronius, uoce peracuta atque magna, nec alia re ulla probabilis. Et L. Octauius Reatinus: qui cum multas iam cauſas diceret, adoleſcens eſt mortuus: is tamen ad dicendum ueniebat magis audacter, quàm parate. Et C. Stalenus: qui ſe ipſe adoptauerat, & de Staleno Aelium fecerat: feruido quodam, & petulanti, & furioſo genere dicendi: quod quia multis gratum erat, & probabatur, aſcendiſſet ad honores, niſi in facinore manifeſto deprehenſus, pœnas legibus & iudicio dediſſet. Eodem tempore C. & L. Cæpaſij fratres fuerunt; qui multa opera, ignoti homines & repentini, Quæſtores celeriter facti ſunt, oppidano quodam, & incondito genere dicendi. Addamus huc etiam, ne quem uocalem præteriiſſe uideamur, C. Coſconium Calidianum; qui nullo acumine, eam tamen uerborum copiam, ſi quam habebat, præbebat populo cum mul-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ta concursatione, magnoq; clamore. Quod idem faciebat Q. Arrius; qui fuit M. Crassi quasi secundarum. is omnibus exemplo debet esse, quantum in hac urbe polleat multorum obedire tempori, multorumq; uel honori, uel periculo seruire. his enim rebus, infimo loco natus, & honores, & pecuniam, & gratiam consecutus, etiam in patronorum, sine doctrina, sine ingenio, aliquem numerum peruenerat. sed ut pugiles inexercitati, etiam si pugnos & plagas Olympiorum cupidi ferre possunt, solem tamen saepe ferre nõ possunt: sic ille, cum, omni iam fortuna prospere functus, labores etiam magnos excepisset, illius iudicialis anni seueritatem, quasi solem, non tulit. Tum Atticus, Tu quidem de fece, inquit, hauris, idq; iandudum, sed tacebã: hoc uero non putabam, te usque ad Stalenos & Antronios esse uenturum. Non puto, inquam, existimare te ambitione me labi, quippe de mortuis: sed ordinem sequens, in memoriam notam & aequalem necessario incurro. uolo autem hoc perspici; omnibus conquisitis, qui in multitudine dicere ausi sint, memoria quidem dignos perpaucos, uerum, qui omnino nomen habuerint, non ita multos fuisse. sed ad sermonem institutum reuertamur. T. Torquatus T. filius, & doctus uir ex Rhodia disciplina Molonis, & à natura ad dicendum satis solutus atque expeditus, cui si uita suppeditauisset, sublato ambitu Consul factus esset; plus facultatis habuit ad dicendum, quàm uoluntatis: itaque studio huic non satisfecit: officio uero nec in suorum necessariorum causis, nec in sententia senatoria defuit. Etiam M. Pontidius municeps noster multas

priuatas causas actitauit, celeriter sanè uerba uoluens, nec hebes in causis, uel dicam plus etiam quàm non hebes, sed efferuescens in dicendo stomacho sæpe, iracundiáq; uehementius; ut non cum aduersario solum, sed etiam, quod mirabile esset, cum iudice ipso, cuius delinitor esse debet orator, iurgio sæpe contenderet. M. Messalla minor natu, quàm nos, nullo modo inops, sed non nimis ornatus genere uerborum, prudens, acutus, minime incautus, patronus in causis cognoscendis, componendisq; diligens, magni laboris, multæ operæ, multarumq; causarum. Duo etiam Metelli, Celer & Nepos, nihil in causis uersati, nec sine ingenio, nec indocti, hoc erant populare dicendi genus assecuti. Cn. autem Lentulus Marcellinus, nec unquam indisertus, & in Consulatu pereloquens uisus est, non tardus sententijs, non inops uerbis, uoce canora, facetus satis. C. Memmius L. filius, perfectus literis, sed Græcis, fastidiosus sanè literarum, argutus orator, uerbisq; dulcis, sed fugiens non modo dicendi, uerum etiam cogitandi laborem, tantum sibi de facultate detraxit, quantum imminuit industriæ. Hoc loco Brutus, Quàm uellem, inquit, de his etiam oratoribus, qui hodie sunt, tibi dicere luberet; & si de alijs minus, de duobus tamen, quos à te scio laudari solere, Cæsare, & Marcello: audirem non minus lubenter, quàm audiui de ijs, qui fuerunt. Cur tandem, inquam? an expectas quid ego iudicem de istis, qui tibi sunt æque noti ac mihi? Mihi mehercule, inquit, Marcellus satis est notus, Cæsar autem parum. illum enim sæpe audiui: hic, cũ ego iudicare iam aliquid possem, abfuit. Quid igitur de illo

iudicas, quem sæpe audisti? Quid censes, inquit, nisi id, quòd habiturus es similem tui? Næ ego, inquam, si ita est, uelim tibi eum placere quammaxime. Atqui & ita est, inquit, & uehementer placet: nec uero sine causa: nam & didicit, & omissis cæteris studijs id egit unum, seséq; quotidianis commentationibus acerrime exercuit. itaque & lectis utitur uerbis, & frequentibus: & splendore uocis, dignitate motus fit speciosum, & illustre, quod dicitur: omniáq; sic suppetunt, ut ei nullam deesse uirtutem oratoris putem: maximeq; laudandus est, qui hoc tempore ipso, cum liceat, in hoc cõmuni nostro, & quasi fatali malo consoletur se cũ conscientia optimæ mentis, tum etiam usurpatione & renouatione doctrinæ. uidi enim Mitylenis nuper uirũ, atque, ut dixi, uidi planè uirum. itaque cum eum antea tui similem in dicendo uiderim: tum uero nunc à doctissimo uiro, tibiq;, ut intellexi, amicissimo Cratippo instructum omni copia, multo uidebã similiorem.

Hic ego, Etsi, inquam, de optimi uiri, nobisq; amicissimi laudibus lubenter audio: tamen incurro in memoriam communium miseriarum, quarum obliuionem quærens hunc ipsum sermonem produxi longius. sed de Cæsare cupio audire, quid tandem Atticus iudicet. Et ille, Præclare, inquit, tibi constas, ut de ijs, qui nunc sint, nihil uelis ipse dicere. & hercle si sic ageres, ut de ijs egisti, qui iam mortui sunt, neminem ut prætermitteres: næ tu in multos Antronios, & Stalenos incurreres. quare siue hanc turbam effugere uoluisti; siue ueritus, ne quis se aut præteritum, aut non satis laudatum queri possit: de Cæsare tamen potuisti

dicere,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

dicere, præſertim cum & tuum de illius ingenio notiſſimum iudicium eſſet, nec illius de tuo obſcurum. Sed tamen Brute, inquit Atticus, de Cæſare & ipſe ita iudico, & de hoc huius generis acerrimo æſtimatore ſæpiſſime audio, illum omnium ferè oratorum Latine loqui elegantiſſime, nec id ſolum domeſtica conſuetudine, ut dudum de Læliorum & Mutiorum familijs audiebamus, ſed, quanquam id quoque credo fuiſſe, tamen ut eſſet perfecta illa bene loquendi laus, multis literis, & ijs quidem reconditis & exquiſitis, ſummoq; ſtudio & diligentia eſt conſecutus. quin etiam in maximis occupationibus cum ad te ipſum (inquit, in me intuens) de ratione Latine loquendi accuratiſſime ſcripſerit; primoq; in libro dixerit, uerborum delectum originem eſſe eloquentiæ; tribueritq; mi Brute huic noſtro, qui me de illo maluit quàm ſe dicere, laudem ſingularem: (nam ſcripſit his uerbis, cum hunc nomine eſſet affatus: Ac ſi cogitata præclare eloqui poſſent, non nulli ſtudio & uſu elaborauerunt: cuius te penè principem copiæ, atque inuentorem, bene de nomine, ac dignitate populi R. meritum eſſe exiſtimare debemus) hunc facilem et quotidianum nouiſſe ſermonem, nunc pro relicto eſt habendum. Tum Brutus, Amice hercule, inquit, & magnifice te laudatum puto, quem non ſolum principem atque inuentorem copiæ dixerit, quæ erat magna laus, ſed etiam bene meritum de populi R. nomine & dignitate: quo enim uno uincebamur à uicta Græcia, id aut ereptum illis eſt, aut certe nobis cum illis communicatũ. hanc autem, inquit, gloriam, teſtimoniumq; Cæſaris, tuæ quidem ſupplicationi non,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ſed triumphis multorum antepono. Et recte quidẽ, inquam, Brute, modo ſit hoc Cæſaris iudicij, non beneuolentiæ teſtimonium: plus enim certe attulit huic populo dignitatis, quiſquis eſt ille, ſi modo eſt aliquis, qui non illuſtrauit modo, ſed etiam genuit in hac urbe dicendi copiam, quàm illi, qui Ligurum caſtella expugnauerunt, ex quibus multi ſunt, ut ſcitis, triumphi. uerum quidem ſi audire uolumus, omiſſis illis diuinis conſilijs, quibus ſæpe conſtituta eſt Imperatorum ſapientia, ſalus ciuitatis aut belli, aut domi; multo magnus orator præſtat minutis Imperatoribus. At prodeſt plus Imperator. Quis negat? ſed tamen nõ metuo, ne mihi acclametis: (eſt autem, quod ſentias, dicendi liber locus) Malim mihi L. Craſſi unam pro M. Curio dictionem, quàm caſtellanos triumphos duos. At plus interfuit reip. caſtellum capi Ligurum, quàm bene defendi cauſam M. Curij. Credo. ſed Athenienſium quoque plus interfuit firma tecta in domicilijs habere, quàm Mineruæ ſignũ ex ebore pulcherrimum: tamen ego me Phidiam eſſe mallem, quàm uel optimũ fabrum tignarium. quare, non quantum quiſque proſit, ſed quanti quiſque ſit, ponderandum eſt: præſertim cum pauci pingere egregie poſſint, aut fingere; operarij autem, aut baiuli deeſſe non poſſint. Sed perge Pomponi de Cæſare, & redde quæ reſtant. Solum quidem, inquit ille, & quaſi fundamentum oratoris uides locutionem emendatam, & Latinam: cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis, aut ſcientiæ, ſed quaſi bonæ cõſuetudinis. mitto C. Lælium, P. Scipionem: ætatis illius iſta fuit laus, tanquam innocentiæ, ſic Latine loquendi, nec o=

mnium tamen: nam illorum æquales Cæcilium & Pa
cuuium male locutos uidemus : ſed omnes tum ferè,
qui nec extra urbem hanc uixerãt, nec eos aliqua bar=
baries domeſtica infuſcauerat, recte loquebantur . ſed
hanc certe rem deteriorem uetuſtas fecit & Romæ, &
in Græcia. confluxerunt enim & Athenas, & in hãc
urbem multi inquinate loquentes ex diuerſis locis: quo
magis expurgandus eſt ſermo, & adhibenda quamob=
truſa ratio, quæ mutari non poteſt, nec utendum præ=
* *uiſſima conſuetudinis regula. T. Flaminium, qui cum*
Q. Metello Conſul fuit, pueri uidimus . exiſtimaba=
tur bene Latine, ſed literas neſciebat . Catulus erat ille
quidem minime indoctus, ut à te paulo eſt ante dictũ;
ſed tamen ſuauitas uocis, & lenis appellatio literarum
bene loquendi famam confecerat. Cotta, quia ſe ualde
dilatandis literis à ſimilitudine Græcæ locutionis abſtra
xerat, ſonabatq; contrarium Catulo, ſubagreſte quid=
dam, planéq; ſubruſticum, alia quãdã quaſi inculta &
ſilueſtri uia ad eandem laudem peruenerat . Siſenna
autem quaſi emendator ſermonis uſitati cum eſſe uel=
let, ne à C. Ruſio quidẽ accuſatore deterreri potuit quo
minus inuſitatis uerbis uteretur . Quidnam iſtuc eſt,
inquit Brutus? aut quis eſt iſte C. Ruſius? Et ille, Fuit
accuſator, inquit, uetus ; quo accuſante Chirtilium ,
Siſenna defendens dixit quædam eius ſputatilica
eſſe crimina . Tum C . Ruſius, Circumuenior ,
inquit , iudices , niſi ſubuenitis . Siſenna quid dicas,
neſcio : metuo inſidias . ſputatilica : quid eſt hoc? ſpu
ta quid ſit ſcio, tilica neſcio. Maximi riſus : ſed ille ta=
men familiaris meus recte loqui putabat eſſe inuſita-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

te loqui. Cæſar autem rationem adhibens, conſuetudi
nem uitioſam & corruptam pura & incorrupta con=
ſuetudine emendat. itaque cum ad hanc elegantiam
uerborum Latinorum, quæ, etiam ſi orator non ſis, &
ſis ingenuus ciuis Romanus, tamen neceſſaria eſt, adiũ
git illa oratoria ornamenta dicendi: tum uidetur tan
quam tabulas bene pictas collocare in bono lumine.
hanc cum habeat præcipuam laudem in communibus,
non uideo cui debeat cedere. ſplendidam quandam,
minimeq́; ueteratoriam rationem dicendi tenet, uoce,
motu, forma etiam magnifica, & generoſa quodam
modo. Tum Brutus, Orationes quidem eius mihi ue
hementer probantur: complures autem legi. atque
etiam commentarios quoſdam ſcripſit rerum ſuarum:
ualde quidem, inquam, probandos: nudi enim ſunt,
recti, & uenuſti, omni ornatu orationis tanquam ueſte
detracta: ſed dum uoluit alios habere parata, unde ſu
merent, qui uellent ſcribere hiſtoriam; ineptis gratum
fortaſſe fecit, qui uolunt illa calamiſtris inurere; ſanos
quidem homines à ſcribendo deterruit: nihil enim eſt
in hiſtoria pura & illuſtri breuitate dulcius. Sed ad
eos, ſi placet, qui uita exceſſerunt, reuertamur. C. Sici=
nius igitur Q. Pompeij illius, qui Cenſor fuit, ex filia
nepos, Quæſtorius mortuus eſt, probabilis orator, iam
uero etiam probatus ex hac inopi ad ornandum, ſed
ad inueniendum expedita Hermagoræ diſciplina. ea
dat rationes certas, & præcepta dicendi: quæ ſi mino
rem habent apparatum, (ſunt enim exilia) tamen
habent ordinem, & quaſdam errare in dicendo nõ pa
tientes uias. has ille tenens, & paratus ad cauſas ue=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

niens, uerborum non egens, ipsa illa comparatione disciplinaq; dicendi iam in patronorum numerum peruenerat. Erat etiã uir doctus in primis C. Visellius Varro consobrinus meus, qui fuit cum Sicinio ætate coniunctus. is cum post curulem Aedilitatem iudex quæstionis esset, est mortuus. in quo fateor uulgi iudicium à iudicio meo dissensisse. nam populo non erat satis uendibilis: præceps quædam, & cum idcirco obscura, quia peracuta, tum rapida, & celeritate cæcata oratio: sed neque uerbis aptiorem cito alium dixerim, neque sententijs crebriorem. præterea perfectus in literis; iurisq; ciuilis iam à patre Aculeone traditam tenuit disciplinã. Reliqui sunt, qui mortui sint, L. Torquatus, quem tu non tam cito rhetorem dixisses, (etsi non deerat oratio) quàm, ut Græci dicunt, πολιτικόν. erant in eo plurimæ literæ, nec eæ uulgares, sed interiores quædam & reconditæ, diuina memoria, summa uerborum & grauitas & elegantia: atque hæc omnia uitæ decorabat dignitas, & integritas. Me quidem admodum delectabat etiam Triarij in illa ætate plena literatæ senectutis oratio. quanta seueritas in uultu, quantum põdus in uerbis, quàm nihil non consideratum exibat ex ore. Tum Brutus, Torquati & Triarij mentione commotus, (utrunque enim eorum admodum dilexerat) Næ ego, inquit, (ut omittam cætera, quæ sunt innumerabilia) de istis duobus cum cogito, doleo nihil tuam perpetuam auctoritatem de pace ualuisse: nam nec istos excellentes uiros, nec multos alios præstanteis ciues resp. perdidisset. Sileamus, inquam, Brute de istis, ne augeamus dolorem: nam & præteritorum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

recordatio est acerba, & acerbior expectatio reliquorum. itaque omittamus lugere; & tantum, quid quisque dicendo potuerit, quoniam id quærimus, prædicemus. Sunt etiam ex ijs, qui eodem bello occiderunt, M. Bibulus; qui & scriptitauit accurate, cum præsertim non esset orator; & egit multa constanter. Appius Claudius socer tuus, collega, & familiaris meus, hic iam & satis studiosus, & ualde cum doctus, tum etiam exercitatus orator, & cum auguralis, tum omnis publici iuris, antiquitatisq; nostræ bene peritus fuit. L. Domitius nulla ille quidem arte, sed Latine tamen, & multa cum libertate dicebat. Duo præterea Lentuli consulares; quorum Publius ille nostrarum iniuriarũ ultor, auctor salutis, quidquid habuit, quantumcunque fuit, illud totum habuit è disciplina. instrumenta naturæ deerant: sed tantus animi splendor, & tanta magnitudo, ut sibi omnia, quæ clarorum uirorũ essent, non dubitaret asciscere, eaq; omni dignitate obtineret. L. autem Lentulus satis erat fortis orator, si modo orator, sed cogitandi non ferebat laborem: uox canora, uerba non horrida sanè, ut plena esset animi, & terroris oratio. quæreres in iudicijs fortasse melius: in rep. quod erat, esse iudicares satis. Ne Titus quidem Posthumius contemnendus in dicendo, de rep. uero non minus uehemens orator, quàm bellator fuit, effrenatus, & acer nimis, sed bene iuris publici leges atque instituta cognouerat. Hoc loco Atticus, Putarem te, inquit, ambitiosum esse, si, ut dixisti, ij, quos iandiu colligis, uiuerent. omnes enim commemoras, qui ausi aliquando sunt stantes loqui: ut mihi imprudens M. Seruiliũ præ=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

teriſſe uideare. Non, inquam, ego iſtuc ignoro Pomponi, multos fuiſſe, qui uerbum nunquam in publico feciſſent, cum melius aliquanto poſſent, quàm iſti oratores, quos colligo, dicere: ſed his commemorandis etiam illud aſſequor, ut intelligatis, primum ex omni numero quàm non multi auſi ſint dicere, deinde ex iis ipſis quàm pauci fuerint laude digni. itaque ne hos quidem equites Romanos amicos noſtros, qui nuper mortui ſunt, P. Cominium Spoletinum, quo accuſante defendi C. Cornelium, in quo & compoſitum dicendi genus, & acre, & expeditum fuit; T. Accium Piſaurenſem, cuius accuſationi reſpondi pro A. Cluentio, qui & accurate dicebat, & ſatis copioſe, eratq; praeterea doctus Hermagorae praeceptis; quibus etſi ornamenta non ſatis opima dicendi, tamen ut haſtae uelitibus amentatae, ſic apta quaedam & parata ſingulis cauſarum generibus argumenta traduntur. Studio autem neminem, nec induſtria maiore cognoui: quanquam ne ingenio quidem qui praeſtiterit, facile dixerim, C. Piſoni genero meo. nullum tempus illi unquam uacabat aut à forenſi dictione, aut à commentatione domeſtica, aut à ſcribendo, aut à cogitando. itaque tantos proceſſus efficiebat, ut euolare, nõ excurrere uideretur: eratq; uerborum & delectus elegãs, & apta, & quaſi rotunda conſtructio: cumq; argumenta excogitabantur ab eo multa & firma ad probandum, tum cõcinnae acutaeq; ſententiae, geſtuſq; natura ita uenuſtus, ut ars etiam, quae non erat, & è diſciplina motus quidam uideretur accedere. Vereor, ne amore uidear plura, quàm fuerint in illo, dicere. quod non ita eſt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

alia enim de illo maiora dici possunt. nam nec continentia, nec pietate, nec ullo genere uirtutis quenquam eiusdem ætatis cum illo conferendum puto. Nec uero M. Celium prætereundum arbitror, quæcunque eius in exitu uel fortuna, uel mens fuit; qui quandiu auctoritati meæ paruit, talis Tribunus pl. fuit, ut nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentamq; dementiam à senatu, & à bonorum causa steterit constãtius: quam eius actionem multum tamen & splendida, & grandis, & eadem in primis faceta, & perurbana cõmendabat oratio. graues eius conciones aliquot fuerunt, acres accusationes tres, eæq; omnes ex reip. contentione susceptæ. defensiones, etsi illa erant in eo meliora quæ dixi, non contemnendæ tamen, saneq; tolerabiles. hic cum summa uoluntate bonorum Aedilis Curulis factus esset, nescio quo modo discessu meo discessit à sese, ceciditq; postea, cum eos imitari cœpit, quos ipse peruerterat. Sed de M. Calidio dicamus aliquid; qui non fuit orator unus è multis, potius inter multos prope singularis fuit: ita reconditas exquisitasq; sentẽtias mollis & pellucens uestiebat oratio. nihil tam tenerũ, quàm illius comprehensio uerborum, nihil tam flexibile, nihil quod magis ipsius arbitrio fingeretur, ut nullius oratoris æque in potestate fuerit: quæ primum ita pura erat, ut nihil liquidius; ita libere fluebat, ut nusquã adhæresceret. nullum nisi loco positum, & tanquam in uermiculato emblemate, ut ait Lucilius, structum uerbum uideres; nec uero ullum aut durum, aut insolens, aut humile, aut longius ductum, ac non propria uerba rerum, sed pleraque tralata, sic tamen, ut ea

non irruisse in alienum locum, sed immigrasse in suũ diceres. nec uero hæc soluta, nec diffluentia, sed astricta numeris, non aperte, nec eodem modo semper, sed uarie dissimulanterq́; conclusis. erant autem & uerborum, & sententiarum illa lumina, quæ uocant Græci σχήματα, quibus tanquam insignibus in ornatu distinguebatur omnis oratio. qua de re agitur autem, illud, quod multis locis in iurisconsultorũ includitur formulis, id ubi esset, uidebat. accedebat ordo rerum plenus artis, actio liberalis, totumq́; dicendi placidum et sanum genus. quòd si est optimum suauiter dicere: nihil est, quod melius hoc quærendum putes. sed cum à nobis paulo ante dictum sit, tria uideri esse, quæ orator efficere deberet, ut doceret, ut delectaret, ut moueret: duo summe tenuit, ut & rem illustraret disserendo, & animos eorum, qui audirent, deuinciret uoluptate: aberat tertia illa laus, qua permoueret atque incitaret animos, quam plurimum pollere diximus: nec erat ulla uis atque contentio: siue consilio, quòd eos, quorum altior oratio, actioq́; esset ardentior, furere, & bacchari arbitraretur: siue quòd natura non esset ita factus: siue quòd non consuesset: siue quòd non posset. hoc unum illi, si nihil utilitatis habebat, abfuit: si opus erat, defuit. quin etiam memini, cum in accusatione sua Q. Gallio crimini dedisset, sibi eum uenenum parauisse, idq́; à se esse deprehensum; seseq́; chirographa, testificationes, indicia, quæstiones, manifestam rem deferre diceret; deq́; eo crimine accurate & exquisite disputauisset; me in respondendo, cum essem argumẽtatus quantum res ferebat, hoc ipsum etiam posuisse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

pro argumento, quòd ille, cum pestem capitis sui, cum indicia mortis se comperisse manifesto, & manu tenere diceret, tam solute egisset, tam leniter, tam oscitãter. Tu istuc M. Calidi, nisi fingeres, sic ageres? præsertim cum ista eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime soleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenijs elicere uoces, & querelas solet. nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur, pedis, quod minimum est, nulla supplosio. itaque tantum abfuit, ut inflammares nostros animos: somnum isto loco uix tenebamus. sic nos summi oratoris uel sanitate, uel uitio pro argumento ad diluendum crimen usi sumus. Tum Brutus, Atqui dubitamus, inquit, utrũ ista sanitas fuerit, an uitium? quis enim non fateatur, cum ex omnibus oratoris laudibus lõge ista sit maxima, inflammare animos audientium, & quocunque res postulet modo flectere; qui hac uirtute caruerit, id ei, quod maximum fuerit, defuisse? Sit sanè ita, inquam: sed redeamus ad eum, qui iam unus restat, Hortensium: cum de nobismet ipsis, quoniam id etiam Brute postulas, pauca dicemus. quanquam facienda mentio est, ut quidem mihi uidetur, duorum adolescentium: qui si diutius uixissent, magnam essent eloquentiæ laudem cõsecuti. C. Curionem te, inquit Brutus, & C. Licinium Caluum arbitror dicere. Recte, inquam, arbitraris. quorum quidem alter, quod uerisimile dixisset, ita facile soluteq; uerbis uoluebat satis interdũ acutas, crebras quidem certe sententias, ut nihil posset ornatius esse, nihil expeditius. atque hic à magistris parum institutus

naturam habuit admirabilem ad dicendum. industriam non sum expertus: studium certe fuit. qui si me audire uoluisset, ut cœperat, honores, quàm opes, consequi maluisset. Quidnam est, inquit, istuc? & quemadmodum distinguis? Hoc modo, inquam. Cũ honos sit præmium uirtutis, iudicio studioq́; ciuium delatum ad aliquem: qui eum sententijs, qui suffragijs adeptus est, is mihi & honestus, & honoratus uidetur. qui autem occasione aliqua etiam inuitis suis ciuibus nactus est imperium, ut ille cupiebat: hunc nomen honoris adeptum, non honorem, puto. quæ si ille audire uoluisset, maxima cum gratia & gloria ad summam amplitudinem peruenisset, ascendens gradibus magistratuum, ut pater eius fecerat, ut reliqui clariores uiri. quæ quidem etiam cum P. Crasso M. F. cum initio ætatis ad amicitiam se meam contulisset, sæpe egisse me arbitror, cum eum uehementer hortarer, ut eam laudis uiam rectissimam esse duceret, quam maiores eius ei tritam reliquissent. erat enim cum institutus optime, tum etiam perfecte planeq́; eruditus: ineratq́; & ingenium satis acre, & orationis non inelegans copia: prætereaq́; sine arrogantia grauis esse uidebatur, & sine segnitia uerecundus. sed hunc quoque absorbuit æstus quidam insolitæ adolescentibus gloriæ: qui quia nauarat miles operam Imperatori, Imperatorem se statim esse cupiebat: cui muneri mos maiorum ætatem certam, sortem incertam reliquit. ita grauissimo suo casu, dum Cyri & Alexandri similis esse uoluit, qui suũ cursum transcurrerant, & L. Crassi, & multorum Crassorum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

inuentus eſt diſſimillimus. Sed ad Caluum (is enim nobis erat propoſitus) reuertamur: qui orator fuiſſet cum literis eruditior, quàm Curio; tum etiam accuratius quoddam dicendi & exquiſitius afferebat genus: quod quanquã ſcienter eleganterq; tractabat, nimium tamen inquirens in ſe, atque ipſe ſeſe obſeruans, metuensq; ne uitioſum colligeret, etiam uerũ ſanguinem deperdebat. itaque eius oratio, nimia religione attenuata, doctis & attente audientibus erat illuſtris; à multitudine autem & à foro, cui nata eloquentia eſt, deuorabatur. Tum Brutus, Atticum ſe, inquit, Caluus noſter dici oratorem uolebat: inde erat iſta exilitas, quam ille de induſtria conſequebatur. Dicebat, inquã, ita: ſed & ipſe errabat, et alios etiam errare cogebat. nam ſi quis eos, qui nec inepte dicunt, nec odioſe, nec putide, Attice putat dicere, is recte niſi Atticum probat neminem: inſulſitatem enim & inſolentiam tanquã inſaniam quandam orationis odit, ſanitatem autem & integritatem quaſi religionem, & uerecundiã oratoris probat. hæc omnium debet oratorum eadem eſſe ſententia. ſin autem ieiunitatem, & ſiccitatem, & inopiam, dum modo ſit polita, dum urbana, dum elegans, in Attico genere ponit: hoc recte duntaxat: ſed quia ſunt in Atticis alia meliora, uideat ne ignoret et gradus, & diſſimilitudines, & uim, & uarietatem Atticorum. Atticos, inquit, uolo imitari. quos? nec enim eſt unum genus. nam quid eſt tam diſſimile, quàm Demoſthenes & Lyſias? quàm idem & Hyperides? quàm omnium horum Aeſchines? quem igitur imitaris? ſi aliquem, cæteri ergo Attice non dicebant: ſi

omneis, qui potes, cum ſint ipſi diſſimillimi inter ſe? in quo illud etiam quæro, Phalereus ille Demetrius Attice ne dixerit? mihi quidem ex illius orationibus redolere ipſæ Athenæ uidentur. at eſt floridior, ut ita dicam, quàm Hyperides, quàm Lyſias: natura quædam, aut uoluntas ita dicendi fuit. & quidem duo fuerũt per idem tempus diſſimiles inter ſe, ſed Attici tamen: quorũ Chariſius multas orationes, quas ſcribebat alijs, cum cupere uideretur imitari Lyſiam; Demochares autem, qui fuit Demoſthenis ſororis filius, & orationes ſcripſit aliquot, & earum rerum hiſtoriam, quæ erant Athenis ipſius ætate geſtæ, non tam hiſtorico, quàm oratorio genere perſcripſit. At Charisij uult Hegeſias eſſe ſimilis, isq; ſe ita putat Atticum, ut ueros illos præ ſe penè agreſteis putet. At quid eſt tam fractum, tam minutum, tam in ipſa, quam tamen conſequitur, concinnitate puerile? Atticorum ſimiles eſſe uolumus. Optime. Sunt ne igitur ij Attici oratores? Quis negare poteſt? Hos imitamur. Quo modo? qui ſunt & inter ſe diſſimiles, & aliorum. Thucydidem, inquit, imitamur. Optime, ſi hiſtoriam ſcribere, non ſi cauſas dicere cogitatis. Thucydides enim rerum geſtarum pronũciator ſincerus, & grandis etiam fuit, hoc forenſe cõcertatorium iudiciale non tractauit genus. orationes autem quas interpoſuit, (multæ enim ſunt) eas ego laudare ſoleo, imitari neque poſſim, ſi uelim, nec uelim fortaſſe, ſi poſſim: ut ſi quis Falerno uino delectetur, ſed eo nec ita nouo, ut proximis Conſulibus natum uelit; nec rurſus ita uetere, ut Opimium aut Anitium Conſulem quærat. Atqui eæ notæ ſunt optimæ, credo:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ſed nimia uetuſtas nec habet eam, quam quærimus, ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis. Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare uelit, de dolio ſibi hauriendum putet? Minime: ſed quandam ſequatur ætatem. ſic ego iſtis cenſuerim, & nouam iſtam quaſi de muſto ac lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidi nimis ueterem tanquam Anitianã notam perſequendam: ipſe enim Thucydides ſi poſterius fuiſſet, multo maturior fuiſſet, & mitior. Demoſthenem igitur imitemur. O` dij boni, quid quaſi nos aliud agimus, aut quid aliud optamus? at non aſſequimur. Iſti enim uidelicet Attici noſtri, quod uolunt, aſſequuntur. ne illud quidem intelligunt, non modo ita memoriæ proditum eſſe, ſed ita neceſſe fuiſſe, cum Demoſthenes dicturus eſſet, ut concurſus audiendi cauſa ex tota Græcia fierent. at cum iſti Attici dicunt, non modo à corona, quod eſt ipſum miſerabile, ſed etiam ab aduocatis relinquuntur. quare ſi anguſte et exiliter dicere eſt Atticorum, ſint ſanè Attici, ſed in Comitium ueniant, ad ſtantem iudicem dicant: ſubſellia grandiorem & pleniorem uocem deſiderant. uolo hoc oratori contingat, ut, cum auditum ſit eum eſſe dicturum, locus in ſubſellijs occupetur, compleatur tribunal, gratioſi ſcribæ ſint in dando & cedendo loco, corona multiplex, iudex erectus: cum ſurgit is, qui dicturus ſit, ſignificetur à corona ſilentium, deinde crebræ aſſenſiones, multæ admirationes; riſus, cum uelit; cum uelit, fletus: ut, qui hæc procul uideat, etiam ſi, quid agatur, neſciat, at placere tamen, & in ſcena eſſe Roſciũ intelligat. Hæc cui contingant, eum ſcito Attice dicere, ut

de Pericle audiuimus, ut de Hyperide, ut de Aeschine, de ipso quidem Demosthene maxime. sin autem acutum, prudens, & idem sincerum, & solidum, & exiccatum genus orationis probant, nec illo grauiore ornatu oratorio utuntur, & hoc primum esse Atticorũ uolunt: recte laudant. est.n.in arte tanta, tamq; uaria, etiã huic minutæ subtilitati locus. ita fiet, ut nõ omnes, qui Attice, ijdem bene, sed ut omnes, qui bene, ijdẽ etiã Attice dicant. Sed redeamus rursus ad Hortẽsium. Sanè quidem, inquit Brutus: quãquam ista mihi tua fuit periucunda à proposita oratione digressio. Tũ Atticus, Aliquoties sum, inquit, conatus, sed interpellare noluі. nunc quoniam ad perorandũ spectare uidetur sermo tuus, dicam opinor, quod sentio. Tu uero, inquã, Tite. Tum ille, Ego, inquit, ironiam illam, quam in Socrate dicunt fuisse, qua ille in Platonis, & Xenophontis, & Aeschinis libris utitur, facetam & elegantem puto. est enim et minime inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cum de sapientia disceptetur, hãc sibi ipsum detrahere, eis tribuere illudẽtem, qui eam sibi arrogant. ut apud Platonem Socrates in cœlũ effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros, se autem omnium rerũ inscium fingit et rudem. decet hoc nescio quo modo illum: nec Epicuro, qui id reprehendit, assentior. sed in historia, qua tu es usus in omni sermone, cũ, qualis quisque orator fuisset, exponeres, uide quæso, inquit, ne tam reprehendẽda sit ironia, quàm in testimonio. Quorsum, inquã, istuc? nõ enim intelligo. Quia primũ, inquit, ita laudauisti quosdam oratores, ut imperitos posses in errorem inducere.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

equidem in quibusdam risum uix tenebam, cum Attico Lysiæ Catonem nostrum comparabas, magnum mehercule hominem, uel potius summum & singularem uirum, nemo dicet secus; sed oratorem, sed etiam Lysiæ similem, quo nihil potest esse pictius, bella ironia, si iocaremur; sin asseueramus, uide ne religio nobis tam adhibenda sit, quàm si testimoniũ diceremus. ego enim Catonem tuum ut ciuem, ut senatorem, ut Imperatorẽ, ut uirum denique cum prudentia & diligentia, tum omni uirtute excellentem probo: orationes autem eius, ut illis temporibus, ualde laudo: significant enim quandam formam ingenij, sed admodum impolitam, & plane rudem. Origines uero cum omnibus oratorijs laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philisto & Thucydide comparares, Bruto ne id censebas, an mihi probaturum? quos enim ne è Græcis quidem quisquã imitari potest, ijs tu comparas hominem Tusculanum, nondum suspicantem quale esset copiose & ornate dicere? Galbam laudas: si ut illius ætatis principem, assentior: sic enim accepimus: sin ut oratorem, cedò quæso orationes, (sunt enim) & dic hunc, quem tu plus quàm te amas, Brutum uelle te illo modo dicere. Probas Lepidi orationes. paulum hic tibi assentior, modo ita laudes, ut antiquas: quod item de Africano, de Lælio, cuius tu oratione negas fieri quidquam posse dulcius. addis etiã nescio quid augustius: nomine nos capis summi uiri, uitæq; elegantissimæ uerissimis laudibus. remoue hæc: næ ista dulcis oratio ita sit abiecta, ut eam aspicere nemo uelit. Carbonem in summis oratoribus habitum scio: sed cum in cæteris rebus, tum in

dicendo semper, cũ nihil est melius, id laudari, qualecunque est, solet. Dico idem de Gracchis: etsi de eis ea sunt à te dicta, quibus ego assentior. omitto cæteros: uenio ad eos, in quibus iam perfectam putas esse eloquentiam, quos ego audiui, sine controuersia magnos oratores, Crassum & Antonium. de horum laudibus tibi prorsus assentior: sed tamen non isto modo, ut Polycleti Doryphorum sibi Lysippus aiebat, sic tu suasionem legis Seruiliæ tibi magistram fuisse. hæc germana ironia est. cur ita sentiam, non dicam, ne me tibi assentari putes. omitto igitur, quæ de his ipsis, quæ de Cotta, quæ de Sulpitio, quæ modo de Celio dixeris: hi enim fuerunt certe oratores: quanti autem, & quales, tu uideris. Nam illud minus curo, quòd congessisti operarios omneis: ut mihi uideantur mori uoluisse non nulli, ut à te in oratorum numerum referrentur. Hæc cum ille dixisset, Lõgi sermonis initium detulisti, inquã, Attice, remq; commouisti noua disputatione dignam, quam in aliud tempus differamus. uoluẽdi enim sunt libri cum aliorum, tum in primis Catonis: intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum pigmentorum, quæ inuenta nondum erant, florem & colorem defuisse. Nã de Crassi oratione sic existimo, ipsum fortasse melius potuisse scribere, alium, ut arbitror, neminem. Nec in hoc ironiam duxeris esse, quòd eam orationem mihi magistram fuisse dixerim. nam etsi tu melius existimare uideris de ea, si quam nunc habemus, facultate: tamen adolescentes, quid in Latinis potius imitaremur, non habebamus. Quòd autem plures à nobis nominati sunt, eò pertinuit, ut paulo ante dixi, quòd intelligi uolui, in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

eo, cuius omnes cupidissimi essent, quàm pauci digni nomine euaderent. quare εἴρωνα me, ne si Africanus quidem fuit, (ut ait in historia sua C. Fannius) existimari uelim. Vt uoles, inquit Atticus: ego enim nõ alienum à te putabam, quod & in Africano fuisset, & in Socrate. Tum Brutus, De isto postea: sed tu (inquit, me intuens) orationes nobis ueteres explicabis? Vero, inquam, Brute, sed in Cumano, aut in Tusculano aliquando, si modo licebit: quoniam utroque in loco uicini sumus. Sed iam ad id, unde digressi sumus, reuertamur. Hortensius igitur cum admodum adolescens orsus esset in foro dicere, celeriter ad maiores causas adhiberi cœptus est: quanquam inciderat in Cottæ & Sulpitij ætatem, qui annis decem maiores, excellente tum Crasso & Antonio, deinde Philippo, post Iulio, cum ijs ipsis dicendi gloria comparabatur. primum memoria tanta, quantam in uiro cognouisse me arbitror, ut, quæ secum cõmentatus esset, ea sine scripto uerbis eisdem redderet quibus cogitauisset. hoc adiumento ille tanto sic utebatur, ut sua & commentata & scripta, et, nullo referente, omnia aduersariorum dicta meminisset. ardebat autem cupiditate sic, ut in nullo unquam flagrantius studium uiderim. nullum enim patiebatur esse diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum: sæpissime autem eodem die utrũque faciebat: attuleratq; minime uulgare genus dicendi, duas quidem res, quas nemo alius, partitiones, quibus de rebus dicturus esset; & collectiones, memor & quæ essent dicta contra, quæq; ipse dixisset. erat in uerborum splendore elegans, compositione aptus, facul

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

tate copiosus: eaq; erat cũ summo ingenio, tum exercitationibus maximis consecutus. rem complectiebatur memoriter, diuidebat acute, nec prætermittebat ferè quidquam, quod esset in causa, aut ad confirmandum, aut ad refellendum: uox canora & suauis: motus et gestus etiam plus artis habebat, quàm erat oratori satis. hoc igitur florescente Crassus est mortuus, Cotta pulsus, iudicia intermissa bello, nos in forum uenimus. erat Hortensius in bello primo anno miles, altero Tribunus militum: Sulpitius Legatus aberat, etiam M. Antonius: exercebatur una lege iudicium Varia, cæteris propter bellum intermissis: qui frequentes aderant, (quanquam pro se ipsi dicebant) oratores non illi quidem principes, L. Memmius & Q. Pompeius, sed oratores tamen teste diserto uterque Philippo, cuius in testimonio contentio & uim accusatoris habebat, et copiã. reliqui, qui tum principes numerabantur, in magistratibus erant, quotidieq; ferè à nobis in concionibus audiebantur. erat enim Tribunus pl. tum C. Curio: quãquam is quidem silebat, ut erat semel à concione uniuersa relictus: Q. Metellus Celer, non ille quidem orator, sed tamen non infans: diserti autem Q. Varius, C. Carbo, Cn. Pomponius, & hi quidem habitabant in rostris. C. etiam Iulius Aedilis curulis quotidie ferè accuratas conciones habebat. sed me cupidissimum audiendi primus dolor percussit, Cotta cum est expulsus. reliquos frequenter audiens, acerrimo studio tenebar; quotidieq; & scribens, & legens, & commentans, oratorijs tamen exercitationibus contentus non eram. Iam consequente anno Q.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Varius sua lege damnatus excesserat. Ego autem iuris ciuilis studio multum operæ dabam Q. Scæuolæ P. F. qui quanquam nemini se ad docendum dabat, tamē consulentibus respondendo studiosos audiendi docebat. atque huic anno proximus Sylla Consule & Pompeio fuit. tum P. Sulpitij in Tribunatu quotidie concionātis totum genus dicendi penitus cognouimus. eodemq; tempore cum princeps Academiæ Philo cum Atheniensium optimatibus Mithridatico bello domo profugisset, Romamq; uenisset; totum ei me tradidi, admirabili quodam ad philosophiam studio cōcitatus: in quo hoc etiam commorabar attentius; etsi rerum ipsarum uarietas et magnitudo summa me delectatione retinebat; sed tamen sublata iam esse in perpetuum ratio iudiciorum uidebatur. occiderat Sulpitius illo anno, tresq; proximo trium ætatum oratores erant crudelissime interfecti, Q. Catulus, M. Antonius, C. Iulius. eodem anno etiam Moloni Rhodio Romæ dedimus operam, et actori summo causarum, & magistro. hæc etsi uidentur esse à proposita ratione diuersa, tamē idcirco à me proferuntur, ut nostrum cursum perspicere, quoniam uoluisti, Brute possis, (nam Attico hæc nota sunt) & uidere quemadmodum simus in spatio Q. Hortensiū ipsius uestigijs persecuti. Triennium ferè fuit urbs sine armis, sed oratorum aut interitu, aut discessu, aut fuga (nam aberant etiam adolescentes M. Crassus & Lentuli duo) primas in causis agebat Hortensius, magis magisq; quotidie probabatur. Antistius, Piso sæpe dicebat, minus sæpe Pomponius, raro Carbo, semel aut iterum Philippus. at uero ego hoc tempore omni no=

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

ctes & dies in omnium doctrinarum meditatione uersabar. eram cum Stoico Diodoto: qui cum habitauisset apud me, mecumq; uixisset, nuper est domi meæ mortuus. à quo cum in alijs rebus, tum studiosissime in dialectica exercebar, quæ quasi contracta & astricta eloquentia putanda est: sine qua, etiam tu Brute iudicauisti, te illam iustam eloquẽtiam, quam dialecticam dilatatam esse putant, consequi non posse. huic ego doctori, & eius artibus uarijs atque multis ita eram tamen deditus, ut ab exercitationibus oratorijs nullus dies uacuus esset. commentabar declamitans (sic enim nũc loquuntur) sæpe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: idq; faciebam multum etiã Latine, sed Græce sæpius: uel quòd Græca oratio plura ornamenta suppeditans, consuetudinem similiter Latine dicendi afferebat: uel quòd à Græcis summis doctoribus, nisi Græce dicerem, neque corrigi possem, neque doceri. tumultus interim pro recuperanda republica, & crudelis interitus oratorum trium, Scæuolæ, Carbonis, Antistij: reditus Cottæ, Curionis, Crassi, Lentulorum, Pompeij: leges & iudicia constituta, recuperata resp. ex numero autem oratorum Pomponius, Cẽsorinus, Muræna sublati. tum primum nos ad causas & priuatas & publicas adire cœpimus, non ut in foro disceremus, quod plerique fecerunt, sed ut, quantum nos efficere potuissemus, docti in forum ueniremus. eodem tempore Moloni dedimus operam. Dictatore enim Sylla Legatus ad senatum de Rhodiorum præmijs uenerat. itaque prima causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, ut non ulla esset,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

quæ non nostro digna patrocinio uideretur. deinceps inde multæ; quas non minus diligenter elaboratas, et tanquam elucubratas afferebamus. Nunc quoniam totum me non næuo aliquo, aut crepundijs, sed corpore omni uideris uelle cognoscere, complectar nonnulla etiam, quæ fortasse uideantur minus necessaria. Erat eo tempore in nobis summa gracilitas & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: qui habitus, & quæ figura non procul abesse putatur à uitæ periculo, si accedit labor, & laterum magna contentio. eóq; magis hoc eos, quibus eram charus, cõmouebat, quòd omnia sine remissione, sine uarietate, ui summa uocis, & totius corporis contentione dicebam. itaque cum me & amici, & medici hortarentur, ut causas agere desisterem; quoduis potius periculum mihi adeundum, quàm à sperata dicendi gloria discedendum putaui. sed cum censerem, remissione & moderatione uocis, & commutato genere dicendi me & periculum uitare posse, & temperatius dicere; ut consuetudinem dicendi mutarem, ea causa mihi in Asiam proficiscendi fuit. itaque cum essem biennium uersatus in causis, & iam in foro celebratum meum nomen esset, Roma sum profectus. cum uenissem Athenas, sex menses cum Antiocho ueteris Academiæ nobilissimo & prudentissimo philosopho fui; studiumq; philosophiæ nũquam intermissum, à primáq; adolescentia cultum, & semper auctum, hoc rursus summo auctore & doctore renouaui. eodem tamen tempore Athenis apud Demetrium Syrum, ueterem & non ignobilem dicendi magistrum, studiose exerceri solebam. post à me Asia tota peragrata est,

cum summis quidem oratoribus, quibuscum exercebar ipsis lubentibus: quorũ erat princeps Menippus Stratonicensis, meo iudicio tota Asia illis temporibus disertissimus: & si nihil habere molestiarum, nec ineptiarum, Atticorum est, hic orator in illis numerari recte potest. Assiduissime autem mecũ fuit Dionysius Magnes, erat etiam Aeschylus Gnidius, Adramytenus Zenocles. hi tum in Asia rhetorum principes numerabantur. quibus non contentus, Rhodum ueni, meq; ad eundem, quem Romæ audiueram, Molonem applicaui, cum actorem in ueris causis, scriptoremq; præstantem, tum in notandis animaduertendisq; uitijs, & instituendo docendoq; prudentissimum. is dedit operam, si modo id consequi potuit, ut nimis redundantes nos, & superfluentes iuuenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret, & quasi extra ripas diffluentes coerceret. ita recepi me biennio post, non modo exercitatior, sed propè mutatus. nam & contentio nimia uocis reciderat, & quasi deferuerat oratio, lateribusq; uires, & corporis mediocris habitus accesserat. Duo tum excellebant oratores, qui me imitandi cupiditate incitarent, Cotta, & Hortensius: quorum alter remissus & lenis, & proprijs uerbis comprehendens solute & facile sententiam: alter ornatus, acer, & non talis, qualem tu eum Brute iam deflorescentem cognouisti, sed uerborum & actionis genere commotior. itaque cum Hortensio mihi magis arbitrabar rem esse, quòd & dicendi ardore eram propior, & ætate coniunctior. etenim uideram in ijsdem causis, ut pro M. Canuleio, pro Cn. Dolabella consulari, cum Cotta

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

princeps adhibitus esset, priores tamen agere partes Hortensium. acrem enim oratorem, incensum, & agentē, & canorum concursus hominum, foriq; strepitus desiderat. unum igitur annum, cum rediissemus ex Asia, causas nobileis egimus, cum Quæsturam nos, Consulatum Cotta, Aedilitatem peteret Hortensius. interim me Quæstorem Siciliensis excepit annus: Cotta ex Consulatu est profectus in Galliam: princeps & erat, & habebatur Hortēsius. cum autem anno post è Sicilia me recepissem, iam uidebatur illud in me, quidquid esset, esse perfectum, & habere maturitatē quandam suā. Nimis multa uideor de me, ipse præsertim: sed omni huic sermoni propositum est, uon ut ingenium & eloquentiam meam perspicias, unde longe absum, sed ut laborem & industriam. Cum igitur essem in plurimis causis, & in principibus patronis quinquennium ferè uersatus, tum in patrocinio Siciliensi maxime in certamen ueni designatus Aedilis cum designato Consule Hortensio. Sed quoniam omnis hic sermo noster non solum enumerationem oratoriam, uerum etiam præcepta quædam desiderat: quid tanquam notandum & animaduertendum sit in Hortensio, breuiter licet dicere. Nam is post Consulatum (credo quòd uideret ex consularibus neminem esse secum comparandum, negligeret autem eos, qui Consules non fuissent) summum illud suum studium remisit, quo à puero fuerat incensus, atque in omnium rerum abundātia uoluit beatius, ut ipse putabat, remissius certe uiuere. primus, & secundus annus, & tertius tantum quasi de picturæ ueteris colore detraxerat, quantum non quiuis unus ex po=

pulo, ſed exiſtimator doctus, & intelligens poſſet cognoſcere. longius autem procedens, & in cæteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate & continuatione uerborum adhæreſcens, ſui diſſimilior uidebatur fieri quotidie. Nos autem non deſiſtebamus, cum omni genere exercitationis, tum maxime ſtylo noſtrum illud, quod erat, augere, quantumcunque erat. atque ut multa omittam in hoc ſpatio, & in his poſt Aedilitatem annis, & Prætor primus, & incredibili populari uoluntate ſum factus. nam cum propter aſſiduitatem in cauſis & induſtriam, tum propter exquiſitius, & minime uulgare orationis genus animos hominum ad me dicendi nouitate conuerteram. nihil de me dicam: dicam de cæteris: quorum nemo erat, qui uideretur exquiſitius, quàm uulgus hominum, ſtuduiſſe literis, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur; nemo, qui philoſophiam cōplexus eſſet, matrem omnium bene factorum beneq; dictorum; nemo, qui ius ciuile didiciſſet, rem ad priuatas cauſas, & ad oratoris prudentiam maxime neceſſariam; nemo, qui memoriam rerum Romanarum teneret, ex qua, ſi quando opus eſſet, ab inferis locupletiſſimos teſtes excitaret; nemo, qui breuiter arguteq; incluſo aduerſario laxaret iudicum animos, atque à ſeueritate paulliſper ad hilaritatem, riſumq; traduceret; nemo, qui dilatare poſſet, atque à propria ac definita diſputatione hominis, ac temporis, ad communem quæſtionem uniuerſi generis orationem traducere; nemo, qui delectandi gratia digredi parumper à cauſa, nemo, qui ad iracundiam magnopere iudicem, nemo, qui ad fletum poſſet adduce=

re; nemo, qui animum eius, quod unum est oratoris maxime proprium, quocunque res postularet, impelleret. itaque cum iam penè euanuisset Hortensius; & ego anno meo, sexto autem post illum Consulem Consul factus essem; reuocare se ad industriam cœpit; ne, cum pares honore essemus, aliqua re superiores uideremur. sic duodecim post meum Consulatum annos in maximis causis, cum ego mihi illum, sibi me ille anteferret, coniunctissime uersati sumus: Cõsulatusq; meus, qui illum primo leuiter perstrinxerat, idem nos rerum mearum gestarum, quas ille admirabatur, laude coniunxerat. maxime uero perspecta est utriusque nostrum exercitatio paulo ante, quàm perterritum armis hoc studium Brute nostrum conticuit subito, & obmutuit; cum lege Pompeia ternis horis ad dicendum datis, ad causas simillimas inter se, uel potius easdem noui ueniebamus quotidie. quibus quidem causis tu etiam Brute præsto fuisti, complureisq; & nobiscum, & solus egisti: ut qui non satis diu uixerit Hortensius, tamen hunc cursum confecerit. annis ante decem causas agere cœpit, quàm tu es natus: idem quarto & sexagesimo anno perpaucis ante mortem diebus unà tecum socerum tuum defendit Appium. Dicendi autem genus quod fuerit in utroque, orationes utriusque etiam posteris nostris indicabunt. Sed si quærimus, cur adolescens magis floruerit dicendo, quàm senior Hortensius: causas reperiemus uerissimas duas: primum, quòd genus erat orationis Asiaticum, adolescentiæ magis concessum, quàm senectuti. genera autem Asiaticæ dictionis duo sunt: unum sententio=

ſum, & argutum, ſententijs non tam grauibus & ſeueris, quàm concinnis & uenuſtis: qualis in hiſtoria Timæus, in dicendo autem pueris nobis Hierocles Alabandeus, magis etiam Menecles frater eius fuit: quorum utriuſque orationes ſunt in primis, ut Aſiatico in genere, laudabiles. aliud autem genus eſt, non tam ſententijs frequentatum, quàm uerbis uolucre atque incitatum: quali eſt nunc Aſia tota, nec flumine ſolum orationis, ſed etiam exornato & faceto genere uerborum: in quo fuit Aeſchylus Gnidius, & meus æqualis Mileſius Aeſchines. in his erat admirabilis orationis curſus, ornata ſententiarum concinnitas non erat. hæc autem, ut dixi, genera dicendi aptiora ſunt adoleſcentibus, in ſenibus grauitatem non habent. itaque Hortenſius utroque genere florens, clamores faciebat adoleſcens. habebat enim & Meneclium illud ſtudium crebrarum uenuſtarumq; ſententiarum: in quibus, ut in illo Græco, ſic in hoc erant quædam magis uenuſtæ dulceſq; ſententiæ, quàm aut neceſſariæ, aut interdum utiles: & erat oratio cum incitata & uibrans, tum tiam accurata & polita. non probantur hæc ſenibus. ſæpe uidebam cum irridentem, tum etiam iraſcentem & ſtomachantem Philippum: ſed mirabantur adoleſcentes, multitudo mouebatur. erat excellens iudicio uulgi, & facile primas tenebat adoleſcens. etſi enim genus illud dicendi auctoritatis habebat parum, tamen aptum eſſe ætati uidebatur: & certe quòd & ingenij quædam forma lucebat, & exercitatione perfecta erat, uerborumq; aſtricta comprehenſio, ſummam hominum admirationem

excitabat. ſed cum iam honores, & illa ſenior aucto=ritas grauius quiddam requireret, remanebat idem, nec decebat idem: quodq; exercitationem ſtudiumq; dimi=ſerat, quod in eo fuerat acerrimum, concinnitas illa cre britasq; ſententiarum priſtina manebat, ſed ea ueſtitu illo orationis, quo conſueuerat, ornata non erat. hoc tibi ille Brute minus fortaſſe placuit, quàm placuiſſet, ſi illum flagrantem ſtudio, & florentem facultate audire potuiſſes. Tum Brutus, Ego uero, inquit, & iſta, quæ dicis, uideo qualia ſint: & Hortenſium magnum ora torem ſemper putaui, maximeq; probaui pro Meſſalla dicentem, cum tu abfuiſti. Sic ferunt, inquam: idq; de clarat totidem, quot dixit, ut aiunt, ſcripta uerbis ora=tio. ergo ille à Craſſo Conſule & Scæuola uſque ad Paulum & Marcellũ Coſs. floruit: nos in eodem cur ſu fuimus à Sylla Dictatore ad eoſdem ferè Conſules. ſic Q. Hortenſij uox extincta fato ſuo eſt, noſtra pu=blico. Melius quæſo ominare, inquit Brutus. Sit ſanè ut uis, inquam; & id non tam mea cauſa, quàm tua: ſed fortunatus illius exitus, qui ea nõ uidit, cum fieret, quæ prouidit futura. ſæpe enim inter nos impenden=tes caſus defleuimus, cum belli ciuilis cauſas in priuato=rum cupiditatibus incluſas, pacis ſpem à publico conſi=lio eſſe excluſam uideremus. ſed illum uidetur felicitas ipſius, qua ſemper eſt uſus, ab eis miſerijs, quæ conſecutæ ſunt, morte uindicaſſe. Nos autem Brute, quoniam poſt Hortenſij clariſſimi oratoris mortem orbæ eloquen tiæ quaſi tutores relicti ſumus, domi teneamus eam ſe ptam liberali cuſtodia, & hos ignotos atque impuden tes procos repudiemus, tueamurq; ut adultam uir=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ginem caſte, & ab amatorum impetu, quantum poſſumus, prohibeamus. equidem etſi doleo me in uitam paulo ſerius tanquam in uiam ingreſſum, prius, quàm cõfectum iter ſit, in hanc reip. noctem incidiſſe: tamen ea conſolatione ſuſtentor, quam tu mihi Brute adhibuiſti tuis ſuauiſſimis literis; quibus me forti animo eſſe oportere cenſebas, quòd ea geſſiſſem, quæ de me etiam me tacente ipſa loquerẽtur, mortuoq́; uiuerent; quæ, ſi recte eſſet, ſalute reip. ſin ſecus, interitu ipſo teſtimonium meorum de rep. conſiliorum darent. ſed in te intuens Brute doleo, cuius in adoleſcentiam, per medias laudes quaſi quadrigis uehentem, trãnſuerſa incurrit miſera fortuna reip. hic me dolor tangit, hæc me cura ſolicitat, & hunc mecum, ſocium eiuſdem & amoris, & iudicij. tibi fauemus: te tua frui uirtute cupimus: tibi optamus eam remp. in qua duorum generũ ampliſſimorum renouare memoriam, atque augere poſſis. tuum enim forum, tuum erat illud curriculũ: tu illuc ueneras unus, qui non linguam modo acuiſſes exercitatione dicendi, ſed & ipſam eloquentiam locupletauiſſes grauiorum artium inſtrumento, & iiſdem artibus decus omne uirtutis cum ſumma eloquẽtiæ laude iunxiſſes. ex te duplex nos afficit ſolicitudo, quòd & ipſe rep. careas, & illa te. tu tamen, etſi curſum ingenij tui Brute premit hæc importuna clades ciuitatis, contine te in tuis perẽnibus ſtudijs, & effice id, quod iam propemodum, uel planè potius effeceras, ut te eripias ex ea, quam ego congeſſi in hunc ſermonem, turba patronorum. nec enim decet, te ornatum uberrimis artibus, quas cum domo haurire non poſſes, accerſiuiſti

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

ex urbe ea, quæ domus est semper habita doctrinæ, numerari in uulgo patronorum. nam quid te exercuit Pammenes, uir longe eloquentissimus Græciæ, quid illa uetus Academia, atque eius hæres Aristus, hospes, & familiaris meus, si quidem similes maioris partis oratorũ futuri sumus? non ne cernimus, uix singulis ætatibus binos oratores laudabiles constitisse? Galba fuit inter tot æquales unus excellens; cui, quemadmodum accepimus, & Cato cedebat senior, & qui temporibus illis ætate inferiores fuerunt, Lepidus postea, deinde Carbo. nam Gracchi in concionibus multo faciliore, & liberiore generè dicendi: quorum tamen ipsorum ad ætatem laus eloquentiæ perfecta nondum fuit. Antonius, Crassus, post Cotta, Sulpitius, Hortensius. nihil dico amplius: tantum dico, si mihi accidisset, ut numerarer in multis, * si operosa est concursatio magis opportunorum.

FINIS.

Variæ lectiones ex antiquis libris.

aptis constructa 6:
honos eloquentiæ: 7.
dictionis, & quasi 8:
silua sua ita facta 14.
eius, quæ pecuaria 14.
dicendo adortor 14.
acrem, atque eundem & clementem, et ualde dulcem, 17.
rogatione Mamilia (Salustius Mamillũ uocat) 20:
Aquilia de industria 21.
explanandi, edisserẽdi 23:
cumq; discendi 24:
nam A. filia. alter uetustus liber, Asilia. alius,

Asilia. Pedianus hunc Asellam uocat, Plinius autem in libro de uiris illustribus, & cum eo Plutarchus, Appianus, Florus Offellam. 28:	rum includere. (sic antiquus liber, & omnino rectius: ut subaudiatur, hunc oratorem.) 37.
multa de iure 31.	accusante C. Rutiliũ, 42.
ætatem in disparem orato	animi, & horroris 43:
	quantam in nullo 49:
	diserto utroque 50.

Variæ lectiones ex ingenio. quas tamen ne quis sine uetusto libro sequatur, monemus.

hæc est elaborata 5:	Crassi in Cẽsura pro 26.
igitur, in ea 7.	redeamus. Duobus 28.
subleuabant. sed Publij sunt 16.	omnium. Hæc illũ: 30:
eorum philosophorum 19:	his enim scribendis 33.
nouerunt. quid enim? Hyp. 11.	acie, & in præsidijs 35:
Aquilia de iniuria (digestorũ libro ix. tit. 11.) 21.	ipso, quantum liceat: uel: ipso, cum iaceat, 40:
	regula. T. Didium, 42.
	postulet, flectere: 45:

A B C D E F G.

Omnes sunt quaterniones.

APVD ALDI FILIOS.

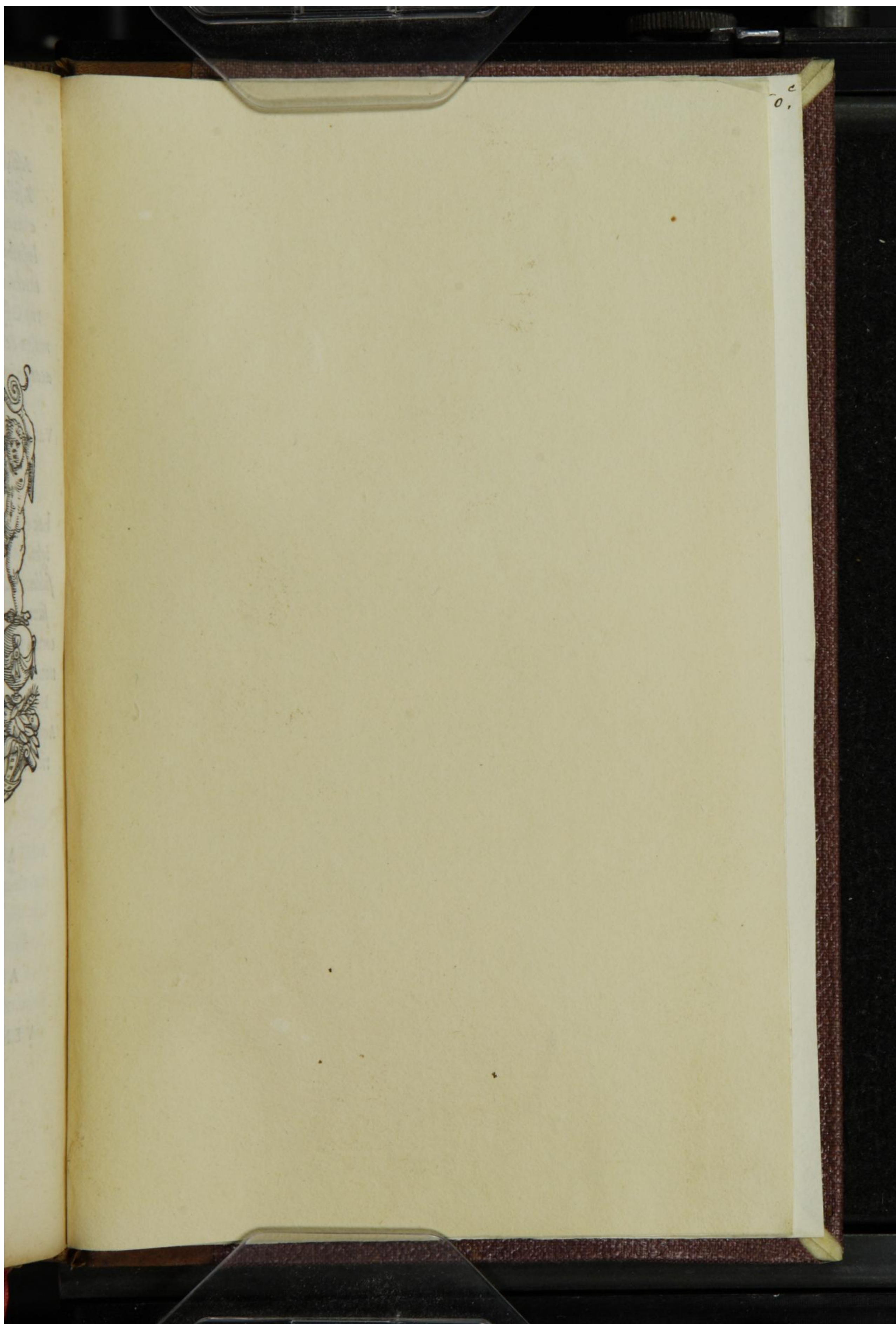
VENETIIS, M. D. XLVI.

005266376

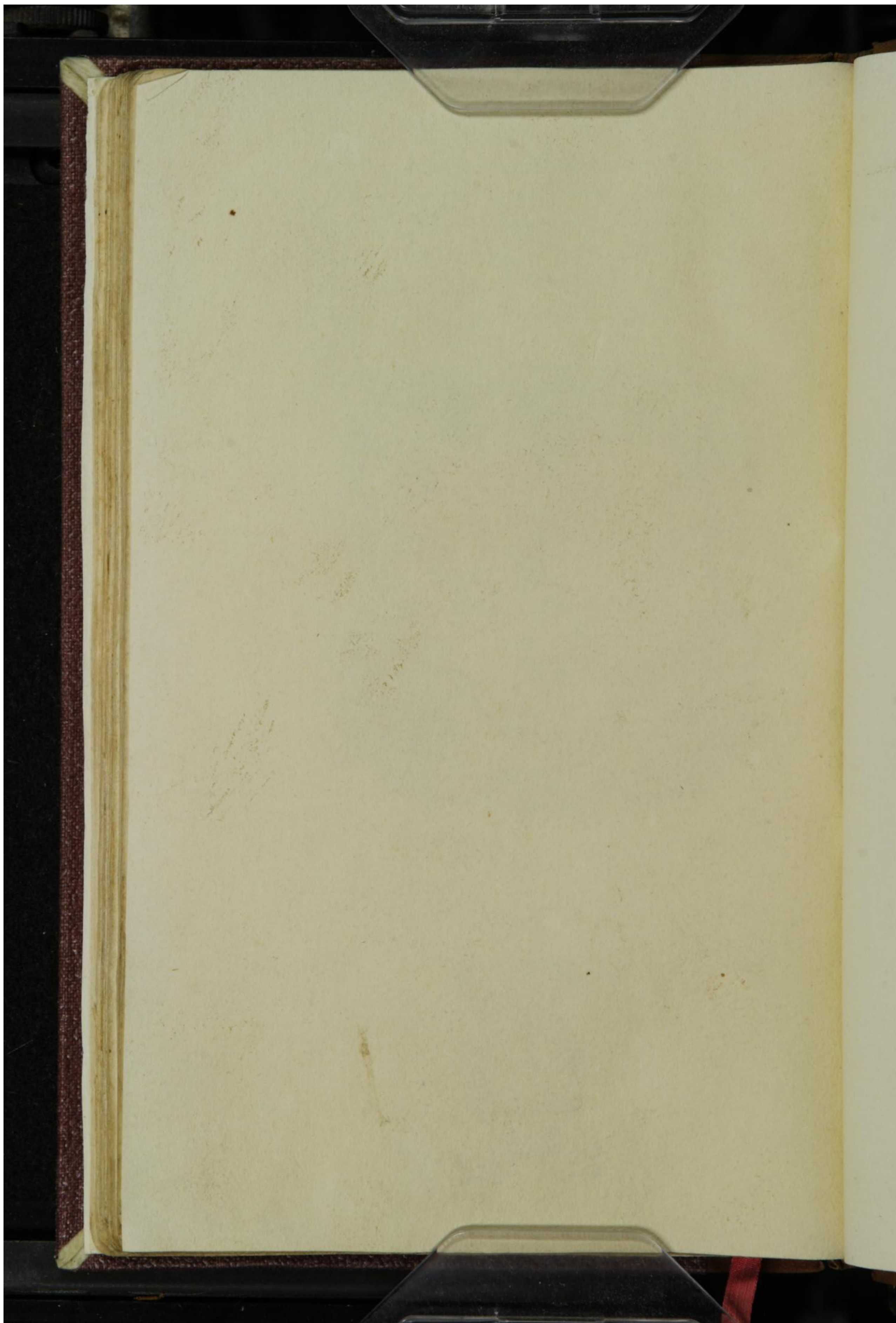

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

50.c

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6

4.f 50.c

Tra le cc. 7-8 è inserito un foglietto ms.

27.IV.91

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.4.6